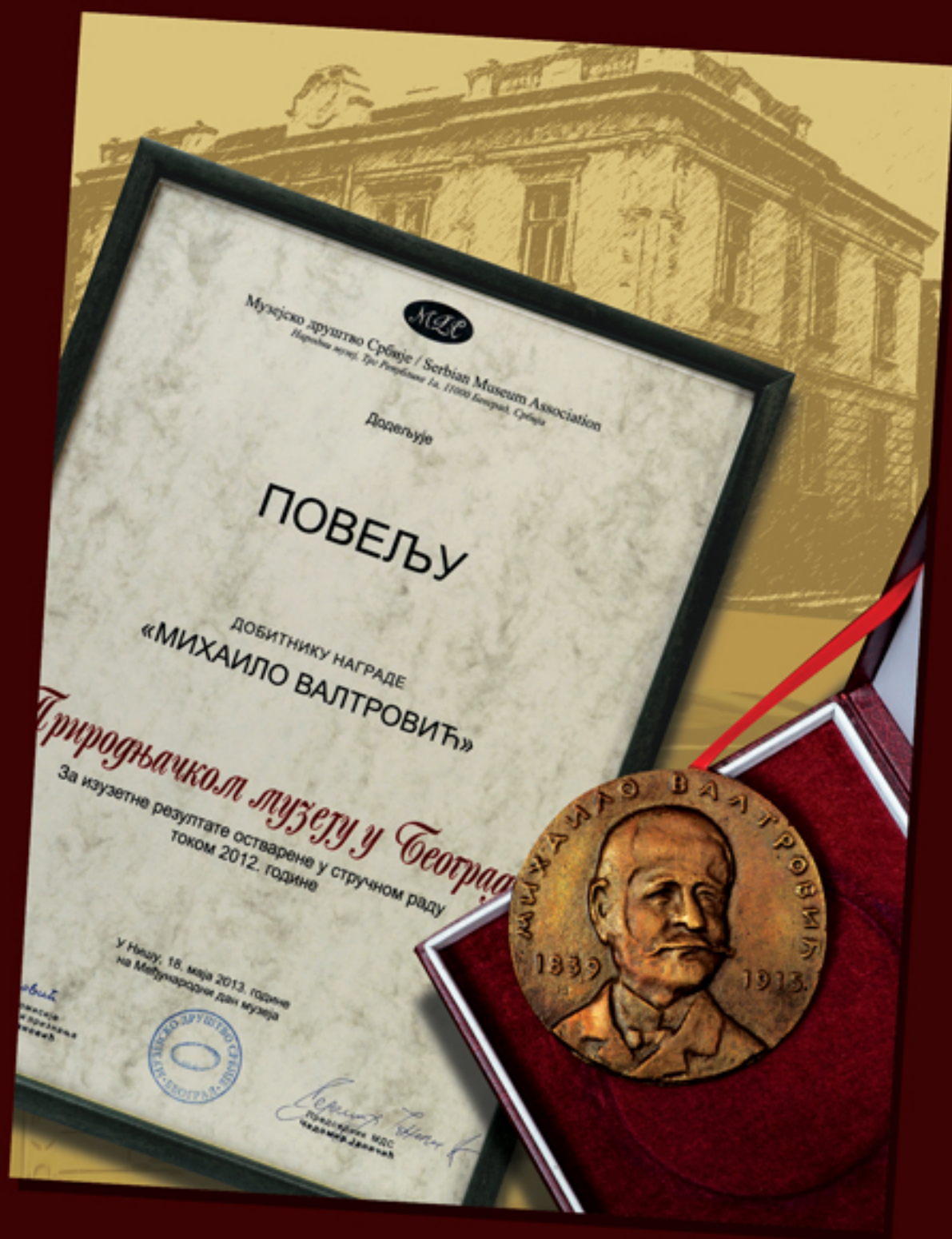

43 | Г О Д И Ш Њ А К

П р и р о д њ а ч к и м у з е ј у Б е о г р а д у

40 | Г О Д И Ш Њ А К

П р и р о д њ а ч к и м у з е ј у Б е о г р а д у

Природњачки музеј, Београд

Годишњак, 2013.

Главни и одговорни уредник
Славко Спасић

Редакциони одбор:

Деса Ђорђевић-Милутиновић, уредник рубрике Музеј у музеју и Шарена страна
Александар Луковић, уредник рубрике Музеј у природи
Дубравка Мићковић, уредник рубрике Музеј на изложби
Татјана Милић Бабић, уредник рубрике Музеј на папиру
Александра Савић, уредник рубрике Музеј у јавности

Сарадници:

Александар Стојановић, Александра Маран Стевановић, Биљана Митровић, Борис Иванчевић,
Гордана Јовановић, Драгана Вучићевић, Драгана Ђурић, Драгица Стојић, Зоран Марковић,
Марина Мучалица, Марјан Никетић, Марко Несторовић, Марко Раковић, Мила Карас,
Милица Томић, Милош Миливојевић, Миодраг Јовановић, Мирослав Јовановић,
Олга Васић, Ранко Пејовић, Сања Алабурић, Соња Срејић.

Лектура и коректура:
Јелена Лутров

Дизајн:
Бора Милићевић

Прелом и припрема за штампу:
Предраг Илић

Обрада фотографија:
Предраг Илић
Бора Милићевић

Фотографија на насловној страни:
Награда „Михаило Валтровић“.

Штампа
Службени гласник

Тираж
150 примерака

Београд, 2015.

Штампање финансирало Министарство културе,
информисања и информационог друштва Републике Србије

Предговор	5
Музеј у музеју	7
Награде и признања Природњачком музеју	12
Природњачки музеј - добитник награде „Михаило Валтровић” за Музеј године 2012	12
Захвалница Туристичке организације Београда	15
Одлазак у пензију	16
Мр Мила Карас	16
Мр Олга Васић	21
Новости из збирки	25
Петролошка збирка	25
Минералозна збирка	26
Збирка мезозојских бескичмењака	29
Збирка ситних терцијарних сисара	33
Палеоботаничка збирка	35
Генерални хербаријум Балканског полуострва	39
Утисци из Галерије Природњачког музеја	41
In memoriam: Војислав Симић	45
Музеј у природи	51
Из теренског дневника...	53
Вршац и околина	57
Истраживања фосилних сисара у 2013.	59
Предавање <i>Geoconservation strategy in the Balkan region</i> , Шираз, Иран	62
Међународни научни скуп: XIV OPTIMA meeting	64
Стручне екскурзије:	67
Музеј на изложби	71
Изложбе у Галерији Природњачког музеја	73
Од сумрака до свитања	73
Минерали Трепче	78
Амброзија	80
Црно и бело – прича о чоколади	84
Изложбе изван галеријског простора Природњачког музеја	90
Збирка лептира Андраша Галца	90
Додирнимо природу	93
Старо и нестало воће Србије	95
Скелети уживо	102
Минерали из збирке Природњачког музеја	103
Природна богатства Старе планине – из ризнице Природњачког музеја	104
Алергене биљке	105
Од сумрака до свитања	106
Природњачки музеј у сарадњи са другим институцијама - изложбе	108
Изложба о угљу – Kohle Global	108
Накит – Скривено значење	113
Музеј на папиру.	115
Стручна и научна звања	117

Научни и Стручни скупови	117
Семинари.	119
Предавања	120
Научни и стручни пројекти	120
Публиковани радови	122
Издања Природњачког музеја.	125
Гласник Природњачког музеја у Београду, Књига 6, 2013.	125
Годишњак Природњачког музеја 2012.	126
Старо и нестало воће Србије	128
Минерали Трепче	129
Од сумрака до свитања	130
Црно и бело - прича о чоколади	131
Музеј у јавности	135
Манифестације	137
Мај месец математике – Математика и наука	137
Јубиларна, десета Ноћ музеја	139
17. европска ноћ слепих мишева у Етнографском музеју у Београду	141
Једнодневна изложба београдских гљива на Калемегдану	142
Почетак сарадње са креативном децјом играоницом Минисити	143
Сајам књига	145
Радионице за децу.	146
Ко се боји мрака још	147
Апћиха-ха цртаоница.	147
Дизајнирај омот најслађе чоколаде	148
Чоколадна олимпијада знања	148
Радионице за децу са сметњама у развоју	148
Удружење „Волим природу“ у посети музеју	149
Наше здраво воће	150
Музеј у гостима.	151
Музеј у посети деци на лечењу у Институту за мајку и дете	151
Природњачки музеј у посети школама Врачара	152
Учешће на децјем културном фестивалу ПРОПЕЛЕР у ДКЦ Мајдан	153
Радионица у вртићу „Студио Змај“	153
„У сусрет пролећу“, лепа сарадња са ОШ „Бошко Буха“	154
Ботаничке радионице на отвореном	155
Корови – алергене биљке	155
Опасни троугао-амброзија	156
Алергене биљке у нашој околини	156
Хуманитарно	157
Помоћ музеја породици Васић у Лешници.	157
Семинар: Управљање музејским збиркама	158
Снимање филма „Атомски здесна“ Срђана Драгојевића	159
Музеј у медијима	160
Шарена страна	167
Прослава Нове године	169
Природњачки музеј у Београду као инспирација	170
Деца из вртића Мића и Аћим у Београду	172

Остварујући своју културну, научну и едукативну мисију кроз дефинисане стратешке циљеве, Природњачки музеј је у 2013. години добио престижну награду „Михаило Валтровић“ за Музеј године. Изузетни резултати у раду током 2013. крунисани су овим посебним признањем.

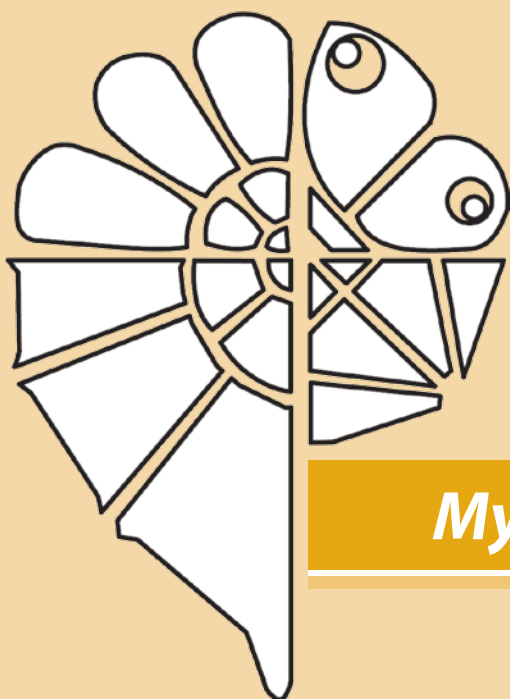
Овом наградом пре свега је награђен труд запослених у Музеју који, у недостатку адекватног изложбеног простора и деценијама у привременом смештају, постижу изванредне резултате на пољу музеологије, заштите и промоције природне и културне баштине Србије.

Оправдали су и значајну улогу Природњачког музеја на очувању, богаћењу и научном обрађивању великог броја збирки на које је Музеј изузетно поносан. Њихов научни рад је био на високом нивоу, а популаризација Музеја кроз изложбе и друге активности веома богата. Такође, изузетан успех представља и укључивање кустоса у рад најугледнијих светских организација чиме је значај Природњачког музеја подигнут и на глобалном плану.

Награда свакако обавезује да и даље успешно развијамо напредне облике културних и образовних активности, спроводимо иновативне моделе рада са посетиоцима, усавршавамо музејске услуге и негујемо међуинституционалну сарадњу.

*Славко Спасић,
директор Природњачког музеја*

Музеј у музеју

Запослени у Природњачком музеју	
МSc Славко Спасић	Директор Природњачког музеја, кустос
БИОЛОШКО ОДЕЉЕЊЕ	
Мр Борис Иванчевић	Начелник Биолошког одељења, Музејски саветник, миколог
Др Марјан Никетић	Музејски саветник, ботаничар
Мр Олга Васић	Музејски саветник, ботаничар
Мр Милан Пауновић	Музејски саветник, мамалиолог
Др Марко Несторовић	Виши кустос, херболог
Мр Далиборка Станковић	Виши кустос, орнитолог и начелник до јуна 2013.
Милош Јовић	Виши кустос, ентомолог
Др Ана Пауновић	Кустос, херпетолог
Јелена Јовановић	Кустос, мамалиолог
Дубравка Мићковић	Кустос, ихтиолог
Марко Раковић	Кустос, орнитолог
Спец. Мирослав Јовановић	Виши конзерватор, ботаничар
Александар Стојановић	Конзерватор, ентомолог
Марија Јошанов	Кустос приправник, малаколог
Драгослав Радосављевић	Кустос приправник, ентомолог
ГЕОЛОШКО ОДЕЉЕЊЕ	
Мр Биљана Митровић	Начелник Геолошког одељења, виши кустос, палеозоолог
Др Деса Ћорђевић-Милутиновић	Музејски саветник, палеоботаничар
Др Зоран Марковић	Музејски саветник, палеозоолог
Мр Гордана Јовановић	Музејски саветник, палеозоолог
Др Александра Маран	Виши кустос, палеозоолог
Сања Алабурић	Виши кустос, палеозоолог
Драгана Ђурић	Виши кустос, палеозоолог
Татјана Милић-Бабић	Виши кустос, петролог
Зоран Вујчић	Конзерватор за геолошке збирке
Милош Миливојевић	Виши препаратор за геолошке збирке

Запослени у Природњачком музеју	
Александар Луковић	Кустос приправник, минералог
Ранко Пејовић	Кустос приправник, палеозоолог
ОДЕЉЕЊЕ ЗА ЕДУКАЦИЈУ, КОМУНИКАЦИЈУ И МАРКЕТИНГ	
Спец. Александра Савић	Начелник одељења за едукацију, комуникацију и маркетинг, виши кустос
Мр Мила Карас	Музејски саветник, педагог
Миодраг Јовановић	Виши кустос, едукатор, биолог
Драгана Вучићевић	Кустос, едукатор, геолог
Соња Срејић	Кустос едукатор
Бора Милићевић	Препаратор, ликовни техничар
Предраг Илић	Препаратор, техничар графичке припреме
БИБЛИОТЕКА	
Мр Марина Мучалица	Руководилац Библиотеке, библиотекар саветник
ГАЛЕРИЈА	
Драгица Стојић	Организатор, координатор посета
Љиљана Драговић Лазаревић	Билетар, продавац
ОПШТЕ СЛУЖБЕ	
Свјетлана Давидовић	Секретар музеја
Душица Ивић	Начелник одељења финансија
Ана Ковачевић	Административно технички секретар
Милена Радочај	Организатор материјално-финансијских и општих послова
Милица Томић	Књиговођа
Марија Урошевић	Чистачица
Тања Мирић	Чистачица

Током 2013. године бољем раду Природњачког музеја допринела је и Марица Ивић у Галерији. За безбедност Музеја побринуо се „Добергард“ на челу са Градимиром Стојановићем.

ГЕОЛОШКЕ ЗБИРКЕ

РЕД.БР.	НАЗИВ ЗБИРКЕ
1.	Петролошка збирка
2.	Збирка метеорита
3.	Минералозна збирка
4.	Збирка палеозојских Invertebrata
5.	Збирка мезозојских Invertebrata
6.	Збирка кенозојских Invertebrata
7.	Збирка квартарних птица
8.	Збирка квартарних гмизаваца и водоземаца
9.	Збирка квартарних риба
10.	Збирка терцијарних птица
11.	Збирка терцијарних гмизаваца и водоземаца
12.	Збирка терцијарних риба
13.	Збирка крупних терцијарних сисара
14.	Збирка ситних терцијарних сисара
15.	Збирка крупних квартарних сисара
16.	Збирка ситних квартарних сисара
17.	Палеонтолошка збирка Петра Стевановића
18.	Палеонтолошка збирка Надежде Крстић
19.	Збирка фосилних мекушаца Косова и Метохије Велимира Милошевића
20.	Општа палеоботаничка збирка

БИОЛОШКЕ ЗБИРКЕ

РЕД.БР.	НАЗИВ ЗБИРКЕ
21.	Генерални хербаријум Балканског полуострва
22.	Дендролошка збирка Александра Сигунова
23.	Компаративни хербаријум за палеоботанику
24.	Колекција споменика природе Београда
25.	Збирка корова
26.	Збирка воћа
27.	Општа збирка маховина

28.	Миколошка збирка
29.	Збирка Mухомycota
30.	Општа збирка лишајева
31.	Општа збирка Invertebrata
32.	Општа збирка Mollusca
33.	Збирка рецентних пужева Петра Павловића
34.	Поклон збирка Hydrobioidea Павла Радомана
35.	Историјска збирка Gastropoda: Lamel-libranchiata
36.	Збирка шкољки Анте Тадића
37.	Збирка Arachnida: Scorpiones
38.	Општа збирка паука
39.	Општа збирка косаца
40.	Збирка Endohelmintha риба Обедске баре
41.	Збирка Crustacea
42.	Збирка Isopoda
43.	Збирка Diplopoda
44.	Збирка Chilopoda
45.	Општа збирка инсеката
46.	Колекција инсеката Петра Новака
47.	Колекција инсеката Института за заштиту биља
48.	Историјска збирка Odonata
49.	Збирка Odonata Живка Адамовића
50.	Општа збирка Odonata
51.	Општа збирка Orthoptera
52.	Колекција Orthoptera Б. Лазаревића
53.	Збирка Homoptera
54.	Збирка Homoptera: Auchenorrhyncha Љубодрага Јанковића
55.	Иницијална збирка Heteroptera
56.	Збирка Heteroptera Николе Кормилева
57.	Студијска збирка Heteroptera
58.	Збирка Heteroptera на гајеним биљкама
59.	Збирка Thysanoptera гајених биљака

60.	Студијска збирка Thysanoptera	90.	Општа збирка Hymenoptera
61.	Поклон збирка Thysanoptera Габора Јенсера	91.	Општа збирка Chalcidoidea
62.	Збирка Thysanoptera Рихарда цур Штрасена	92.	Збирка Hymenoptera: Apidae Симеона Грозданића
63.	Збирка Neuroptera	93.	Збирка Hymenoptera: Apidae Живомира Васића
64.	Збирка Coleoptera Недељка Кошанина	94.	Збирка Hymenoptera: Apoidea Зорана Мучалице
65.	Општа збирка Coleoptera	95.	Herbarium cecidologicum Душке Симове
66.	Збирка Coleoptera: Cicindelidae	96.	Остеолошка збирка риба
67.	Збирка Coleoptera: Cerambycidae	97.	Историјска збирка риба
68.	Збирка Coleoptera: Scarabeidae	98.	Студијска збирка риба
69.	Збирка Coleoptera Љубодрага Јанковића	99.	Збирка експоната риба
70.	Збирка Coleoptera околине Скопља С. Војиновића	100.	Збирка риба Младена Карамана
71.	Колекција Coleoptera Стјепана Свирчева	101.	Студијска збирка водоземаца
72.	Колекција Coleoptera Јована Станчића	102.	Збирка експоната водоземаца
73.	Колекција Coleoptera Гвиде Нонвејеа	103.	Студијска збирка гмизаваца
74.	Колекција Lepidoptera Милоша Рогуље	104.	Збирка експоната гмизаваца
75.	Колекција Rhopalocera Дурмитора Предрага Јакшића	105.	Општа остеолошка збирка гмизаваца
76.	Општа збирка Rhopalocera	106.	Остеолошка збирка водоземаца
77.	Општа збирка Heterocera	107.	Остеолошка збирка змија Милутина Радовановића
78.	Збирка лептира Арчибалда Рајса	108.	Збирка скелета птица
79.	Збирка лептира Бошка Саламона	109.	Студијска збирка птица
80.	Збирка лептира Иве Тошевог	110.	Историјска збирка птица
81.	Збирка лептира Индије Андраша Галца	111.	Збирка експоната птица
82.	Збирка афричких лептира	112.	Збирка јаја и гнезда птица
83.	Збирка лептира Јужне Америке	113.	Студијска збирка сисара
84.	Збирка Diptera	114.	Историјска збирка сисара
85.	Збирка Diptera: Asilidae	115.	Збирка експоната сисара
86.	Збирка Syrphidae Слободана Глумца	116.	Збирка егзотичних сисара
87.	Збирка Syrphidae Смиљке Шимић и Анте Вујића	117.	Југословенска збирка трофеја
88.	Збирка Diptera: Tachinidae Пелагије Сисојевић	118.	Збирка страних ловачких трофеја
89.	Збирка Diptera: Nycteribia	119.	Збирка ловачког оружја и ловачког прибора

НАГРАДЕ И ПРИЗНАЊА ПРИРОДЊАЧКОМ МУЗЕЈУ

ПРИРОДЊАЧКИ МУЗЕЈ – ДОБИТНИК НАГРАДЕ „МИХАИЛО ВАЛТРОВИЋ“ ЗА МУЗЕЈ ГОДИНЕ 2012.

Природњачки музеј у Београду добитник је престижне струковне награде „Михаило Валтровић“ за Музеј године. Награда је додељена захваљујући изузетним резултатима у раду током 2012. године, а који по стручном и научном значају представљају истакнути допринос развоју културе Србије.

Награду је доделило Музејско друштво Србије на Свечаној скупштини у Нишу одржаној 17. маја 2013. године.

Природњачки музеј, основан 1895. године, једна је од најстаријих културно-научних институција у Србији, која чува 120 збирки са преко 1.500.000 примерака из света природе. Недостатак адекватног простора Музеј надокнађује бројним изложбама, подизањем интересовања у јавности и својим интерактивним радом са посетиоцима.

У току 2012. у Београду и у још 15 градова Србије, Природњачки музеј је реализовао 18 изложби које је обишло укупно 283.603 посетилаца, чиме је остварена рекордна посећеност. Музеј је учествовао на бројним манифестацијама међу којима су: Ноћ музеја, Дани европске баштине, Дани Београда, Ноћ слепих мишева и др.

У оквиру своје редовне делатности стручњаци Музеја раде на заштити више значајних локалитета и других природних добара *in situ*. Ту спадају палеонтолошки локалитети као што су Глуви поток, Горња Пребреза, Носак, Буштрање, Бабушница – Валниш, Костолац, али и многи биолошки локалитети на територији Србије и Балкана.

У току 2012. године запослени у Музеју прибавили су 30.287 примерака, препарирали 15.513, а конзервирали 3.093 примерка за своје збирке, а у циљу популаризације природе Србије објавили су 49 научних и стручних радова. Музеј је у 2012. години објавио шест публикација, међу којима су: *Дрво или живот сам, 6 ногу, Музеји у јавности, јавност у музејима, Годишњак за 2011, Bulletin of the Natural History Museum, Volume 5*. Значајан број кустоса Природњачког музеја укључен је у рад на међународним и националним пројектима заштите природе.

У току 2012. године Музеј је реализовао више стручних предавања и промоција књига. У Музеју, вртићима, основним школама и школама за децу са инвалидитетом одржане су бројне креативне радионице, а током 2012. године Музеј је био веома медијски експониран, приказано је преко 350 медијских прилога.

Ова награда представља велико признање запосленима у Музеју који и у недостатку изложбеног простора и деценијама у привременом смештају постижу изванредне резултате.

Запослени у Музеју су поносни што су колеге и стручна јавност препознали њихово велико залагање на пољу музеологије, биолошких и геолошких наука, као и заштите природних и културних добара Србије. (Фото: Бора Милићевић)

Александра Савић

Михаило Валтровић

(1839—1915)

Михаило Валтровић је био утемељивач археологије и зачетник модерне музеологије у Србији. Од 1875. ради као професор на Великој школи, а од 1881 добија Катедру археологије. Оснивач је Српског археолошког друштва и покретач стручног часописа *Старинар*. Био је члан, а затим председник Уметничког одбора Српског ученог друштва, а од 1887. редован члан Српске академије наука и уметности.

Поред професуре од 1881. године, према Закону о библиотеци и музеју, презима и место чувара Народног музеја. Као чувар Народног музеја изграђује његову модерну концепцију и уз много напора успева да му обезбеди зграде за смештај. У реализацији сталне поставке Музеја примењује савремене прин-

ципе музеологије. Одабира и школује стручни кадар Музеја у чувеним универзитетским и музејским центрима. Израђује прве стручне каталоге музејских збирки и организује едукативну делатност Музеја кроз предавања и изложбе. Руководио је Народним музејом пуних 25 година, сврставајући га раме уз раме са другим европским музејима. Можемо слободно рећи да је био утемељивач модерне музеологије у Србији.

Михаило Валтровић

Kličevački idol (replika) XIII–XI vek pre nove ere (Народни музеј)

Управо захваљујући Михаилу Валтровићу, једна од најзначајнијих скулптура бронзаног доба, Кличевачки идол, постала је позната европској и светској археологији. Валтровић је ово значајно откриће предао будућим генерацијама речима: *Предајемо кип овај јавности, научењацима на проучавање а пријатељима старина на упут да благонаклоно припазе на сличне споменике давних времена и да их прикупљају.* Нажалост, планетарни догађаји су ишли другим током: 1914. године током аустроугарског бомбардовања Београда разорена је тадашња зграда Народног музеја и том приликом, уз многе друге експонате, заувек је нестало и Кличевачки идол.

Приредила Деса Ђорђевић Милутиновић
(део текста преузет је са www.narodnimuzej.rs)

ЗАХВАЛНИЦА ТУРИСТИЧКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ БЕОГРАДА

Туристичка организација Београда у децембру је доделила Природњачком музеју **Захвалницу** за значајан допринос развоју београдског туризма, поводом 60 година свог постојања.

Драгица Стојић

ОДЛАЗАК У ПЕНЗИЈУ

МР МИЛА КАРАС

Музејски саветник, кустос педагог

Наша колегиница Мила Карас отишла је у заслужену пензију децембра 2013. године. Рођена је 1948. године у Београду. Дипломирала је биологију на Природно-математичком факултету у Београду, а магистрирала 2005. године на истом факултету.

Мила је цео свој радни век провела у едукацији младих, прво као асистент приправник на Катедри за биологију Ветеринарског факултета у Београду, а затим и годинама као професор биологије у основној школи *Милица Павловић*. Многи њени ученици се и данас са љубављу и радо сећају Миле као професорке и разредног старешине. У Природњачки музеј прелази 1997. године, где је радила до своје пензије.

Радионица *Буди палеонтолог* са Сањом Алабурић
у ОШ В. Рибникар у Београду, 2002. године

Мила је током свог радног века стекла бројна стручна и научна звања. Осим професорског, стеченог у настави, у Музеју је стекла звања: кустоса педагога, вишег кустоса педагога и музејског саветника, као и звање истраживача сарадника.

Отварање изложбе „Маске, Деца, Природа“. С лева надесно: Мила Карас, Горан Милосављевић, Александра Савић и Воислав Васић. Изложбу је свечано отворио Љубивоје Ршумовић.

Мила је дала велики допринос на пољу просветног рада у Београду као председник Актива наставника биологије Врачара, члан Одбора за просвету и културу Скупштине Србије, члан Комисије за биологију Просветног савета Србије и председник Актива наставника биологије Београда. У том периоду, али и после преласка у Музеј, објавила је више стручних радова и рецензија текстова из ове области.

Своје богато педагошко искуство Мила је пренела и у Музеј, где је као кустос–педагог унела многе новине у рад са публиком, чиме је унапређен интерактивни рад музеја и његових посетилаца. Свој делокруг педагошког рада посветила је сарадњи са основним, средњим школама и факултетима уметничке оријентације. Наставак њене добре сарадње са Активом наставника биологије Београда допринео је тесној сарадњи између Музеја и основних школа, што је мотивисало наставнике биологије да и даље доводе своје ученике у Природњачки музеј.

У периоду од 1991-2004. објавила је као коаутор *Уџбеник биологије за пети разред основне школе* који је штампан у 16 издања на српском језику у милионском тиражу и више издања на мађарском, словачком, румунском и русинском језику.

Отварање изложбе *Летење* на којој је Мила Карас један од аутора 2006.

Драган Боснић, Марина Мучалица, Мила Карас и Соња Срејић у Галерији на Калемегдану 2006.

Мила је реализовала велики број хуманитарних изложби чији је приход намењен болесној деци, бројне едукативно-педагошке пројекте у школама и другим образовним институцијама, као и бројне наградне игре и конкурсе за посетиоце. Сетимо се само неких: *Пронађи бисер*, *Шта се крије испод куполе*, *Како се ко оглашава*, *Најмлађи и најстарији посетилац у Музеју*, *Културне ласте*, *Буди палеонтолог*, *Природњачки музеј навија за вас*, *Јубиларни посетилац*, *У сусрет Васкрсу*, *Скелети*, *Река*, *Ботанички споменици природе Београда* и многи други.

Од 2007. до 2011. године Мила је обављала функцију шефа Педагошко-пропагандне службе Природњачког музеја, у оквиру које је значајно унапредила рад са публиком и учинила га квалитетнијим, што се видно одразило на повећање посета Музеју на годишњем нивоу.

Излагање рада на Еко-конференцији у Новом Саду 2007. године

У Музеју, поред едукативног рада, Мила се бави и музеолошким и истраживачким радом у области заштите средине. Упоредо обавља послове кустоса радећи на Колекцији споменика природе Београда коју је сама основала 1999. године као студијску збирку. Ова збирка је комплетирана изузетном документацијом и налазима, и може да послужи у многим будућим истраживањима знаменитости Београда. Користећи документацију ове збирке, Мила је објавила монографију: *„Фотографија као музејски предмет“* 2008. године, која у музеологију уводи потпуно нове методе документовања објеката фотографијом, а које могу да

се примене универзално на било коју другу збирку или област.

У Музеју је била аутор или коаутор бројних изложби, али и научних и стручних радова из области музеологије и екологије.

Мила је дала свој велики допринос раду многих домаћих струковних удружења: Музејског друштва Србије, где је учествовала у раду Комисије за доделу награда и признања, Су-да части, Националног комитета ИКОМ, где је била члан Комисије за представке и жалбе, а однедавно је постала део тима Националног комитета Србије за нематеријално културно наслеђе при Министарству културе Републике Србије.

Своје слободно време посвећује певању духовних песама у београдским црквеним хорovima, међу којима су хор при храму Покрова пресвете Богородице, као и хор Свети краљ Милутин при храму Св. Јована Владимира.

Пуна непресушних идеја и јаке воље, Мила је увек била расположена да помогне нама, млађим колегама. Многи од нас су поштовали њене савете и њен „строг али правичан“ приступ из којег је могло много да се научи и

Мила Карас на састанку Градског актива наставника биологије поводом изложбе Диносауруси Аргентине 2009

Са волонтерима на изложби Диносауруси Аргентине 2009.

Примопредаја Колекције споменика природе Београда. С лева надесно:
Мирослав Јовановић, Александра Савић, Мила Карас и Свјетлана Давидовић, 2013.

примени како на послу, тако и у животу. Знала је и да „подвикне“, али и мајчински саслуша наше проблеме. Њена инвентивност допринела је да увек за корак будемо испред осталих музеја. Својим карактеристично дубоким гласом знала је да каже: „Ја сам била просветни радник и избаждарена сам на 45 минута!“ Иако смо у почетку негодовали питајући се чему толико детаљни извештаји и базе података, касније смо увидели важност таквог њеног приступа да и данас, ми „едукатори“, користимо „Милине табеле“ и „Милине базе“.

Свечано обележавање одласка у пензију,
Мила са директором Музеја
Славком Спасићем

Мила са ћерком Даницом

Увек у покрету, спортски обучена и с ранцем на леђима, Мила је била пример непресушне енергије. Желимо јој добро здравље и добро расположење још много година и да ужива у својој заслуженој пензији.

Соња Срејић и Александра Савић

После скоро 42 године радног стажа, од чега близу 30 у Природњачком музеју, напунивши 65 година 22. новембра 2013, Олга Васић је завршила свој званични институционализован део радног века.

Током 12 година образовно-педагошког рада (асистент на Природно-математичком факултету у Новом Саду; предавач на Вишој педагошкој школи у Београду), и безмало 30 година рада у Музеју, остварила је разноврсне резултате завидног квалитета у области културе, науке и образовања, који се посебно огледају у изузетном доприносу: (1) проширењу, унапређењу, стручној и научној обради, заштити и трајном чувању културних покретних добара природе; (2) промоцији и повећању националног, а посебно међународног угледа Природњачког музеја као водеће националне установе културе и науке; (3) изложбеној делатности примењујући високе критеријуме и стандарде у погледу концепције и садржаја изложбе и начина излагања, визуелног изгледа и дизајна, и увођењем новог, цивилизацијског аспекта у обраду природњачких тема; (4) примени савремене технологије виртуелизације изложби у функцији промоције и популаризације изложбене делатности, њихове доступности за публику, трајног чувања у оригиналном облику као доказа изложбене делатности, ради накандних анализа, и у сврху едукације младих кустоса; (5)

О. Васић у својој радној соби у Музеју. 1987.

О. Васић и Никола Диклић, 1987.

унапређењу Природњачког музеја кроз припремање докумената значајних за његов рад, и у формирању идентитета „Базара природе“ у Галерији Природњачког музеја кроз израду концепта асортимана и избора адекватних предмета у погледу естетског изгледа и квалитета израде; (6) промоцији, афирмацији и популаризацији Природњачког музеја и музејске делатности кроз велики број наступа у електронским и штампаним медијима; (7) раду органа и тела струковних удружења (Национални комитет ICOM-а Србије, Музејско друштво Србије); (8) међународној афирмацији српске ботанике кроз учешће на 23 међународна научна скупа, организовање међународних научних скупова и екскурзија, предавања на

универзитетима у иностранству, непосредну сарадњу са преко 30 иностраних музејских и научних установа, рад у међународним научним организацијама, органима и телима, и као члан уређивачких и издавачких одбора књига и часописа; (9) проширивању познавања састава, структуре и промена флоре

Теренска истраживања на Сињавини (Црна Гора):
Воислав Васић, О. Васић, Одред Визи и „Ћед“ Саво (власник колибе у катуну). 1987.

Србије и Балкана кроз велики број научних радова и саопштења; (10) публиковању капиталних националних едиција (Флора Србије, Вегетација Србије, Црвена књига Србије) међународног значаја, у својству уредника и аутора, као и члана Одбора за флору и вегетацију САНУ и уређивачких/издавачких одбора; (11) публиковању међународних научних књига и часописа, у својству уредника, члана уређивачких одбора и аутора; (12) разним видовима образовања из области ботанике кроз рад у високошколским институцијама, на јавним предавањима, путем изложби и пратећих публикација.

Марјан Никетић и О. Васић, 1987.

Сви ови резултати показују да је Олга Васић на најбољи начин ускладила свој рад и активности кустоса у Природњачком музеју са научноистраживачким радом из области ботанике. То јој је омогућило да оствари изузетно успешне, разноврсне и значајне резултате како у музеологији тако и у националној и међународној научној области ботанике.

Поздрав из „ботаничке собе“: Мирослав, Данијела, Сања, Драгана, Борис, Деса, Олга и Александра, 1999.

О томе сведоче њена биографија, списак изложби и библиографија коју чини 218 јединица (179 научних, 39 стручних), као и опширни приказ, анализа и оцена стручног и научног рада које су рипремили компетентни стручњаци из музеолошке и научне делатности приликом предлагања Олге Васић за Награду за животно дело, коју од 2012. до-дељује Национални комитет Међународног савета музеја ICOM.

Деса Ђорђевић Милутиновић

Израда Црвене књиге Србије: Марјан Никетић, Гордана Томовић и О. Васић, 1999.

Трећи међународни балкански ботанички конгрес,
Сарајево, свечана вечера: О. Васић и Јелена Блаженчић, 2003.

XI OPTIMA конгрес, Београд, свечано отварање (Задужбина Илије М. Коларца):
Вернер Гројтер, Олга Васић и Воислав Васић, 2004.

Мермер (инв.
бр. I – 3130) из
једног румунског
каменолома, поклон
др Велимира
Каравелића,
академског вајара.

Током 2013. године, Петролошка збирка је претрпела низ различитих активности у циљу њеног проучавања, рашчишћавања, смештања, класификације и категоризације материјала:

- сређивање постојећег стања уз одређен ниво прегледа свих примерака;
- прелиминарна научностручна обрада материјала;
- обављање физичких послова неопходних за класификацију и одлагање петролошких примерака;
- набављање нових комада стена кроз прикупљање на терену и донације;
- конзервирање, етикетирање и инвентаризација примерака;
- детерминација и ревизија збирке;
- заштита.

Кроз процес ревидирања извршена је делимична научностручна обрада око 700 примерака стена до оне мере стручности која је неопходна у овој фази рада.

Петролошка збирка је обogaђена са око 70 нових примерака, углавном кроз теренски рад. Примерци су претежно са подручја Србије (Београд, Вршац са околином), али има и неколико узорака пореклом из Румуније. Мањи део приновљене „камене збирке“ добијен је на поклон од др В. Каравелића, академског вајара.

Извршено је конзервирање око 200 примерака, отприлике исто толико је и детерминисано, а стотинак узорака је етикетирано. Инвентаризација је обављена на око 40 примерака, у складу са тренутним недостатком микроскопских петролошких препарата неопходних за основну одредбу узорака стена (Фото: Татјана Милић Бабић).

Татјана Милић Бабић

МИНЕРАЛОШКА ЗБИРКА

Збирка минерала Војислава Симића

Топаз инв.бр. 3651

Кварц, Костајница, Босна и Херцеговина, инв. бр. 3615

Годишњак Природњачког музеја

Базалтна лава, Тенерифи, Шпанија инв. бр. 3647

У 2013. години Минералозна збирка Природњачког музеја је обогачена за једну малу али по садржини веома интересантну збирку минерала коју је својим тестаментом Музеју завештао бивши кустос Петролошке збирке, господин Војислав Симић. Пошто је извршен попис донираног материјала у стану покојног господина Симића, минерали су транспортовани до Музеја где су ускладиштени и заведени у музејску базу података. Уз минерале у Музеј је донет и архив који је Симић водио као и стручна литература.

Иако је физички присутно око 90, збирка броји укупно 48 јединствених експоната, јер се неки минерали понављају (7 горских кристала са истог локалитета). У

Лабрадорит, Украјина, инв. бр. 3644

Корал инв. бр. 3650

оквиру збирке минерала посебно се истичу топаз, ћилибар, корунд, лабрадорит, како због реткости тако и због лепоте кристалних форми (топаз).

Захваљујући господину Војиславу Симићу, наकाдашњем кустосу Природњачког музеја у Београду, збирке овог музеја обогаћене су за већи број лепих и вредних експоната као што су: аметист, антимонит, арагонит, ахат, базалтна лава, барит, јаспис, калцедон, кварц, корунд, лабрадорит, мала-

хит, меланит, оникс, опал, опсидијан, пирит, пустињске руже, родонит, санидин, серпентин, серицит, сидерит, стилбит, сумпор, топаз, тремолит, цитрин, ћилибар, хијалофан, фонолит.

Комад авиона (алуминијум) у коме је погинуо маршал Бирјузов. инв.бр. 3646. Сергеј Бирјузов, народни херој СССР и Југославије, погинуо је 19. октобра 1964. када је његов авион, којим је пошао на двадесетогодишњицу ослобођења Београда, ударио у планину Авалу.

У збирци се такође налазе и необични предмети попут комада истопљеног алуминијума од делова спрженог авиона у коме је погинуо маршал Бирјузов, силификовано дрво, индијански тотем од перлита, ахатни аван, комад базичне стене са гравуром, ахатни слонов и корал.

Већина поклоњених предмета потиче из Србије али има и предмета из других земаља као што су Шпанија, Индија, Турска, БЈР Македонија, Босна и Херцеговина, Украјина, Русија и друге земље бившег Совјетског Савеза.

Александар Луковић

ЗБИРКА МЕЗОЗОЈСКИХ БЕСКИЧМЕЊАКА

Као последица недостатка простора за одлагање и чување материјала у самом Музеју, многе збирке па и Збирка мезозојских бескичмењака често је мењала место у оквиру зграде Музеја. Самим тим и њено одржавање представљало је проблем.

Смештај материјала у Збирци

Почетком 2008. године као студент волонтер у сарадњи са кустосом палеозоологом Александром Маран, започео сам систематско уређење и инвентаризацију поменуте збирке, која је смештена у две просторије у подрумском делу Музеја. У већој просторији налази се инвентарисан материјал и у оквиру њега репрезентативни примерци намењени повременом излагању, који се чувају у орману са фиокама и у пластичним гајбицама. У мањој просторији одложен је неинвентарисан материјал, сакупљан током теренских истраживања од четрдесетих година двадесетог века до данас. У периоду непосредно након обављених грађевинских радова у самом подруму, од јануара 2008. до августа 2013, уз помоћ четкице и влажне крпе

Кустоси палеонтолози на делу, Александра Маран Стевановић и Ранко Пејовић

Део збирке са инвентарисаним фосилним материјалом током њеног уређења

радио сам на уклањању прашине, заосталог шута, остатака креча и прању инвентарисаних примерака као и картонских кутијица и фиока у којима се материјал чува. Том приликом очишћено је и од прашине заштићено 3080 инвентарисаних предмета (реалан број знатно је већи), углавном различитих

Материјал је очишћен, спакован и стављен у пластичне гајбике

фосила. Свака фиока додатно је пре-кривена папиром и на тај начин заш-тићена од прашине

Од августа 2013. године, када сам започео свој први професионални ангажман у Музеју, радови на збирци постали су интензивнији. Овога пута рад се одвијао у две фазе. Прва фаза обухватила је распакивање, чишћење и сортирање неинвентарисаног материјала. Фосили који су стајали у картонским и дрвеним кутијама, замотани у старе новине и вату, били су деценијама одлагани једни на друге, тако да је простор у коме су смештени био дословно попуњен од пода до плафона.

Друга фаза састојала се од сортирања неинвентарисаних фосила по локали-тетима на којима су сакупљени да би након тога уследило паковање фосила у најлонске кесице и њихово одлагање у пластичне гајбице. И у овом периоду имао сам велику помоћ кус-тоса палеозоолога др Александре Маран али и других колега.

После рашчишћавања мање просторије, слободан простор искоришћен је за монтирање металних полица на које је одложен материјал сортиран по подручјима: околина Београда, западна Србија, Црна Гора, Босна и Хрватска (сл. 8). У већој просторији одложен је материјал прикупљен на територији источне Србије и Македоније, примерци фосила добијени на поклон или разменом са музејима и институцијама у иностранству (Велика Британија,

Део збирке са неинвентарисаним и недетерминисаним фосилним материјалом приликом њеног уређења

Музеј у музеју

Просторија са неинвентарисаним материјалом након сређивања

Експонати пре и после сређивања

Збирка мезозојских бескичмењака.

Немачка, Француска и друге) као и материјал чије географско порекло нисмо могли утврдити. Свака гајбица, њих око 180, овом приликом је добила и привремену етикету на којој су унете основне информације: локалитет, старост (стратиграфска припадност), група фосила. Гајбице су покривене папирним убрусом као превентивном мером заштите од прашине и сложене једна на другу. И детерминисани фосили су препаковани и одложени у фиоке пратећи бројеве у инвентарској књизи (БЕО600: БЕО600-551.76:1-3080), а садржај сваке фиоке такође је истакнут привременом етикетом.

Циљ овог посла превасходно је жеља да се поменута збирка среди, да се побољшају услови за рад и примене превентивне мере заштите и чувања материјала. У складу са могућностима, збирка мезозојских бескичмењака сада је заштићена од прашине, прегледно сортирана, може јој се лако прићи и ефикасно манипулисати материјалом.

Овај посао само је почетак дугорочног плана уређења обе збирке. Следећа збирка која чека своју обраду је палеозојска збирка фосилних бескичмењака.

Ранко Пејовић

ЗБИРКА СИТНИХ ТЕРЦИЈАРНИХ СИСАРА

Збирка је обogaћена са 880 нових примерака фосилних остатака ситних сисара. Највећи број чине одонтолошки остаци који су послужили за прелиминарну идентификацију. Инвентарисано је 1386 примерака који су прикупљени на теренима током ранијих година као и првих неколико месеци 2013. године. Најзначајније принове Збирке чине фосилни остаци просејани из седимента са локалитета који су први пут откривени и обрађивани.

Cricetodon meini кол.бр. 2023.

Megacricetodon similis кол.бр. 2023.

Први од њих је Прогорелица на југозападном ободу Чачанско-краљевачког терцијарног басена. Међу налазима зуба *Insectivora* и *Rodentia* средњомиоценске старости, преовлађују остаци фамилије *Cricetidae* са два до сада идентификована рода представљена са врстама *Cricetodon meini* и *Megacricetodon similis*.

Молар пуха врсте *Miodyromys aegercii* кол.бр. 2031.

У непосредној близини Београда, у селу Сланци, из средњомиоценских глина испрани су остеолошки и одонтолошки остаци нижих и виших вертебрата. Збирка је употпуњена зубима представника инсективора, лагоморфи и глодара. Најбројнији су остаци пухова - *Gliridae*.

Веома су интересантни остаци фосилних кичмењака за сада непознате геолошке старости који су откривени у селу Враниште у близини Пирота. У овом материјалу нађени су и одонтолошки и остеолошки налази сисара, за које се по морфолошкој грађи секутића, очњака, премолара и молара, може рећи да

припадају примитивним приматима с краја мезозоика. Ипак, за сада, овај фосилни материјал прелиминарно је сврстан у „Збирку ситних терцијарних сисара“. Такође, ови налази су повод за даља истраживања на терену Враништа и околине. Резултати би могли допринети решавању проблема у вези са границом мезозоик/терцијар у овом делу Евроазије.

Делови зуба примитивних сисара кол.бр. 2019.

Део вилице ситног сисара са видљивим алвеолама кол.бр. 2029.

Годишњак Природњачког музеја

Последњи премолар 'примата"
кол.бр. 2019.

Први молар исте животиње кол.бр. 2019.

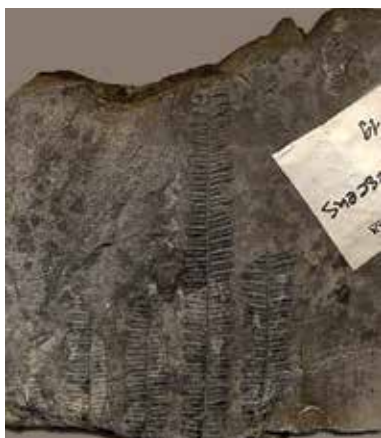
Прост зглоб хумеруса примитивног ситног
сисара кол.бр. 2029 (лево)

*Зоран Марковић и
Милош Миливојевић*

ПАЛЕОБОТАНИЧКА ЗБИРКА

Збирка карбонских биљака са
подручја између Млаве и Пека

Током 2013. године урађена је комплетна ревизија палеоботаничке збирке карбонских биљака са подручја између река Млаве и Пека у источној Србији. Ова збирка се састоји од преко 400 фосилних примерака. Поновним прегледом збирке утврђено је да она има изузетно велику научну и историјску вредност.

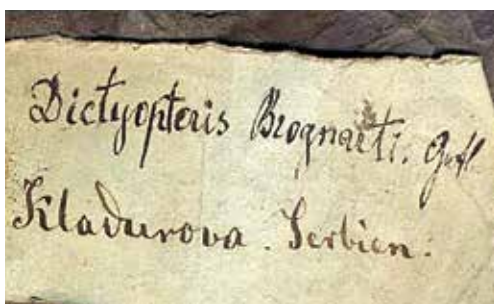

Фосил листова дрвенасте папрати, *Pecopteris arborescens*, инв. бр. 12

Примерак који је сакупио Јосиф Панчић у другој половини 19. века. Инв бр 132

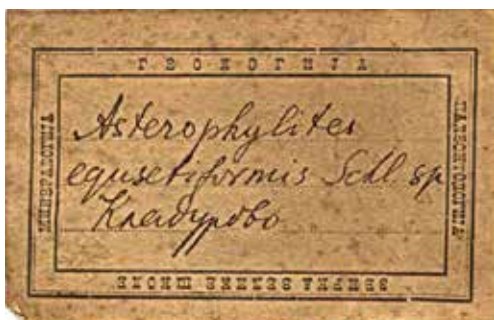
Историјска вредност збирке базира се на чињеници да је један део фосилног материјала првобитно припадао некадашњој Геолошкој збирци Велике школе, а за поједине примерке је утврђено да су их сакупили управо некадашњи професори Велике школе и дојени природних наука у Србији - Јосиф Панчић и Јован Жујовић. Ови примерци су у збирку Велике школе пристигли током друге половине XIX века, тачније пре 1886. године. Они се такође помињу и у

Етикета са примерака које је сакупио Јован Жујовић а детерминисао Диониз Штур.

Универзитет у Београду, геолошко-палеонтолошки завод

Збирка Велике школе, минералологија, геологија, палеонтологија

Рударско одељење Краљевског српског министарства народне привреде.

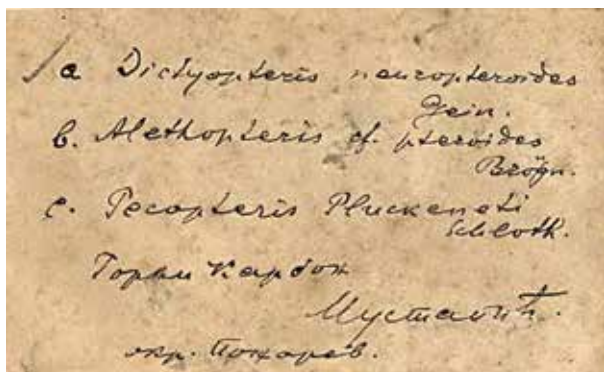
Годишњак Природњачког музеја

Један од примерака које је сакупио Јован Жујовић, а детерминисао Диониз Штур. Инв.бр. 77

Фосил листова семене папрати, *Alethopteris* sp. Инв. бр. 616

Етикета са примерка које је сакупио Јосиф Панчић

раду Јована Жујовића „Geologische übersicht des Königreiches Serbien“ из 1886. године, где он наводи да су одређену количнину фосилних биљака сакупили Јосиф Панчић и Феликс Хофман у околини Мустапића. Други део материјала сакупио је сам Жујовић у околини Кладурова. И те примерке је на детерминацију слао врсном палеоботаничару Дионизу

Штуру, који је у то време радио као директор Природњачког музеја у Бечу.

Научна вредност збирке огледа се у томе што се фосилне биљке из периода карбона веома ретко могу наћи на подручју Србије, тако да ова збирка од више стотина веома добро очуваних примерака представља извор вредних научних података о развоју живог света током карбонске периоде на подручју данашњег Балканског полуострва.

Иако у збирци постоји велики број примерака, тек за мањи број је утврђено на који начин су пристигли у Музеј. Треба напоменути да је материјал са овог локалитета пристизао спорадично током протеклих 100 и више година, и да легатори или сакупљачи ових карбонских фосила већином нису познати, изузев већ наведеног материјала који су сакупљали Панчић и Жујовић. Ови примерци, уједно и најстарији у музејској колекцији фосилних биљака, потичу из институција које су постојале у Србији крајем XIX и почетком XX века, и које су се касније расформирале, а њихови предмети су послати између осталог и у тада новооформљен Природњачки музеј. То су биле Геолошка збирка Велике школе, Геолошко палеонтолошка збирка Универзитета и Збирка Рударског одељења Српског министарства народне привреде Краљевине Србије.

Фосила из ових институција нема много, свега око 30 примерака. Остали примерци који чине ову збирку пристизали су касније, међутим, пошто не постоје никакви записи о њима, не зна се тачно ни када нити ко их је доносио. За један део збирке са сигурнушћи се може утврдити да је пристигао 1957. Јер је уз ове примерке нађено и писмо које је писао сакупљач, извесни Петар Павловић, геолог из Кладурова.

Деса Ђорђевић Милутиновић

ГЕНЕРАЛНИ ХЕРБАРИЈУМ БАЛКАНСКОГ ПОЛУОСТРВА

Нови таксон у Хербаријуму Природњачког музеја: *Silene parnassica* Boiss. & Spruner subsp. *dionysii* (Stoj. & Jordanov) Greuter – дионисов пуцавац.

Silene parnassica ssp. *dionysii* цветови

Локалитет: Грчка, планина Олимп (караула Гека – ски центар Врисопулес), 1900 m.

Таксон *Silene parnassica* subsp. *dionysii* је описана и до сада једино позната са подручја планине Олимп у Грчкој. После безуспешног трагања за овом биљком током две сезоне (2011. и 2012), у јуну 2013. године напoкoн смо пронашли делове популације ове ретке стеноендемичне врсте и то захваљујући љубазности војника из војне базе, који су ми омогућили пролаз кроз њихов објекат. Убрзо након изласка из војне базе указала се и прва *Silene*, која је сакупљена као нови таксон за збирку Генерални хербаријум Балканског полуострва.

Музеј у музеју

Silene parnassica ssp. *dionysii*
Прашници и тучак након опадања
круничних листића

Станиште дионисовог пуцавца

Предели Олимпа прекривени
дионисовим пуцавцем

Повод за прикупљање овог таксона делимично је била и докторска дисертација кандидата Биолошког факултета у Београду, Сање Ђуровић, која се односи на таксономију и филогенију представника секције *Silene* L. sect. *Saxifragoideae* Willk. која је распрострањена у планинским пределима јужне и средње Европе. За менторе ове дисертације одређени су доцент Биолошког факултета др Гордана Томовић и кустос Природњачког музеја др Марјан Никетић. (Фото: Марјан Никетић)

Нови таксон у Хербаријуму Природњачког музеја: ***Silene parnassica*** Boiss. & Spruner subsp. ***dionysii*** (Stoj. & Jordanov) Greuter – дионисов пуцавац.

Ову биљку су као врсту први пут описали познати бугарски ботаничари Николај Стојанов и Даки Јорданов, 1938. године, са планине Олимп. Они су ову врсту пронашли на другом локалитету, западно од нашег налазишта, а станиште биљке било је у близини манастира Агион Дионисос, због чега су је назвали *Silene dionysii*. И ми смо током 2011. и 2012. обилазили ширу околину овог манастира, али нисмо успели да је нађемо.

Марјан Никетић

УТИСЦИ ИЗ ГАЛЕРИЈЕ ПРИРОДЊАЧКОГ МУЗЕЈА

Први посетилац у 2013. години, у Галерију је дошао 3. јануара. Наш поклон била је бесплатна улазница на тада актуелну изложбу „6 ногу“ и публикација Музеја. Посетилац је изабрао каталог „Дрво или живот сам“.

Изложбе „ОД СУМРАКА ДО СВИТАЊА“ И „МИНЕРАЛИ ТРЕПЧЕ“, обележиле су 2013. годину.

Изложба „Од сумрака од свитања“ је код посетилаца, нарочито деце, изазивала велико интересовање за поступак препарирања животиња и уопште професију препаратор. Најчешће постављано питање гласило је: „Да ли су животиње праве?“ Публика је уживала у звуцима оглашавања многих изложених врста, који су се тада могли чути. Неретко се дешавало да појединци долазе и више пута желећи да проведу извесно време у пријатном „природном“ амбијенту.

Деца о изложби:

„Режеви су јежастии!“ – изјавио је петогодишњи дечак који обожава јежеве и све у вези са њима. На изложбу је дошао са мамом.

„Дошли смо опет... Па, мени се допада ова изложба!“ – изјавио је један трогодишњи Тристан који је са татом већ једном посетио изложбу, али је дошао опет

ИЗ КЊИГЕ УТИСАКА:

Хвала вам што сте разбили мит о тзв. „досадним музејима. Сматрам да и други треба да се угледају на Вас. Само наставите. Хвала!“

Предраг, Београд/Дорћол
3. 3. 2013.

„Све је јако лепо и интересантно! Пуно лепих експоната међу којима се највише издваја Ђук... Јако лепе идеје за овако нешто... Поздрав из Пожареваца...“

Михајло Глигоријевић

Један дан у музеју

„Тамо смо срели: вука, сову, јазавуца, кивви, слепог миша. Најбоље је било када смо читали књиге. Добит ћемо и следећи пут када буде нека нова тема.“

10. 3. 2013. Београд

Нађа Илић

Изложбу „Минерали Трепче“ карактерисао је посебно емотиван однос посетилаца према изложеном материјалу. Многи су, и то из целог региона, везани за Трепчу, било да су живели у том подручју, или им је неко из породице радио у рудницима.

Деца о изложби:

„Мислио сам да овако нешто постоји само у мојој машти...“, изјавио је осмогодишњи Александар гледајући витрину са калцитном завесом.

На питање „Ко ради у рудници?“ трогодишња Уна спремно одговара: „Папучици! И пронађу злато.“

ИЗ КЊИГЕ УТИСАКА:

„Хвала вам. Одужевљена сам лепотама које се скривају пред нашим очима. Емотивно ме веже јер сам из тог краја. Отац ми је оставио животи у Трепчи. Још једном хвала аутору.“

Ружица (живим у Словенији)

1.8.2013.

Центар за смештај и дневни боравак деце и омладине ометене у развоју, Чукарица:

ПОДРШКА ПОСЕТИЛАЦА:

Многи међу нашим посетиоцима деле са нама потребу да се Природњачком музеју обезбеди адекватан смештај. Њихове жеље, или боље рећи апели, забележени су и током 2013. године у Књизи утисака.

ИЗ КЊИГЕ УТИСАКА:

„Све је прелепо! Али, када ћемо вас видети у новом сјају – све што имате на једном месту?“

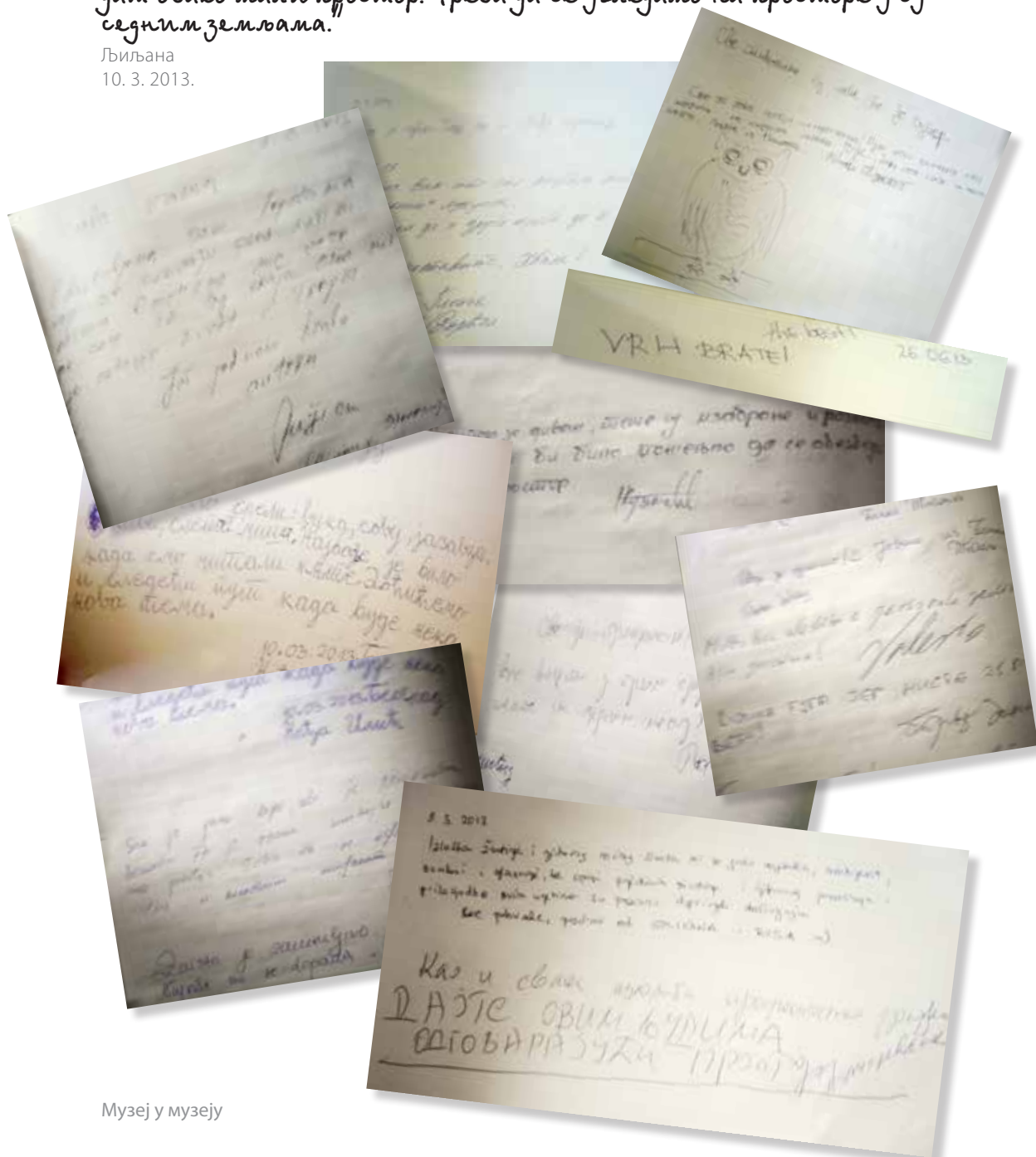
„Велика туга јер нисте 25 пута већи!“

„Простор је зиван, теме су изабране и разноврсне, али би било пожељно да се обезбеди већи простор.“

„Као и свака изложба професионално урађена.
ДАЈТЕ ОВИМ ЉУДИМА ОДГОВАРАЈУЋИ ПРОСТОР.“

„Све је јако лепо, али је национална срамота што је овом музеју даи овако мали простор. Треба да се угледамо на просторе у суседним земљама.“

Љиљана
10. 3. 2013.

Као и до сада, Галерија је често била у прилици да угости мнгобројна Удружења, центре и боравке за особе с проблемима у развоју. Њихово интересовање за све приче о природи је инспиративно и за нас. Они своје задовољство нашим изложбама изражавају поклањајући нам украсне предмете које израђују на својим радионицама са васпитачима.

Центар за смештај и дневни боравак деце и омладине ометене у развоју, Чукарица

Центар за смештај и дневни боравак деце и омладине ометене у развоју, Шекспирова.

Драгица Стојић

Војислав Симић је у Природњачком музеју или Музеју српске земље, почео да ради на дан Нове године, 1.1.1958. и у њему, као изванредан петролог и музеалац, остао до октобра 1991. до своје пензије.

Рођен је 10. 1. 1928. године у Београду. Имао је два старија брата од којих је један био геолог. Отац Војислава, Сергије, био је бравар и имао радњу на Славији пре и после Другог светског рата. У ову радњу Војислав је још као дете често долазио, гледао оца како ради и можда још тада заволео чекић, симбол свих геолога.

Војислав Симић Симке – кустос петролог

Гимназију је завршио у Београду за време окупације. Као средњошколац се дружио са врачарским скојевцима и њиховим симпатизерима.

На Математичку групу Филозофског факултета уписао се 1946. године да би годину дана касније, 1947, прешао на Минералогско-петрографску групу Природно-математичког факултета и на њој дипломирао 1951. године са оценом девет (9).

После свршеног факултета отишао је у ЈНА на једногодишње служење војног рока.

Највећи део живота провео је на Врачару, у малом стану код Црвеног крста.

Као стручњак

Војислав Симић је у струци још од студентских дана. На другој години факултета, давне 1948, постао је члан геолошке екипе коју је организовала и опремила САНУ и послала на Јаворац у источну Србију ради геолошког картирања у трајању од месец дана.

Од краја 1948. до 1951. године, под патронатом Управе за координацију рада научних института, прво као члан екипе а онда и као њен шеф, учествује у геолошком картирању Бесне кобиле и Копаоника.

После дипломирања, 1952. године, Војислав добија први стални посао у Управи за координацију рада научних института. Касније та институција мења назив и постаје Управа за рударска истраживања и рударске студије, а следеће године јој још једном мења назив у Завод за геолошко-рударска и технолошка истраживања. Тако је Војислав радећи у истој установи и истој згради три пута,

У дворишту Природњачког музеја, 1986. године. Бобана Младеновић,
Воја Симић, Љиља Анђус, Марина Мучалица и Милан Живковић.

формално, мењао запослење. Основна намена Завода била је развој нуклеарне технологије у Југославији. Војислав је у једном њеном делу, у Радној организацији Института за технологију нуклеарних и других минералних сировина, провео две године и осам месеци радећи са радиоактивним материјалима у својству дипломираног хемичара. Радио је у лабораторијама и полуиндустријским постројењима Калне (источна Србија) а потом Идрије (Словенија).

Због страха за своје здравље, он 1955. прелази у Савезни геолошки завод. У њему остаје две године. Средином 1957. Војислав полаже државни стручни испит и добија звање млађи геолог.

Од априла до децембра 1957. године, ради као геолог на картирању у Заводу за геолошка и геофизичка истраживања НРС.

Управе Природњачког музеја српске земље и Завода за геолошка и геофизичка истраживања НРС су 1957. године направиле договор о размени својих петролога, па је Светлана Хаџи Поповић, која је до тада радила у Музеју, прешла у Завод, а Војислав Симић из Завода у Музеј.

Војислав је током рада у Заводу и Музеју дао више веома значајних радова из минералогije и петрологије. Открио је циновске кристале хијалофана у Бусовачи (БИХ), заједно са колегом Драганом Пешићем показао да су иглице азбеста шупље цеви итд. Вођен интуицијом он је 1967. године са брда Главица код Доњег Милановца донео у Природњачки музеј један примерак пермског алевролита на коме су, око 45 година касније, откривени први трагови стегоцефала и рептила у југоисточној Европи. Поред тога открио је још неколико нових петролошких, минералошких и палеонтолошких локалитета у Србији.

Симића су посебно интересовале магматске и вулканске стене. Желео је да напише монографију о њима, али лош склоп објективних околности га је спречио у томе.

Током рада у Музеју учествовао је на више научних пројеката од којих је најзначајнији био онај о Ћердапу.

Објавио је 38 научних и 19 стручних радова. Бројна су његова саопштења на геолошким конгресима, симпозијумима и саветовањима. Од 57 написаних радова, Војислав Симић је у Гласнику Природњачког музеја, серија А, објавио 33 и тако постао аутор са највећим бројем радова одштампаних у овом часопису. Објављивање радова у Гласнику Природњачког музеја сматрао је за своју обавезу и част.

Његово истраживачко гесло је гласило: *„Да би у природи открио нешто ново, треба да будеш на правом месту у правом тренутку. 'Господин Случај' је веома важан за науку.“*

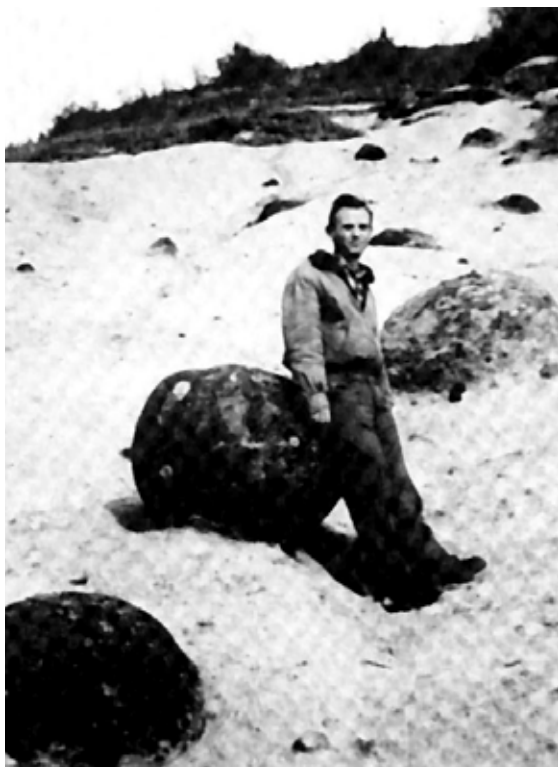
Када сам га једном питао зашто није докторирао, одговорио је кратко и јасно: *„Музеј није могао да ми плати израду неколико стотина микроскопских препарата стена.“*

Као музеалац

Допунски стручни испит за звање кустоса, Војислав Симић је положио 1958. године. Од тада до пензије је неуморно пешачио по кањонима, остеоцима, голетима, каменоломима, врлетима у трагању за новим, интересантним примерцима стена и минерала. Све то је радио да би Геолошка збирка Природњачког музеја била већа, лепша и комплетнија.

На отварању изложбе „Из ризнице Библиотеке Природњачког музеја“, 2012. године.
Музеј у музеју

Воја Симић на вулканској бомби.

Током рада у Музеју обишао је већину планина у Србији и сакупио, запаковао у дрвене сандуке, послао поштом у Музеј, или другачије транспортовао, детерминисао и инвентарисао више хиљада примерака стена и минерала. Да би то боље илустровао нама, млађим колегама, говорио је да је својим рукама, најчешће пешке, километрима по планинама горе, доле, вукао и на леђима преносио тоне и тоне материјала.

Сваки пут када би на терену нашао неки фосил доносио га је у Музеј. Повремено је за збирке доносио и зоолошки материјал, највише бескичмењаке. Обавештавао је остале колеге о свим занимљивостима које је видео на терену и за које је мислио да могу бити од значаја за Музеј.

Одлично је познавао целу петролошку збирку и распоред свог материјала у њој. На радном столу у соби увек су му стајали различити примерци стена и минерала које је обрађивао. Поред радног стола, на једном сточићу стајао је минералогски поларизациони микроскоп који је свакодневно користио. Фиоке класера поред прозора собе биле су препуне сређених фотографија и негатив филмова снимљених на многобројним теренима, фотографија изложби и више стотина микроскопских препарата стена пажљиво обележених и сложених у мале картонске кутије.

Знао је и пуно детаља из живота неких од наших најстаријих, легендарних музеалаца. Тако ми је једанпут, када смо се заједно враћали после посла свако својој кући, Симић показао мали бифе у улици Максима Горког и рекао: „Видиш овај бифе, у њега је некада давно, свраћао чика Доша на чашицу ракије.“

Симић је више пута са колегом Александром Костићем одлазио у Словенију, у Тржић на Сајам минерала и тамо куповао ретке минерале за збирку Музеја. После сваке куповине минерала правио је малу изложбу на свом радном столу у соби и звао колеге да их виде и уживају.

Војислав је природњачки материјал доносио у Музеј и са својих пртиватних путовања по тадашњој Југославији или са годишњих одмора у иностранству.

Нарочито је био ревностан у сакупљању љуштура пужева и шкољки са обала мора на којима се сунчао и шетао.

Од 1958. године када је дошао у Музеј па све до пензије, Војислав Симић је као аутор, коаутор или стручни сарадник учествовао у осмишљавању и постављању 28 различитих изложби, учествовао у писању 9 каталога и одржао више хиљада предавања на сталним и покретним изложбама у Београду и ван њега.

Био је вишегодишњи члан Стручног већа музеја и члан редакционог одбора Гласника Природњачког музеја.

Као човек

Наше старије колеге, а његови вршњаци, звали су га Симке или Воја, а ми млађи Симић. Увек смо му се обраћали са „Ви“. Он је нас ословљавао само именима, никада надимцима и говорио нам „Ти“. Према млађима је увек био предусретљив и расположен да помогне сваком ко би од њега нешто тражио. Био је правдољубив, борио се против свега лошег и лажног речима и делом.

Уопште, био је веома поуздан и сигуран у оно што говори, прецизан, радан и коректан, сталожан и најчешће веселог духа. Понекад, када би га ухватило неко необично, сетно расположење, причао ми је о веома необичним, па некад и тужним, трагичним догађајима и људима које је срео и упознао давно, пре много година, у дечаштву, младости, на студијама или на самом почетку своје каријере.

Због широког знања које није крио већ показивао на сваком кораку, због велике радозналости и дубоког разумевања повезаности неживе и живе природе више пута је из петрологије залазио у палеонтологију због чега је у Музеју од надређених доживљавао непријатности.

Завршио се и последњи радни дан Војислава Симића у Музеју. Полако смо пешке ишли својим кућама, уз Његошеву улицу ка Келенићевој пијаци. Симић је био тужан и веома нерасположен. Причао је полако о томе да не зна како ће успети да сам, без своје збирке, Музеја, колега и неколико својих пријатеља издржи дане који долазе. Али, на обострано задовољство, после неког времена, његово лоше расположење је нестало и ми смо наставили са дружењем и одласцима на терен.

Миодраг Јовановић

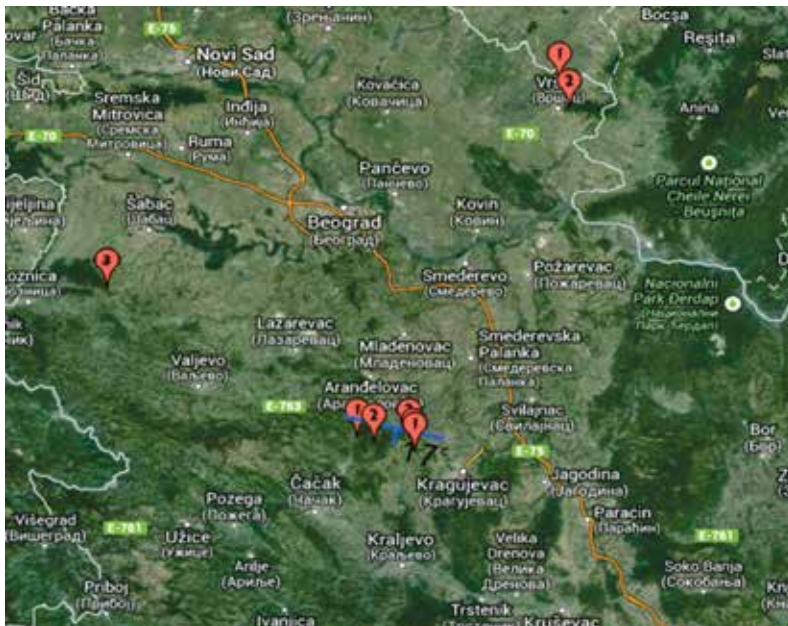

Музеј у природи

У периоду од 05. до 19. августа 2013. извршен је обилазак терена на подручју Централне и Западне Србије. Том приликом је прикупљен материјал за потребе збирке Природњачког музеја и израде докторске тезе.

Обилазак терена је извршен на следећим локацијама:

1. Цер – пегматити
2. Околина Рудника (подножје) – кварцлатити
3. Рудник (профил испод Малог Штурца) – лимонитизирани друзе кварца
4. Серпентинско тело у близини места Страгари (фабрика кожастог азбеста)
5. Букуља – гранодиорити
6. Ватин (околина Вршца на граници са Румунијом) археолошки локалитет.

Места на којима је извршено узорковање и обилазак терена

ЦЕР

Ова планина се налази на удаљености од неких 70 км западно од Београда. Овај магматски плутон углавном је представљен киселим магматским стенама, типа гранодиорита и дволискупског, турмалинског гранита са жицама пегматита и кварцлатита.

Пегматитска жица, пут за Милински поток.

Аплитска жица, пут за Милински поток.

ПОДНОЖЈЕ РУДНИКА

Узорци су прикупљени на неких 200 метара од магистрале на вертикалном профилу.

Одломак кварцлатита.

Профил у подножју Рудника

РУДНИК

Као посебно интересантан (са музејске тачке гледишта, везано за прикупљање изложбених експоната) издваја се профил кварцних друза (горски кристал)

превучених лимонитом испод врха Мали Штурац. Профил се налази изнад активног рудника, на неких сат времена хода од асфалтног пута.

Профил испод Малог Штурца, Рудник.

Друза кварца превучена лимонитом.

СТРАГАРИ

Кожаста азбест, Страгари.

Бречирани комади серпентина, околина Страгара.

Овај локалитет је познат по појави кожастог азбеста (један од ретких у свету). Лоциран је северно од Крагујевца и наслања се на источне падине Рудника. Поред појаве овог типа азбеста, на профилима овог серпенти-

Раседна површ, пут за Страгаре из правца Крагујевца.

ског тела примећују се и једри серпентитски блокови као и бречирани комади серпентина.

Масивни серпентитски блокови,
пут за Страгаре.

БУКУЉА

Магматски комплекс Букуље је представљен углавном киселим магматским стенама типа гранодиорита са жицама пегматита.

ВАТИН

У сарадњи са колегама из Вршачког градског музеја посетили смо археолошки локалитет Ватин.

Поткоп на подручју локалитета Ватин.

Приказ различитих слојева, Ватин.

ГЕОГРАФСКИ ПОДАЦИ ПОСМАТРАНИХ ЛОКАЦИЈА

	Ширина (°")	Дужина (°")	Висина (м)
Цер	44 36 22,78	19 29 20,50	647,10
Рудник	44 08 51,58	20 27 56,49	428
Страгари	44 08 41,22	20 40 08,30	339,3
Ватин	45 13 53,84	21 15 29,28	125,20

Александар Луковић

ВРШАЦ И ОКОЛИНА

мултидисциплинарни геолошки терен

Током 2013. године обављено је неколико геолошких теренских истраживања. Највећим делом се радило о тзв. градским теренима, односно прикупљању геолошког материјала (грађевинског, односно техничког и архитектонског камена) у градским условима. У мањој мери било је и теренских истраживања ван Београда, у овом случају у Вршцу и његовој околини.

Мермер спреман за израду тзв. парковске фигуре у рукама стручњака. Слева надесно: Ј. Рашајски, магистар сликарства и В. Каравелић, доктор методике наставе ликовне културе.

Део фасаде једне од вршачких зграда, обложен шкриљцем, највероватније пореклом са Вршачких планина.

Део зида који окружује Вршачку кулу, изграђен од шкриљаца. У првом плану су два комада гнајса. Слева надесно: свежији комад сиво-бело тракастог изгледа и црвенкасти примерак, подлегао утицају временских прилика. (Фото: Татјана Милић Бабић)

Пут је реализован у два наврата: први пут у септембру (два дана), а други пут почетком октобра 2013. године (три дана). Иако се не ради о егзотичној, иностраној дестинацији нити нашој првој посети лепом граду Јужнобанатског округа, знаменитости Вршца, његови грађани и Вршачка кула, изнова су у нама оставили упечатљив утисак о граду који има много тога интересантног да понуди туристима, али и геолозима који воле камен и све остало што се може повезати са њим.

Подручје Вршца обишли смо на мултидисциплинарном нивоу, у друштву господина Велимира Каравелића, доктора методике наставе ликовне културе. Циљеви путовања били су:

- Обилазак геолошких локалитета у околини Вршца и прикупљање петролошких примерака;
- Обилазак и фотографисање како изданака стена тако и дела грађевина при чијој је изградњи коришћен камен;
- Посета Градском музеју Вршац;
- Примена камена у различитим областима, што је, можда, и најинтересантније за приближавање петрологије широј музејској публици.

Активнија сарадња са господином В. Каравелићем огледала се у следећем:

- Посматрање фаза израде фигуре од камена (мермер из румунских каменолома) у дворишту једне вршачке средње школе;

- Упознавање технике рада и алата који се користе при раду у камену;
- Продубљивање и планирање дугорочније сарадње са овим занимљивим стручњаком.

Остварено је све што је планирано, а даља сарадња са др В. Каравелићем се наставља.

Приказане су фотографије настале као резултат обећавајуће мултидисциплинарне комуникације на релацији петрологија – музеологија – уметност. (Фото: Татјана Милић Бабић)

Татјана Милић Бабић

ИСТРАЖИВАЊА ФОСИЛНИХ СИСАРА У 2013.

Теренски рад 2013. године започет је већ у марту на подручју Врања, Бујановца и Трговишта. Материјал за палеонтолошке анализе узет је са локалитета који леже у западном делу Врањског терцијарног басена: Големо Село, Дреновац, Клашнице (сл.1), Тесовиште, Грот и Обличка Сена ради проналажења места првобитне акумулације фосилних остатака током еоцена. Боравак у том делу Србије искоришћен је за сусрет са представницима општине Врање и Пчињског округа. Екипа Музеја гостовала је у Јутарњем програму РТВ Врање са намером да широј јавности презентује резултате досадашњих истраживања и важност налаза ситних фосилних сисара. Било је речи и о плановима и могућностима сарадње локалних самоуправа и Природњачког музеја.

Средином априла, узиман је материјал за палеонтолошке анализе са палеогених локалитета источне Србије: Селиште-Брод, Подвис, Пајеж, Козја, Манојлица, Враниште, Стрелац 2 и Стрелац 3. На локалитету Стрелац 3 установљена су три нова, одвојена слоја чије је обимно ископавање планирано за септембар. Такође, у глиновито-песковитом седименту на усеку локалног пута Осмакова-Враниште, откривени су остаци фосилних кичмењака за сада непознате геолошке старости.

Клашнице - да ли је одавде вода пре више од 40 милиона година пренела фосилне остатке до Буштрања?

У септембру ће овде бити
сасвим другачије – Стрелац 3

Детаљнија истраживања планирана су за наредну годину.

Боравак у овом крају искоришћен је и за посету Дому културе у Сврљигу где се налази и скромна палеонтолошка збирка. Том приликом теренска екипа Музеја је прегледала збирку и констатовала да се у њој налазе уобичајени палеонтолошки остаци овог дела Србије. Са директором Дома културе, Славишом Миливојевићем, договорена је будућа сарадња и могућност заједничког аплицирања за пројекте Министарства културе.

Летњи месеци искоришћени су за прикупљање материјала са раније обрађиваних налазишта – Врачевић, Брајковац, Кијево,

Г. Сибница. Са свих локалитета сакупљени су фосилни остаци крупних и ситних сисара. Очигледно богатство налазишта у Брајковцу захтева хитну и детаљнију палеонтолошку обраду јер је евидентно да уколико се не предузму адекватне мере заштите, локалитет ће се девастирати.

Дан сушења седимента ископаног у Сибници 5, искоришћен је за одлазак до новооткривеног налазишта у селу Прогорелица из којег је узета проба (сл. 4). Након обраде резултати су били веома добри – из мале количине седимента издвојено је мноштво фосилних остатака. На основу идентификованих остатака ситних сисара утврђена је средњомиоценска старост.

Детаљнијим проучавањем геологије околине Београда, а у циљу одређивања тачака у неогеним седиментима које ће посетити учесници радионице „Неоге-

Да ли се овде крију
најстарији сисари Балкана?

Налазиште које обећава - Прогорелица

ne and Quaternary Stratigraphy - Modern terminology and nomenclature“ планираног за месец септембар, изабрани су локалитети за узимање проба. Две тачке у Сланцима у близини манастира Свети Стефан, садржале су бројне остатке фосилних кичмењака међу којима су најбројнији ситни сисари. Њихови налази биће од изузетне важности за тачно одређивање геолошке старости, а са тиме су се сложили и геолози међународне екипе која је посетила ове тачке.

Као и претходних година, заједно са колегама са Утрехтског универзитета – др Ханс де Браијном и др Вилмом Веселс, септембар је искоришћен за рад на терену у околини Бабушнице и Врања. На локалитету Стрелац 3, прво тешком механизацијом, а затим ручно, прикупљено је око 1500 kg седимента за анализу.

Док се седимент сушио на платоу простора ауто-школе у Бабушници, цела екипа одлази у Буштрање, где је истим методом ископано око 3 тоне седимента, након чега је исти превезен у Бабушницу.

Потапање и просејавање вршено је у Љуберађи, на имању локалног старог млина.

Ради узимања проба за геомагнетна истраживања и утврђивања старости слојева у Лужничко-коритничком басену, у Бабушницу су дошли и др Олег Мандић (Природњачки музеј из Беча) и др Воут Кријксман (Утрехтски универзитет) са асистентима. Том приликом договорен је наставак заједничког рада на пројектима.

Музеј у природи

На само неколико километара од Музеја крију се фосилни сисари - Сланци

Булдожер креће на посао...

... а онда на сцену ступају крамп и лопата

И ове године се копало у Буштрању

Међународна екипа на тераси мотела „Нина“ у Бабушници планира теренски рад

Зоран Марковић и Милош Миливојевић

ПРЕДАВАЊЕ GEOCONSERVATION STRATEGY IN THE BALKAN REGION, ШИРАЗ, ИРАН

Наставно особље и студенти Департмана за геологију Универзитета у Ширазу

Виши кустос Природњачког музеја, Александра Маран Стевановић, добила је током 2013. позив за предавање и стручну посету Универзитету у Ширазу (Иран). Позив је упутио др Езат Раиси, редовни професор. Предавање под називом „Geoconservation strategy in the Balkan region” одржано 1. новембра и које је било намењено студентима геологије мастер и докторских студија као и другим заинтересованим лицима, чинила је презентација резултата, знања и искустава у домену геоконзервације.

Осим предавања, боравак у Ирану обухватио је радне састанке са ректором и проректором Универзитета у Ширазу, наставним особљем и студентима Департмана

за геологију као и стручне посете геолошким и културно-историјским знаменитостима на подручју провинција Фарс и Исфахан.

Као посебно значајан издвојен је сусрет са господином Биџаном Дерешуријем, дугогодишњим директором националног парка и оснивачем геопарка Кешим, иначе аутором 20 књига посвећених заштити природе Ирана.

Обилазак терена

Александра Маран Стевановић

Александра Маран Стевановић у обиласку културно-историјских знаменитости са подручја Фарс и Исфахан

Соно језеро

МЕЂУНАРОДНИ НАУЧНИ СКУП: XIV OPTIMA MEETING

Палермо, Италија, 09 – 15. септембар 2013.

Ботаничка башта: централна зграда
(*Gymnasium*), саграђена у неокласицистичком стилу крајем XVIII века

Почетком септембра 2013. године чланови међународне научне ботаничке организације *OPTIMA* (*Organization for the Phyto-Taxonomic Investigation of the Mediterranean Area*) окупили су се на четрнаестом по реду конгресу (*XIV OPTIMA Meeting*) да би проверили и оценили докле се стигло са проучавањем састава, структуре и промена биљног покривача медитеранског подручја (основне податке о *OPTIMA* видети у: Годишњак Природњачког музеја 2010: 91–93, 2011).

Од оснивања *OPTIMA* 1974, односно од првог конгреса одржаног на Криту 1975, ово је трећи пут да главни

Годишњак Природњачког музеја

град Сицилије, Палермо, и његови ботаничари, пружају гостопримство овом најзначајнијем европском и једном од најзначајнијих светских ботаничких научних скупова.

Као и претходна два пута (*IV OPTIMA Meeting* 1983, *X OPTIMA Meeting* 2001) конгрес су веома добро и уз традиционално гостопримство организовали Ботаничка башта (*Orto Botanico di Palermo*) и Одсек за ботанику Универзитета (*Dipartimento di Scienze Botaniche dell' Università di Palermo*), под зналачким и сигурним вођством Организационог одбора, на чијем је челу био председник *OPTIMA* проф. др *Francesco Maria Raimondo* (директор Баште и Ботаничког одсека, који је, иначе, и професор ботанике).

По стандардним пропозицијама *OPTIMA*, радни део конгреса обухватао је 14 симпозијума на којима су позвани предавачи изложили своја усмена саопштења, и 2 постер секције.

Радни део је одржан у просторијама Ботаничког одсека, а учесници су имали прилику да се са колегама, познаницима и пријатељима сретну и на пријемима и вечерама организованим у пријатном и егзотичном амбијенту Ботаничке баште.

На *XIV OPTIMA Meeting*-у из Београда и Србије учествовала је само Олга Васић, кустос-ботаничар из Природњачког музеја у Београду, као позвани предавач на симпозијуму: *The present and future of Mediterranean floristics*, са саопштењем: „*Josif Pančić and the New Flora of Serbia*“ („Јосиф Панчић и нова Флора Србије“), али и као члан руководећих тела *OPTIMA* (*International Board, Executive Council*) и Комисије за ширење знања о медитеранским биљкама (*Commission for the Diffusion on Knowledge on Mediterranean Plants*).

Саопштење (у целости објављено у часопису *Flora Mediterranea* 23: 209–214, *Palermo*, 2013) представља својеврсни омаж Јосифу Панчићу, највећем и најзначајнијем српском ботаничару и једном од највећих српских научника, чија се двестота годишњица рођења обележава у 2014. години. Усмено излагање, које је било праћено одговарајућом *PowerPoint* презентацијом, добило је похвале

Симпозијум
The present and future of Mediterranean floristic: Олга Васић и Бенито Валдез (Шпанија), организатор и председавајући симпозијума

од многобројних колега, а ефектни аудио-визуелни завршетак презентације изазвао је бурни аплауз.

У својству уредника књиге *Mediterranean Landscapes* (коју издаје OPTIMA) О. Васић је на састанку Комисије за ширење знања о медитеранским биљкама поднела детаљни извештај о стању рукописа и предложила фазе и динамику рада за завршетак припреме за штампање.

За наредни шестогодишњи период О. Васић је изабрана за председника *Commission for the Diffusion on Knowledge on Mediterranean Plants*, као и за члана оба руководећа тела OPTIMA.

Дрво свилен конац (*Ceiba speciosa*):
део крошње са цветовима и плодовима
(зрели су окер боје, а распукли личе на
плод памука). Палермо: Монреале

Дрво свилен конац: цвет (Палермо: Монреале).

Ботаничка башта, у чијим су зградама смештени и Одсек за ботанику Универзитета и Медитерански хербаријум (*Herbarium Mediterraneum Panormitanum*), налази се у историјском језгру града које је старо више од 2700 година. Основана 1779. године, на данашњем месту се налази од 1789. У њој расте око 12.000 врста, а захваљујући врло повољној клими поред многобројних медитеранских обилује и егзотичним тропским и суптропским биљкама које у природи расту на удаљеним континентима. Тако је дуж једне алеје засађено јужноамеричко тропско дрво звано свилен конац (*Ceiba speciosa*) које има флашолико стабло густо посуто застрашујућим трновима али и лепим ружичастим цветовима. Не само у Башти, већ и у градским парковима, најупадљивији су џиновски фикуси (*Ficus macrophylla*), пореклом са источних обала Аустралије, чије стабло временом добија сасвим необичан изглед због огромних ваздушних коренова који растући са грана и дебљајући приликом укореневања, попримају карактеристичне облике. Најстарије стабло, засађено 1845. године, налази се у Ботаничкој башти, а за њим много не заостаје ни оно у оближњем Гарибалдијевом парку (*Villa Garibaldi*). Фотографије Олга Васић и Воислав Васић.

Аустралијски фикус
(*Ficus macrophylla*): дрво старо
преко 150 година у парку *Villa*
Garibaldi, Палермо.

Аустралијски фикус: ваздушни коренови
у разним фазама развоја (Палермо: *Villa*
Garibaldi).

Аустралијски фикус: укоренјени ваздушни
коренови (Палермо: *Villa Garibaldi*).

Олга Васић

СТРУЧНЕ ЕКСКУРЗИЈЕ:

Посета археолошком локалитету у Винчи

Колектив Природњачког музеја 1. новембра реализовао је стручну екскурзију на локалитету Винча. Кустосима Музеја придружили су се и професори са Рударско-геолошког факултета као и запослени у Министарству природних ресурса, рударства и просторног планирања. Након инспиративног предавања Драгана Јанковића, кустоса Музеја града Београда, проф. др Слободан Кнежевић повео је присутне у обилазак геолошких профила у околини овог археолошког локалитета.

„Музеалци“ у Винчи

Изложба о винчанској
култури на археолошком
локалитету у Винчи

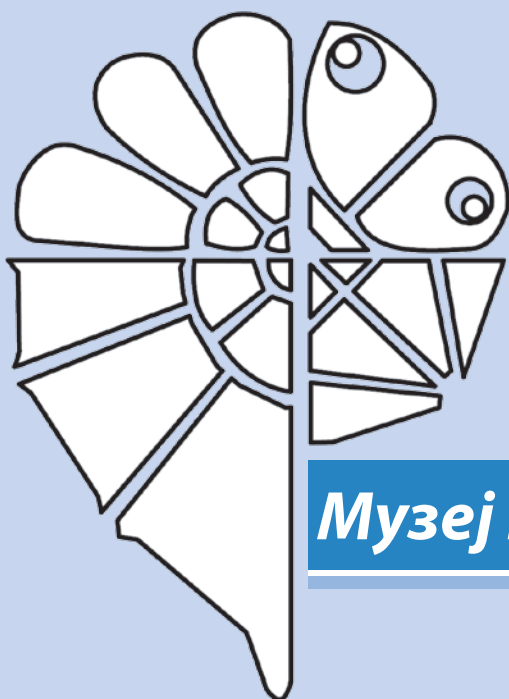

Винча је нераскидиво повезана са именом њеног првог истраживача, професора Милоја Васића, који је на овом месту вршио археолошка истраживања између 1908. и 1934. године и која, са прекидима, трају до данас.

Током неолита, у периоду дужем од хиљаду година, једни поред других живели су и радили рибари, земљорадници, ткачи, грнчари, ловци, сточари, врачеве, каменоресци. Винча је имала централно место на ширем подручју. Богатство налаза у Винчи и њена дуготрајност показују да је то насеље представљало истакнуто место у локалним, као и у регионалним оквирима. То потврђују и многобројни налази луксузне робе која потиче са обала Егеје, удаљених више од хиљаду километара. Захваљујући налазима из неолитског периода, пре свега антропоморфним фигуринама, Винча је заувек уцртана на мапу светске културне баштине.

*Текст је преузет са сајта Музеја града Београда
<http://www.mgb.org.rs>*

Драгица Стојић

Музеј на изложби

ИЗЛОЖБЕ У ГАЛЕРИЈИ ПРИРОДЊАЧКОГ МУЗЕЈА ОД СУМРАКА ДО СВИТАЊА

Аутор: Марко Раковић
23.01.2013 - 30.06.2013.

Човек, биће светлости, спознаје спољашњу средину углавном путем чула вида. С друге стране, он се у мраку осећа нелагодно, дезоријентисано, уплашено. Ако би посматрали ритам природе, ноћ је за човека време одмора и сна. За било какве ноћне активности неопходни су му извори светлости, које је сам створио, како би био и ноћу активан.

Насупрот човеку, велики број животиња су господари ноћи и то захваљујући доброј развијености многих чула – слуха, мириса, ехолокације. Ноћ је време када ове животиње крећу у потрагу за храном, када се размножавају, када се крију од предатора. Дан је за њих углавном време одмора и проводе га добро скривене у својим склоништима.

Механизми адаптације инсеката на ноћни живот веома су сложени и не зависе само од присуства, тј. одсуства дневног светла, већ и оријентације према

Изложба

Експонати на изложби

месечевој светлости. Инсекти се у ноћним околностима оријентишу и према рецепцији феромона између мужјака и женки ради размножавања.

Ноћни живот пружа већу безбедност и могућност преживљавања сисарима - слепим мишевима и ситним глодарима (мишеви, волухарице, пухови). Слепи мишеви су током еволуције развили савршен систем кретања и лова у потпуном мраку уз помоћ ехолокације.

Експонат дугорепа сова, *Strix uralensis*

Иако је данас већина врста птица активна преко дана, неке групе птица, рецимо сове, адаптирале су се на ноћни живот првенствено пратећи ноћне сисаре и инсекте који су им основна храна.

Многе животиње су током еволуције прилагодиле ноћном животу: беспрекорни њух, бешумни лет или ход, или савршено осетљиве „инструменте“ чула додира. Необични шумови, продорни крици, хук, завијање и кевтање само су начини комуникације међу јединкама исте врсте, а служе обавештавању и узбуђивању

на територији на којој током ноћи ове животиње лове плен, хране младунце или бране своје гнездо, јазбину или брлог.

МИТОВИ И ЛЕГЕНДЕ

Због свог тајанственог живота који су људи наслућивали по звуцима из таме, многе ноћне животиње нашле су се у легендама и народним веровањима, а неретко су им приписиване и натприродне моћи.

Сове су за човека представљале мистерију и повезиване су са магијом и смрћу, мада у неким крајевима оне имају одлику мудрости и знања. Птица легањ, због ноћног живота позната и као помракуша или ноћница, добила је назив козодој јер се у неким крајевима верује да ноћу сише млеко коза.

Експонат гекон,
Mediodactylus kotschy

Експонат киви, *Apteryx australis*

У време Римљана постојало је веровање да се даждевњаци рађају и живе у ватри, као и да се хране ватром, па су у те сврхе и продавани на пијацама. Према веровањима лобања вука или крило слепог миша имају своје магијске особине.

На изложби *Од сумрака до свитања* представљено је преко 50 различитих врста ноћних животиња из збирки Природњачког музеја, углавном са наших подручја. Међу њима су птице (кукувија, шумска сова, дуго-репа сова, кукумавка, мала и велика ушара, легањ, славуј, киви и др), сисари (слепи миш – мишоухи вечерњак и средњи ноћник, вук, дивља свиња, белогруди јеж, јазавац, куна златица), водоземци и гмизавци (даждевњак, гекон, жаба крастача, поскок) и многи инсекти (валики и мали ноћни пау-

Експонат јазавца, *Meles meles*

Експонат дивље свиње, *Sus scrofa*

Експонати лептира. Велики и мали ноћни пауновац.

Експонат даждевњака. *Salamandra salamandra*

новац, мртвачка глава, оката вештица, совица, преља, трчуљак, гундељ итд).

Изложба, између осталог, објашњава како и зашто су животиње, првобитно активне дању, током еволуције промениле избор и одабрале тајни ноћни живот (као што је случај са птицом киви која је постала ноћна животиња након насељавања Новог Зеланда у 18. веку).

Марко Раковић

Експонат вука. *Canis lupus*

Изложба

МИНЕРАЛИ ТРЕПЧЕ

Аутор: Александар Луковић
11. 07. 2013 - 08. 12. 2013.

Експонати на изложби.

Изложба

Експонат.

У периоду од 11. 07. 2013 – 08. 12. 2013. године одржана је изложба минерала под називом „Минерали Трепче“. Предмет ове изложбе су минерали са локалитета Трепча (Стари Трг), који су похрањени у минералошком депоу Музеја.

Збирка са локалитета Стари Трг, Трепча, једна је од највећих и најлепших у оквиру збирке минерала Природњачког музеја, тако да се у једном тренутку јавила потреба за њеним представљањем јавности. На изложби „Минерали Трепче“ посетиоцу су представљени фасцинантни примерци минералних асоцијација, попут великих минералних друза, огромних калцитских завеса до изузетно лепих минерала из групе карбоната.

Сваки комад Трепчиних узорака, било да се налази у нашим или светским музејима и збиркама, део је ограничене колекције. Ове минерале одликује изузетна лепота кристалних форми, јединствена асоцијација минералних врста, као и реткост појављивања у природи.

Овом изложбом је приказан минералошки диверзитет овог лежишта, али и показан његов културни и економски утицај на државе које су постојале на овим просторима.

Реализација овог циља је остварена кроз сарадњу са Рударско-геолошким факултетом (минералошки департаман) и дизајнерима ангажованим на овом пројекту.

На Изложби је представљено преко 70 минерала најразноврснијих облика, форми кристала и боја, од млечно беле преко розе до златно жуте и метално сиво црне, међу којима су сфалерит, галенит, халкопирит,

Годишњак Природњачког музеја

Друза кварца и карбоната

Експонат. Галенит и сфалерит

Поздравна реч аутора
на отварању изложбе.

пирит, арсенопирит, плумозит, џемсонит, карбонати калцита (изузетан због својих појавних облика), доломит, родохрозит и неки веома ретки минерали у свету као што је лудламит.

Посетиоце кроз изложбу воде симболични прикази тунела, који представљају улаз у рудник, а силуэта рудара са заштитним шлемом „уводи“ посетиоца на Изложбу. Изложене минерале пратио је и двојезични (српско/енглески) текстуални садржај. Поред самосталног разгледања, посетиоцима је на располагању било и стручно вођење за чију реализацију је било задужено педагошко одељење Музеја.

Александар Луковић

АМБРОЗИЈА

Аутори: Марко Љ. Несторовић,
Мирослав Јовановић
18. 07. 2013 – 24. 03. 2014.

Амброзија је најпознатија и најопаснија алергена биљка на свету. Њен полен изазива алергију код 10% људи, а узрочник је 50-60% свих поленских алергија. Код најосетљивијих особа 8-20 поленових зрна у 1 m³ ваздуха може да изазове јаке реакције, а само једна биљка амброзије продукује и до 8 милијарди поленових зрна. Сматра се да на нашим просторима расте око 10 биљака по становнику. Амброзија не изазива само реакције код људи, већ и код животиња.

Године 2013. навршава се 150 година од када је амброзија први пут регистрована у Европи и 60 година од када је примећена у Србији. Тим поводом у „Зеленом салону“ Галерије Природњачког музеја на Малом Калемегдану, на увид јавности представљена је изложбена поставка „Амброзија: 150 година у Европи - 60 година у Србији“, аутора Марка Несторовића, вишег кустоса ботаничара и Мирослава Јовановића, вишег конзерватора ботаничара.

Детаљ са изложбе, постери.

На изложби су путем постера, фотографија, хербаријумског материјала и узорака из природе на стручан али и популаран начин представљена најпознатија и најопаснија алергена биљка која, према подацима Светске здравствене организације, у последњих тридесетак година представља све већи здравствени проблем становништва.

Изложба је пре свега едукативног карактера. Један од приоритетних циљева је био да се посетиоци обуче да самостално препознају ову биљку у свом окружењу, како да је сузбију и како да утичу на ограничење ширења ове врсте.

На изложбеној поставци посетиоцима је објашњено много тога: историјски ток ширења амброзије; биолошке и еколошке особине амброзије; начини

Детаљ са изложбе, постери.

Инсекти - природни непријатељи амброзије

сузбијања амброзије; животни циклус амброзије; календар ризика полена амброзије; светлосно микроскопски приказ поленовог зрна амброзије; електронско микроскопски приказ поленовог зрна амброзије; модел поленовог зрна амброзије; биохемијски састав амброзије; природни непријатељи у нашем климату; медицински аспект и здравствени савети; хербаријумски примерци амброзије.

У реализацији ове изложбе учествовали су стручњаци Градског завода за болести плућа и туберкулозу у Београду, Агенције за заштиту животне средине у Београду, Пољопривредног факултета у Новом Саду, као и кустоси, конзерватори, препаратори и ликовни дизајнери Природњачког музеја.

Изложбу је отворила Мирјана Митровић, аеропалинолог из Агенције за заштиту животне средине у Београду, 18. јула у 19 сати. Актуелност и значај теме привукли су велики број посетилаца на самом отварању изложбе, еминентних стручњака, представника медија, невладиних организација, лекара београдских здравствених установа, студената, професора и ученика. Изложба је трајала до 24. 03. 2014. године.

У медијима изложба је изазвала велико интересовање и пажњу. Својим штампаним и електронским издањима покушали су да едукују јавност како да препозна амброзију, како да заштити сопствено здравље, и како да поступи у циљу сузбијања и ограничења ширења ове врсте. Отварање и друге активности везане за изложбу пропраћене су кроз бројне медијске наступе. Током трајања изложбе реализоване су три креативне ботаничке радионице на терену (Корови алергене биљке; Алергене врсте биљака у нашој околини; Изложба у природи: Опасни троугао – Амброзија, Човек, Глобалне климатске промене). У реализацији ових радионица учествовали су ученици Фармацеутско – физио-

Детаљ са изложбе

терапеутске школе са Звездаре, Пољопривредне школе из Крњаче и Седме београдске гимназије из Миријева са циљем да се ученици оспособе да самостално препознају амброзију у свом животном окружењу.

У Галерији музеја за организоване групне посете припремљена су предавања и стручна вођења кроз изложбу. У Српском лекарском друштву др Марко Несторовић одржао је предавање по позиву „Амброзија: 150 година у Европи – 60 година у Србији“ за чланове Секције за алергологију и клиничку имунологију. Одељење за едукацију, комуникацију и маркетинг Музеја реализовало је за предшколце и школарце едукативне радионице са предавањем: „Апџихаха цртаоница“, аутора Драгане Вучићевић, кустоса едукатора. У Фарамцеутско – физиотерапеутској школи на иницијативу Ученичког парламента поводом ове изложбе покренут је ученичко-истраживачки пројект заштите животне средине у развоју – Алергене врсте биљака у нашој околини аутора М. Несторовића.

У оквиру предманифестационих активности у сарадњи са НВО „Еко сан“ из Старе Пазове, током 2012. године упућен је јавни позиви за уништавање амброзије на територији општине Стара Пазова уз медијску подршку РТВ Стара Пазова. Циљ позива је био да се грађани обуче да препознају амброзију и како да поступе у циљу сузбијања и ограничења ширења ове врсте.

За потребе промоције изложбе написан је едукативни тролист у коме је објашњено шта је амброзија, порекло и распрострањеност, где расте, како изгледа ова биљка, како сузбити амброзију, медицински аспект са препорукама заштите, животни циклус амброзије, календар ризика од полена амброзије. Аутори су др М. Несторовић, спец. М. Јовановић и др Г. Шовљански.

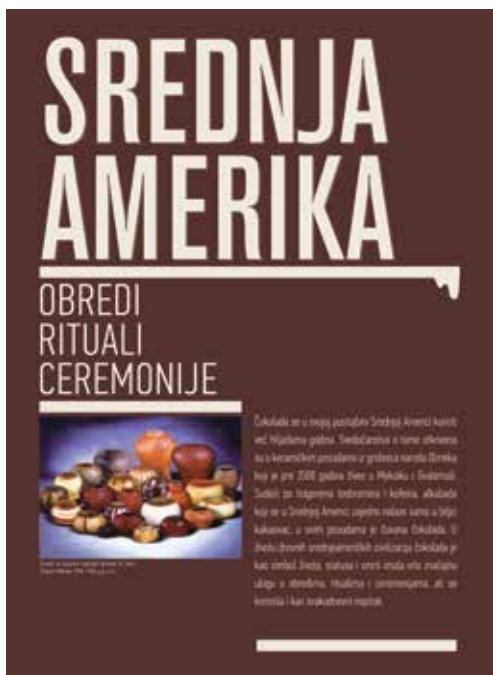
*Марко Несторовић
Мирослав Јовановић*

ЦРНО И БЕЛО – ПРИЧА О ЧОКОЛАДИ

АуторИ: Олга Васић,
Деса Ђорђевић Милутиновић
24. 12. 2013 - 23. 04. 2014.

Назив изложбе о чоколади, Црно и бело, има вишеструку симболику. У својој постојбини Средњој Америци чоколада се током 40 векова користила као напитац тамне боје са круном богате светле пене. У Европи, где је доспела средином XVI века, у тамни напитац додавани су шећер и млеко да би се ублажио јак и опор укус који Европљанима није био пријатан. Прва чврста чоколада, произведена средином XIX века у Европи, од пасте добијене прерадом семена какаовца, била је црна, а најмлађа је бела чоколада направљена само од какао-бутера. Основни састојци чоколаде која се данас производи у најразличитијим облицима широм света такође су у црно-белом контрасту: тамни какао-прах и бели какао-бутер, шећер и млеко.

Црно-бела суштина чоколаде визуелно је исказана кроз дизајн и пројекат поставке коришћењем тамнобраон и светлобеж боје за витрине и елементе сценографије, али и уздужном поделом изложбеног простора на тамни и свет-

Уводни пано - Средња Америка.

Уводни пано - Европа.

Изложба (панорамски снимак).

ли део (десно, односно лево од улаза). Међутим, то није био само пуки визуелно-ликовни ефекат, већ и суштински исказана структура обраде теме јер је у тамном делу дата прича о чоколади у њеној постојбини, а у светлом у Европи. На тај начин истакнути су и потпуно различити значај, улога и начин добијања и коришћења чоколаде у два, у историјском и цивилизацијском погледу, различита света. У постојбини чоколада је сматрана пићем богова и користила се као део обреда, ритуала и церемонија, а била је доступна само краљевима и привилегованим представницима највиших друштвених стајежа. Када је доспела у Европу постала је искључиво извор уживања и задовољства, и мада су је у почетку пили само владари и чланови дворова, убрзо је постала доступна готово свима.

Историја, значај и начин употребе чоколаде у Средњој Америци приказани су кроз одговарајуће информативне текстове и копије цртежа који се налазе на древним астечким и мајанским посудама, или у мајанским књигама, тзв. Кодексима (нпр. Madrid Codex, Dresden Codex). Тако се ту може видети свадбена церемонија на којој принцеза Тринаест змија нуди чоколадни напитац своме мужу краљу Осам јеленова, или астечка жена која пресипањем из посуде у посуду припрема чоколадни напитац са богатом пеном, али и подземни свет у коме је одсечена глава бога кукуруза преживела јер је стављена на дрво какаовца. Важност коју су чоколади придавали Маје и Астеци показана је навођењем веома развијене терминологије за напитац, која садржи и посебни глагол за испијање чоколаде у друштву, чоколај.

Ову целину употпуњавају, али јој дају и динамичност, мулажи (макете) плодова какаовца (у природној величини) и цвета (увећан десет пута), које је (као и мулаж сахер-торте) израдио Александар Стојановић конзерватор-ентомолог

Мексико: традиционални прибор за чоколаду.

Мексико: прибор за чоколаду настао под шпанским утицајем.

При-родњачког музеја, и оригинални листови и семенке, као и посуде, прибор и чоколада који се у Мексику користе за традиционално припремање напитка.

Део изложбе који говори о 40 векова чоколадног напитка у Средњој Америци завршава се хронолошким приказом најважнијих догађаја током њене историје у постојбини.

Ту почиње следећа целина која говори о пет векова чоколаде у Европи током којих је променила не само статус, значај и начин употребе, већ и укус, конзистенцију, облик и процес прераде и производње. Постала је најпознатија и најомиљенија посланица са којом се срећемо већ у најранијем детињству и која нас прати кроз цео живот, али и важан део привреде и економије.

У овој целини, после хронологије најважнијих догађаја из европског дела историје чоколаде, приказана су три основна типа чоколаде: црна, млечна и бела, односно њихове карактеристике, најважнији састојци и најчешћи и најкарактеристичнији додаци, затим историја настанка модерне чоколаде, најпознатије врсте и облици чоколаде, најчувенији произвођачи у свету, и

историја чоколаде у Србији. Причу у овом делу изложбе илуструје велики број експоната као што су чоколадни блокови, пралине и дражеје добијени од спонзора, као и чоколаде, омоти за различите врсте чоколада и кутије за пралине и друге производе најпознатијих светских произвођача које су из Аустрије, Белгије, Енглеске, Италије, Македоније, Русије, Украјине, Хрватске, Швајцарске, Шпаније, Ирана, Кине, Мексика и САД донели или послали пријатељи, колеге и чланови породица аутора изложбе.

Овде је такође показано да иако је временом изгубила значај који је имала у древним религијским обредима, чоколада у савременој цивилизацији има нарочито место, и то не само као изузетна посластица, већ и као део нових ритуала (чоколада у облику срца за Дан заљубљених, ускршње чоколадно јаје или зека), сувенир, арома разних козметичких препарата, укус неких алкохолних пића, незаобилазни састојак других посластица (сахер-торта), али и као инспирација или тема у књижевности (Чоколада, Чарли и фабрика чоколаде), музици (Ти си моја чоколада, Као какао), филму (Као вода за чоколаду, Вили Вонка и фабрика чоколаде).

Као пандан плодовима какаовца који се налазе на почетку, изложба се ефектно завршава пројекцијом инсерата из

Најпознатије чоколаде

Књиге на тему чоколаде

Плакат изложбе

чај, у обради теме је примењен мултидисциплинарни концепт који обухвата ботанички, зоолошки, агрикултурни, економски, медицински, историјски, етнолошки, и уопштено гледано цивилизацијски аспект. У реализацији изложбе коришћена су мултимедијална средства (нпр. природњачки материјал, артефакти, фотографије, књиге, информативни текстови, аудиовизуелна средства), а посетиоцима је омогућено да у непосредном и виртуелном контакту са појединим експонатима активно дођу до одређених сазнања и искустава.

Нарочити додатак били су лепо дизајнирани одштампани рецепти за припремање јела и посланица са чоколадом које је специјално за изложбу направила Ивана Поповић-Mali Iv из Београда, а које су посетиоци могли да понесу са собом.

филма Чоколада (са Жилијет Бинош, Алфредом Молином и Џонијем Депом у главним улогама), праћеном звуцима истоимене композиције иранског композитора Фардина Калатбарија.

Чоколада, пријатна и такоређи свима доступна посланица, послужила је као публици близак и лако разумљив пример којим је Природњачки музеј још једном показао да све што човек користи у свом животу директно или индиректно добија од природе.

Мада је чоколада производ људског знања, искуства и умећа, њено исходиште је у природи јер сви састојци и најразличитији додаци потичу из природе. О томе сведоче експонати и текстови који говоре и приказују најважније сировине: какао и какаобутер који се добијају из семенки америчког дрвета какаовца (*Theobroma cacao*), шећер и млеко, који такође потичу из природе, шећер од шећерне трске и шећерне репе, и млеко као производ млечних жлезда крава које су у процесу доместификације настале од изумрлих дивљих предака.

С обзиром на биолошко порекло чоколаде, али и на њен вишеструки привредни, економски и друштвени значај,

Изложбу је отворио др Воислав Васић

Отварање изложбе: директор Природњачког музеја Славко Спасић поздравља присутне.

Визуелни идентитет изложбе, дизајн и пројекат поставке, чији су аутори Ненад Марковић (сценограф, Београд) и Милан Јанић (дизајнер, Париз) у потпуности су одговарали теми изложбе и били су изванредна функционална и естетска подлога за експонате и текстове са којима су чинили усклађену целину.

У погледу садржаја, структуре и средстава реализације, изложба задовољава највише стандарде музеологије, науке и струке, али и савремене естетске критеријуме визуелног и ликовног доживљаја.

Изложбу прати истоимена научнопопуларна публикација у којој је кроз занимљиве текстове чоколада приказана од времена древних народа у њеној постојбини до данашњих дана (видети приказ публикације у: Годишњак Природњачког музеја 2013, Музеј на папиру: Издања Природњачког музеја).

Изложбу је финансирало Министарство културе и информисања Републике Србије, а реализована је у сарадњи са произвођачима чоколаде Art lval и Adore из Београда и Eugen из Новог Сада, и Фармацеутско-физиотерапеутском школом из Београда, који су за излагање поклонили своје производе; и Амбасадом Мексика у Србији и Музејом примењене уметности, који су позајмили предмете везане за чоколаду у Средњој Америци, односно у Европи.

Изложбу је 24. децембра у 18 сати отворио др Воислав Васић, некадашњи дугогодишњи директор Природњачког музеја. Сви присутни су послужени топлим чоколадом, коју је специјално за отварање припремио Art lval, као и чоколадицама и пралинама које су даровали Eugen, односно Adore.

У реалном свету изложба је завршена 20. априла 2014, али свој живот наставља као дигитална презентација чији је аутор уметнички фотограф Вук Ненезић, на internet адреси: www.galerijeimuzeji.com (под: Архива) која омогућава виртуелну шетњу кроз изложбу. (Фото: Олга Васић и Вук Ненезић)

Олга Васић

ЗБИРКА ЛЕПТИРА АНДРАША ГАЛЦА

Аутор: Александар Стојановић
Ноћ музеја, Галерија на Калемегдану
19. 05. 2013

Само за Ноћ музеја, из таме музејских депоа, на једну ноћ, у Галерији Природњачког музеја у Београду биће изложена једна оригинална ентомолошка кутија из Збирке лептира Андраша Галца. У њој се налази једна од највећих ноћних врста лептира на свету, *Attacus atlas*

Андраш Галац

Инж. Андраш Галац (1903–1967) рођен је у Чонопљи код Сомбора. У Печују (Мађарска) завршава Рударски факултет. Године 1938, уместо да стигне до Америке, како је првобитно намеравао, нашао се у Индији. Одушевљен њеним лепотама, бојама и звуковима одлучио је да ту остане. Живео је у Бомбају.

Као рударски инжењер, специјалиста за пробијање тунела, Андраш Галац радио је на теренима широм Индије. У слободно време сакупљао је лептире пуних 27 година од Кашмира до Кањакумари, од Асама до Ђурата. Тако је настала велика и богата збирка егзотичних лептира коју је завештао својој домовини.

На иницијативу његове удовице Урсуле Галац и ангажовања тадашњег југословенског конзула у Индији Миленка Ристића, одлучено је да се збирка депонује у Природњачки музеју у Београду. Међутим, влада Индије дозвољава да се збирка превезе у Југославију тек 1983. године. Послови око преписке, преузимања збирке, њено паковање, транспорт и конзервација трајали су преко две године.

Збирка је превезена бродом „Балтик“. У име Природњачког музеја из Београда збирку су преузели др Војислав Николић и Божана Јовановић. Царина је извршена 20. 10. 1983. на Царинарници Ријека.

Индијској јавности је више пута представљен рад Андраша Галаца и збирка. О њој су често писали новинари, а била је презентована и у виду изложби, последњи пут у Бомбају.

Његова домовина се први пут упознала са легатом 23. 12. 1983. када је у Природњачком музеју у Београду отворена изложба: „Лептири – крилати драгуљи

Attacus atlas, из збирке Природњачког музеја

Индије". Аутори изложбе су били: Љиљана Протић, Љиљана Анђус и Божана Јовановић.

Данас је збирка смештена у 4 ормана са укупно 60 ентомолошких кутија. У њима се налази 2233 примерака егзотичних лептира као и 297 примерака, ништа мање атрактивних, инсеката Индије: Odonata - вилиних коњица, Orthoptera - скакаваца, зрикаваца, цврчака, Heteroptera - стеница, Coleoptera - тврдокрилаца, Diptera - мува и оса и један примерак Scorpiones.

ATTACUS ATLAS (LINNAEUS, 1758)

Са распоном крила од преко 25 cm и површином од око 400 cm² он је други по величини лептир на свету. Од њега је већа само совица *Thysania agrippina* (Cramer, 1776) из Централне и Јужне Америке која у распону крила досеже 31 cm.

Припада фамилији *Saturnidae* – прелаца. Распрострањен је у тропским и суп-тропским шумама од Индије преко Индонезије и Малезије све до Кине. У овако огромном ареалу познат је велики број подврста које се разликују по боји, ша-рама и величини. Међу њима највећа је подврста *Attacus atlas imperator*.

Име носи по Атласу, титану из грчке митологије, и то због шара на крилима овог лептира које подсећају на мапу – атлас. Атлас је био син титана и по предању њега је бог Зевс осудио да стоји на западном рубу Геје (земље) и држи на раме-нима Уран (небо) како се никада више не би могао срести са својим братом са

којим се усудио да нападне олимпске богове. На извученим угловима предњих крила налази се шара у облику змијске главе која вероватно служи да застраши непријатеља, а четири велика провидна поља, која су оивичена црном линијом, на сваком крилу по једно, сматра се да збуњују нападача.

У Индији *Attacus atlas* се гаји за производњу свилених влакана слично далеко познатијој свиленој буби *Bombux mori* (L.). Произведена свила, позната је под називом фagara, смеђе је боје а влакна су далеко јача од влакана која се добијају од свилене бубе. На Тајвану се производи највећа количина фaгaре али ипак она нема комерцијални значај.

Лептир живи тек једну до две недеље и за то време се не храни већ користи масне резерве из стадијума гусенице. Женка је слабо покретна и лучи моћне феромоне, специфичне хемијске материје, којима привлачи мужјаке. Својим великим перастим пипцима мужјаки успешно детектују овај хемијски позив женке и проналазе је до неколико километара раздаљине.

Након копулације женка полаже јаја, око 2,5 mm у пречнику, на наличју листова биљака на којима ће се хранити њене гусенице. Из јаја, након две недеље, пиле се гусенице и почињу да се прождрљиво хране листовима цитруса и других тропских врста дрвећа. Гусенице су светло зелене боје. Са леђне стране имају низове дугих, меснатих бодљи. Посуте су зеленкастим, воштаним прахом. Потпуно одрасла гусеница дуга је до 115 mm. Она се претвара у лутку унутар смеђег кокона које испреда од свилених нити. Кокон је ушушкан у запредак од сувих листова биљки хранитељки. Одрасли лептири појављују се за отприлике четири недеље.

Александар Стојановић

ИЗЛОЖБЕ ИЗВАН ГАЛЕРИЈСКОГ ПРОСТОРА ПРИРОДЊАЧКОГ МУЗЕЈА

ДОДИРНИМО ПРИРОДУ

Аутори: Г.Јовановић, М.Јовановић, Д.Ђурић
Театар Мадленианум, Београд
11. 05. 2013 - 17. 05. 2013

Поводом обележавања Европских оперских дана 11. и 12. маја у Опери и Театру Мадленианум у Земуну, поред бројних представа и радионица редовног репертоара, отворена је тактилна изложба Природњачког музеја „Додирнимо природу 2“. Изложба је интерактивног карактера у којој посетилац није само пасивни посматрач јер је осмишљена тако да сваки изложени предмет буде доступан свима: деци и одраслима као и слепим и слабовидим особама. Више десетина одабраних експоната: минерала, стена, фосила и данашњих животиња из збирки музеја, дочараће публици свет природе додиром.

Детаљ са изложбе

Фосилна шкољка

Посетиоци на изложби

Аутори изложбе са директором Природњачког музеја Славком Спасићем, и др Бранком Радовић, генералним директором и директором опере и балета.

Драгана Ђурић

Природњачки музеј у Београду током септембра 2013. године реализовао је изложбу „Старо и нестало воће Србије“ у простору Галерије науке и технике САНУ. Аутор илустрација изложбе је Бора Милићевић, ликовни препаратор Музеја, а графички дизајн изложбе урадила је Снежана Рајковић, самостални дизајнер. Стручну рецензију изложбе урадиле су проф. др Евица Мратинић, и доц. др Милица Фотирић са Пољопривредног факултета у Београду.

Изложбу је пратила публикација „Старо и нестало воће Србије“ у издању Природњачког музеја у којој је на 96 страна у колору дат илустрован приказ аутохтоног воћа Србије са аутентичним фотографијама српског села.

Хербарски материјал за изложбу, као и подаци са терена прикупљани су од 2007. године у оквиру пројекта „Аутохтоно и традиционално воће Србије“ путем којег је основана хербарска Збирка воћа Србије која се чува у Природњачком музеју у Београду.

Изложбу је организовао Природњачки музеј у Београду у сарадњи са Галеријом науке и технике САНУ. У реализацији изложбе учествовали су: Етнографски музеј у Београду, Народни музеј Крагујевац, Музеј Војводине и Пољопривредни факултет у Београду. Изложба је представљена на српском језику – ћириличним писмом, као и на енглеском језику.

Изложбу су финансијски подржали: Министарство културе и информисања Републике Србије и Град Београд. Музеј је добио подршку и од компаније А.Д. Будимка, као и од удружења произвођача за органску производњу - *Serbia Organica*. На отварању су посетиоцима дељени медањаци у облику јабуке, шљиве или крушке, коју је израдила радионица *Creative Cookies*.

Изложба је била отворена током септембра и почетком октобра 2013. Улаз је био слободан за све посетиоце.

Изложба је приређена са циљем да се представи богатство и разноврсност великог броја сорти аутохтоног воћа наших простора које полако нестаје а које

Каталог изложбе

Отварање изложбе

је потребно истражити, забележити и сачувати од заборава. Ауторка је на овај начин имала за циљ да промовише руралну баштину Србије ради афирмације традиционалних вредности које су од значаја за нашу средину и њено памћење.

Србија је изузетно богата великим бројем старих, аутохтоних сорти воћа најразноврснијих облика, боја, укуса и мириса, а које данас нестају без повратка готово незабележене.

У воћњацима, али и на пијацама, данас је тешко видети сорте воћа које су наши преци вековима користили за исхрану. Међутим, иако ретке, старе сорте

Детаљ са изложбе

Детаљ са изложбе

јабука, крушака, шљива, трешања и др. и даље се могу пронаћи на нашем подручју као појединачна стабла или у мањим заса-
дима.

Аутохтоне сорте воћа су непознатог порекла. Претпоставља се да су донете у некој од бројних миграција становништва током историје. Многе сорте су се адаптирале на наше ус-
лове и стекле нове осо-

бине у односу на своје исходне сорте, а неке су остале и непромењене. Сматра се да су многе сорте воћа и настале на нашим просторима (нпр. шљива *црвена ранка*, шљива *драгачевка* или *моравка* итд).

Аутохтоне сорте воћа су веома важне за квалитет људске исхране. Оне су носиоци многих особина значајних за гајење воћа, као што су отпорност према штеточинама, проузроковачима болести и неповољним утицајима средине. Оне су донори гена који плодовима дају трајност, квалитет, величину, обојеност, укус, арому и др.

Детаљи са изложбе

Осим значаја у људској исхрани, преради и изради многих предмета, аутохтоно воће је део природног пејзажа нашег села, које улепшава и обогађује руралне пределе. Стабло таквих воћака може да буде веома високо са задивљујућом круном, оно може да достигне дубоку старост а да и даље обилно рађа. Као значајан део екосистема, крошње воћака у процесу фотосинтезе ослобађају знатне количине кисеоника. Оне могу позитивно да утичу на микроклиму одређеног подручја и ублаже температурне разлике, нарочито у периоду летњих врућина. Њихов дубок корен на стрмим теренима спречава ерозију тла. Оне такође могу да буду станиште и извор хране бројним животињским врстама (птицама, као пчелиња паша, инсектима, дивљачи итд).

Део руралног пејзажа српског села

Називи аутохтоног воћа су народни, углавном локалног карактера. Ипак, постоји могућност да се иста сорта у једном крају нашег подручја назива једним именом, а у неком другом крају назива другачије. Називи воћа давани су по различитим критеријумима: према времену зрења (ранка, петровача, јагодарка, илињача, видовача, михољача, зимњача, итд), локалитету где је воће пронађено или његовом пореклу (тетовка, будимка, драгачевка, даросавка, пожегача, тимочанка, кабларка, караманка) али и карактеристикама плода - облику, укусу, мирису, чак и саставу (мирисавка, округлица, кожара, памуклија, овчији нос, белојабука, водењача, зеленика, слаткара, колачара итд).

Старо воће је део наше нематеријалне баштине, традиције, обичаја и наслеђа, као и нашег културног идентитета. Део тог националног блага прикупља се, обрађује и чува у Збирци воћа (БЕО 582.634.1) у Природњачком музеју у Београду.

На изложби „Старо и нестало воће Србије“ илустрацијама и пратећим текстовима на паноима од форкса представљено је 64 сорте аутохтоног и одомаћеног воћа које се гаји, или се гајило некада у Србији.

Међу њима су јабуке – петровача, памуклија, ружица, шарунка, фунтача, крстовача, шимширка, овчији нос, слаткара, преспанка, тетовка, кожара, будимка, сенабија, колачара; крушке – јагодарка, видовача, илињача, петровчица,

мирисавка, лубеничарка, сијерак, медунак, стамболка, округлица, месњача, такиша, караманка, базва, јерибасма, калуђерка, тепавац, миhoљача, зимњача, лончара, кантаруша; као и шљиве – црвена ранка, пожегача, белошљива, црвени пискавац, тургуља, панађурка, моравка, бардаклија, пандара итд.

На изложби су представљене и неке старе сорте трешања, али и друго воће које се током времена одомаћило на нашем подручју, међу којима су кајсија и бресква, дуња, мушмула и орах.

Један део изложбе посвећен је употреби јабуке и шљиве у народним обичајима и традицији код Срба, воћки као светом дрвету – запису, а део изложбе је представљен као извод из архиве старих и ретких књига из области воћарства које датирају из 19. века.

Изложбу су посебно обогатили свежи плодови воћа неких старих и веома ретких сорти, као што су крушке караманка, јерибасма, такиша и одомаћена сорта калуђерка, али и јабука будимка и колачара, које су посетиоци могли да виде, али и да пробају.

Крушка лубеничарка

У току изложбе организована су ауторска предавања, као и атрактивна радионица за децу *Наше здраво воће*, на којој су деца уз разговор о значају воћа у исхрани цртала плодове и учила како они настају у природи, а затим се и такмичила „ко ће више јабука да убере са дрвета“. Аутор радионице била је Соња Срејић, кустос педагог музеја, а радионицу су тимски реализовале Соња Срејић и Александра Савић.

Изложба је изазвала велико интересовање опште и стручне јавности, као и медија. Након изложбе у Београду, изложба је гостовала током октобра и новембра 2013. године у Музеју у Пријепољу.

На отварању изложбе у Пријеполу,
Александра Савић, Славко Спасић и Славољуб Пушица

Интересовање посетилаца нам указује да постоји велика потреба за очувањем сортимента аутохтоног воћа нашег подручја, пре свега због чувања гена и производње органске хране, али и због очувања нематеријалног наслеђа српског села, као и наших обичаја и традиције.

Соња Срејић и деца на радионици

Радионица Наше здраво воће
са Соњом Срејић

Аутор изложбе прича деци о воћу

Детаљ са изложбе

Изложба у Пријепољу

СКЕЛЕТИ УЖИВО

Аутор: Милан Пауновић
Народни музеј Краљево,
25. 04. 2013 - 26 .05. 2013.
Замак културе Врњачка
бања, 30.05.2013.

Отварање изложбе, на слици
аутор изложбе Милан Пауновић

Постер изложбе

Изложба садржи 134 експоната. Сви скелети су постављени у природним покретима, односно положајима које би животиње зеузимале у различитим ситуацијама у природи.

Публика на отварању

МИНЕРАЛИ ИЗ ЗБИРКЕ ПРИРОДЊАЧКОГ МУЗЕЈА

Аутор: Александар Луковић
Галерија Конкордија, Градски музеј, Вршац
15. 05. 2013 - 18. 06. 2013.

Минералошке изложбе које за свој предмет имају минерале у њиховом најпрепознатљивијем, кристалном облику, одувек су привлачиле пажњу публике. Минерали, управо због својих специфичних физичких особина (боја, преламање светлости, сјаја итд) остављају веома јак утисак на посматрача.

Изложба под називом „Минерали из збирке Природњачког музеја“ има за циљ да направи један специфичан пресек кроз минерално царство, и да кроз неколико целина прикаже оне минерале који у сваком погледу играју најбитнију улогу у домену ове науке.

Посетилац ове изложбе, у оквиру целине везане за петрогене минерале, моћи ће да види минерале из групе лискуна, амфибола, пироксена, кварца итд. Такође, ту су увек атрактивни украсни и полудраги до драги камен, као и целина везана за све, разнобојне, варијетете кварца

Отварање изложбе.

Александар Луковић

Детаљ са изложбе.

Са отварања изложбе.

ПРИРОДНА БОГАТСТВА СТАРЕ ПЛАНИНЕ – ИЗ РИЗНИЦЕ ПРИРОДЊАЧКОГ МУЗЕЈА

Аутор: Милан Пауновић
Центар за посетиоце Врело
22. 05. 2013 - 21. 06. 2013.

Поводом отварања визиторског центра ЈП „Србијашуме“ у селу Врело наомак Пирота је 22. 05. 2013. отворена изложба под називом „Природна богатства Старе планине“. Изложба је са преко стотину експоната из палеозоолошке, миколошке, ботаничке, ентомолошке, ихтиолошке, херпетолошке, орнитолошке и мамалиолошке збирке осликала разноврсност живог света у Парку природе Стара планина. Изложба је трајала у периоду 22. 5 - 20. 6. 2013.

Експонати на изложби

Експонати на изложби

АЛЕРГЕНЕ БИЉКЕ

Аутор: Марко Несторовић, Мирослав Јовановић
Позориште, Стара Пазова
28. 06. 2013 - 30. 07. 2013.

Прослављајући три године свог успешног рада и постојања, Еколошки покрет општине Стара Пазова „Еко Сан“ у сарадњи са Природњачким музејом у изложбеном простору Центра за културу Стара Пазова на увид јавности од 27. 06. до 30. 07. 2013. године представио је изложбу „Алергене биљке“, аутора вишег кустоса др Марка Несторовића и вишег конзерватора спец. Мирослава Јовановића.

Детаљ са изложбе

Ambrosia хербарски примерак.

Детаљ са изложбе

Модел поленових зрна

Актуелност и значај теме привукли су велики број посетилаца на самом отварању изложбе. Било је присутно око стотину људи, еминентних стручњака, представника медија, невладиних организација, лекара, студената, професора и ученика.

На изложби препуној постера, фотографија, хербаријумског материјала и узорка из природе на стручан али и популаран начин представљене су биљке нашег окружења које изазивају алергију, која према подацима Светске здравствене организације у последњих тридесетак година представља све већи здравствени проблем становништва.

Изложба је едукативног карактера а њен циљ је да се посетиоци обуче у самосталном препознавању ове биљке у свом окружењу. Иначе, представљене су алергене биљке које расту на подручју Србије.

Марко Љ. Несторовић

ОД СУМРАКА ДО СВИТАЊА

Народни музеј Панчево
21. 10. 2013 - 24. 11. 2013.

Током октобра и новембра изложба „Од сумрака до свитања“ гостовала је у Народном музеју у Панчеву.

Отварање изложбе. На слици директор Природњачког музеја Славко Спасић

Публика на отварању.

Посетиоци фасцинирани експонатом.

ПРИРОДЊАЧКИ МУЗЕЈ У САРАДЊИ СА ДРУГИМ ИНСТИТУЦИЈАМА - ИЗЛОЖБЕ

ИЗЛОЖБА О УГЉУ – KOHLE GLOBAL

Ruhr Museum, есен, Немачка
15. 04. 2013 - 30. 03. 2014.

Насловна страна каталога изложбе

Током 2013. године Рур музеј (*Ruhr Museum*) у Есену (Немачка) у сарадњи са *UNESCO World Cultural Heritage* и великим бројем музеја у свету организовао је изложбу Глобално о угљу (*Kohle Global*). Изложба је отворена 15. априла 2013. године и трајаће до марта 2014.

Основна идеја изложбе била је приказ свеобухватног значаја угља за глобалну људску популацију. Иначе, Рур је област у Немачкој која је више од двеста година била позната као једно од највећих налазишта каменог угља. Међутим, расположиве залихе су при крају, а економски се не исплати тражити нове јер рурска индустрија угља више не може да конкурише

огромним и јефтиним залихама угља које свету нуде Аустралија, Јужна Африка или Колумбија. Према проценама стручњака до 2018. залихе каменог угља у Немачкој ће се готово у потпуности истрошити и већина рудника каменог угља биће затворена.

На препоруку професора Ханса Керпа са Универзитета у Минхену, један од организатора изложбе ступио је у контакт са кустосом палеоботаничарем Природњачког музеја, ради помоћи у прикупљању експоната који потичу из Србије и околних региона. Рурском музеју су били потребни комади угља и фосилне биљке које су нађене изнад или испод угља. У Природњачком музеју у Београду налазе се изузетно лепе збирке фосилних биљака из Колубарског угљеног басена, међутим на основу мишљења кустоса палеоботаничара овај музејски материјал био је исувише вредан, редак и крт да би се транспортовао Федексом (брзом поштом) до Немачке, те се на крају од ове идеје одустало. Преостало је да се за изложбу у Немачкој пошаљу бар комади угља са неких од локалитета из овог дела света. Будући да Музеј нема комаде угља које би могао да пошаље, кустос Деса Ђорђевић Милутиновић и конзерватор Мирослав Јовановић кренули су у обилазак стоваришта угља по Београду у потрази за репрезентативним примерцима угља познатог порекла. У обзир је долазио

само угаљ за који се тачно знало из ког рудника је добављен, јер на тај начин би добили податке о локалитету, врсти и старости угаља што је неопходно за изложбени експонат. При том требало је набавити више врста угаља који се разликују по саставу, старости, боји, каквоћи итд. На сву срећу све се ово дешавало у зимском периоду, усред грејне сезоне, тако да су стоваришта била крцата различитим типовима угаља. Најзад, после доста телефонирања, договарања и објашњавања (јер управницима стоваришта није било лако објаснити да нам не треба две-три тоне угаља већ само два-три комада али да за њих морамо да имамо и докуметацију из ког рудника потичу) сакупили смо оно што нам је требало: угаљ из Колубаре старости око 7 милиона година, угаљ из Бановића код Тузле (БиХ) старости око 20 милиона година, и угаљ из Ковина старости око 10 милиона година, који је карактеристичан по својим лежиштима која се налазе испод воде, тј. испод дна једног језера које је повезано са Дунавом. То ми се учинило као занимљив податак за изложбу о угљу, те је тако и тај угаљ, који иначе нема неки значајан квалитет, био на крају изложен у Рурском музеју.

Организатори изложбе били су заиста веома задовољни када су сазнали да ће имати експонате из Србије и Босне. Тако да је тај део припрема за изложбу најзад завршен на обострано задовољство. Сада је остало да се експонати пошаљу брзом поштом у Рурски музеј. Међутим, и приликом слања су настали извесни проблеми. Прво је било тешко телефоном објаснити шта је то што ми шаљемо Федексом. Људи из Федекса су збуњено запиткивали: „Угаљ? Какав угаљ? Прави угаљ?“ Најзад смо се, после већ устаљене процедуре објашњавања, некако споразумели. Онда је све то требало запаковати прилично чврсто да се не распадне током пута. Али највише компликација је заправо изазвало „Федексово“ питање о тежини сваког појединачног примерка. У Музеју није било никакве одговарајуће ваге за мерење, тако да је кустос био принуђен да материјал стави у чисте непровидне кесе, оде до најближе самопослуге и да по прописима измери тежину пакета на одељењу „воће и поврће“. Најзад, након свих перипетија, угаљ је истог поподнева послат на изложбу у Рурски музеј. Након два дана из Рурског музеја ми је јављено да је пакет стигао у добром стању.

Комади угаља из Колубаре и Бановића описани су у каталогу изложбе

Из каталога изложбе: Приказ карбонских шума од којих су настале огромне количине данашњег угља

Поред позивнице за отварање изложбе, колеге из Немачке послале су Природњачком музеју и једну веома корисну, детаљну и лепу књигу/каталог о изложби где је објашњена генеза угља кроз различите временске периоде.

Музеј на изложби

Детаљ из каталога

Дат је еволутивни приказ развоја тропских шума, од којих настаје угаљ, као и бројне слике и описи фосилних биљака везаних за развој угља. Књига, која има око 400 страна и бројне фотографије фосилних биљака и мапе климатских зона, по својој тематици, посебно је значајна палеоботаничарима.

Овом приликом захваљујем се на сарадњи колегама из Рурског музеја, а посебно др Удоу Шеру (*Udo Scheer*) са којим сам највише сарађивала приликом одабира експоната, договора око излагања угља и форме пратећих текстова које је било потребно послати за изложбу.

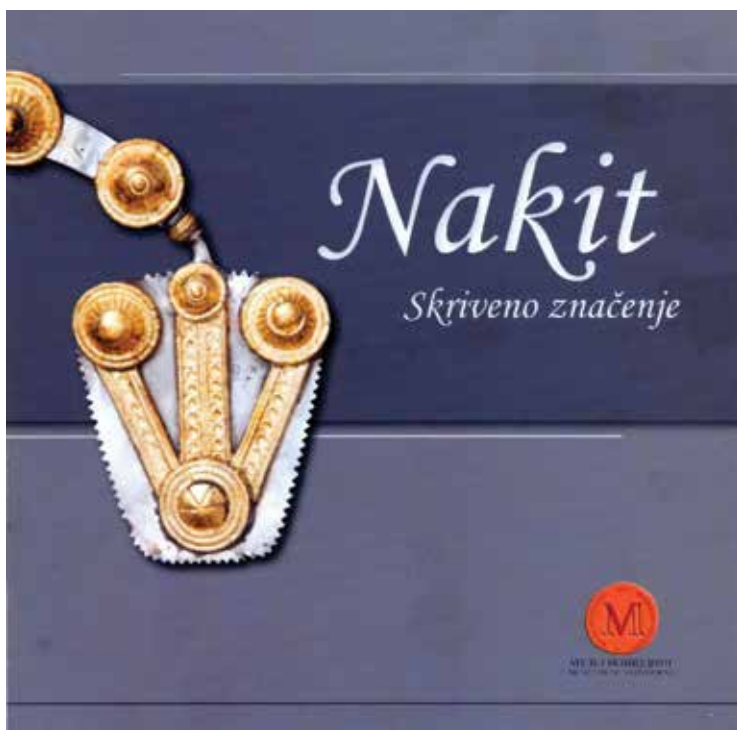
Деса Ђорђевић Милутиновић

НАКИТ – СКРИВЕНО ЗНАЧЕЊЕ

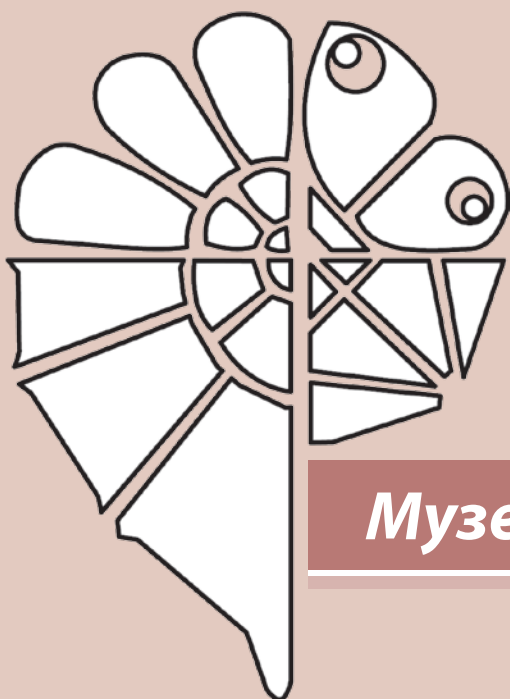
Аутор: Лидија Баљ, Тијана Станковић-Пештерац
Музеј Војводине – Нови Сад.
10. 05. 2014 - 15. 07. 2014.

У оквиру сарадње са мр Лидијом Баљ, кустосом архелогом из Музеја Војводине – Нови Сад, током поставке изложбе позајмљени су експонати шкољки *Spondylus* sp из збирке Природњачког музеја. Издвојени сегмент изложбе представљала је Остава са накитом од спондилуса. На овај начин демонстрирана је изузетна археолошка збирка накита израђених од шкољки, допуњена експонатима савремених спондилуса из Индопацифика. Занимљив је податак да је сав изложени накит пронађен у једној великој љуштури спондилуса, сакривен испод пода куће из неолитског периода. У археологији се благо сакривено на овај начин назива оставом.

Биљана Митровић

Насловна страна каталога изложбе

Музеј на папир

Деса ЂОРЂЕВИЋ МИЛУТИНОВИЋ стекла је стручно звање Музејски саветник. Назив њеног хабилитационог рада је „Таксономска и палеоеколошка анализа збирке Природњачког музеја – Карбонска флора са подручја Млаве и Пека“.

НАУЧНИ И СТРУЧНИ СКУПОВИ

ИВАНЧЕВИЋ Борис учествовао је на следећим научним скуповима:

- *The Third International Conference of Ecosystems, Tirana, Albania (ICE 3);* коаутор је рада „*Overview of Fungi Species in Prespa National Park (Albania).*“
- *III International Congress on Fungal Conservation, Gökova Bay, Akyaka, Muğla, Turkey;* саопштење радова: „*Standardized assessment of fungal component of biodiversity in areas anticipated for protection in Serbia*“ и „*Mycological conservation research in National parks of Albania*“.

КАРАС Мила присуствовала је 17. међународном еко-конгресу (XVII International eco – conference) одржаном од 25 – 28. септембра 2013. године у Новом Саду, представивши се радом „*Idioecological characteristics of yew (Taxus baccata L.) in urban environment*“).

МАРКОВИЋ Зоран и АЛАБУРИЋ Сања учествовали су на конгресу *Neogene Workshop* одржаном у Привредној комори у Београду, 20. септембра 2013. године. Свој рад „Неогени сисари Србије и њихов значај за стратиграфију“ представили су *PowerPoint* презентацијом, врло ефектном и добро осмишљеном како за стручњаке тако и за ширу јавност.

МУЧАЛИЦА Марина присуствовала је 17. међународном еко-конгресу (XVII International eco – conference) одржаном од 25–28. септембра 2013. године у Новом Саду, где се представила рефератом под називом: „*First and forgotten ecology in our country*“.

НИКЕТИЋ Марјан је учествовао је на следећим научним скуповима:

- 11. симпозијум флоре југоисточне Србије и суседних региона у Нишу (*11th Symposium of the Flora of Southeastern Serbia and Neighbouring Regions*) где је имао два саопштења,
- На Четвртом хрватском ботаничком симпозијуму са међународним учешћем, Сплит - Хрватска (*4th Croatian Botanical Symposium with international participation*).
- Такође је био учесник и коаутор саопштења у Бугарској на Међународној конференцији о коришћењу природних производа: *International Conference on Natural Products Utilization (ICNPU): From Plants to Pharmacy Shelf. 3-6 November 2013, Bansko, Bulgaria.*

Излагање Милана Пауновића на Другом међународном симпозијуму о лову (Нови Сад).

ПАУНОВИЋ Милан је учествовао на „Другом међународном симпозијуму о лову – Савремени аспекти одрживог менаџмента популације дивљачи“ (Нови Сад, 17 – 20. октобар 2013). Ту се представио радом *“Conservation and management of large carnivores in Serbia – can a passive approach lead to a positive outcome?”* Рад је, због своје актуелности и интригантности, био веома запажен и дискутован на крају сесије.

ВАСИЋ Олга је, у периоду од 09 – 15. септембра 2013. године, учествовала на 14. OPTIMA конгресу (*Organization for the Phyto-Taxonomic Investigation of the Mediterranean Area*) који се одржавао у Палерму (Италија), где се представила саопштењем *Josif Pančić and the New Flora of Serbia* као и радом у одређеним руководећим телима и једној од комисија OPTIME. Више детаља о овој теми можете наћи у рубрици Музеј у природи (стр. 64).

Презентација Олге Васић на конгресу у Палерму.

СЕМИНАРИ

МИЛИЋ – БАБИЋ Татјана је присуствовала следећим семинарима:

- „Заштита културног наслеђа са посебним освртом на конвенцију о заштити нематеријалне баштине“ („The protection of cultural heritage with special reference to the Convention for the Protection of Immateral Cultural Heritage“) у организацији Француске амбасаде у Београду, београдског Правног факултета и Фондације за континентално право из Француске (Београд, Правни факултет у Београду, 04. 07. 2013).
- „Наука за културно наслеђе“ („Science for Cultural Heritage“) у организацији Амбасаде Републике Италије у Србији, Удружења италијанских и српских научника и студената, италијанске кооперације за развој Београда и Мреже српских научноистраживачких институција на пољу заштите културног наслеђа (Институт за нуклеарне науке Винча, Институт за физику, Централни институт за конзервацију у Београду (ЦИК) (Београд, Музеј историје Југославије, 12. 11. 2013).

Александра МАРАН СТЕВАНОВИЋ одржала је два предавања по позиву.

- Пилот предавање у истраживачкој станици Петница на тему **Геодиверзитет и геонаслеђе** одржано је 19. октобра у оквиру јесењег семинара Геологија и заштита животне средине, који организује и води Радисав Голубовић, руководилац Одељења за природне науке ИСП. Будући да је предавање, коме је присуствовало 16 полазника (ученици IV разреда средњих школа и студенти I и II године факултета) оцењено као изузетно интересантно и инструктивно, увршћено је у сталан програм јесењег семинара ове истраживачке станице.
- Предавање под називом *Geoconservation strategy in the Balkan region* (Стратегија геоконзервације у региону Балкана) одржано је на Универзитету у Ширазу (Иран) у октобру 2013. Више о овоме у рубрици Музеј у природи (стр. 62)

Предавање на Универзитету у Ширазу.

НАУЧНИ И СТРУЧНИ ПРОЈЕКТИ

Део музеалаца је и током 2012. године учествовао у више научних и/или стручних пројеката. Један од њих се односи на алергене врсте биљака, посебно актуелној теми с обзиром на пораст броја особа осетљивих на дејство биљака са алергеним својствима.

АЛЕРГЕНЕ ВРСТЕ БИЉАКА У НАШОЈ ОКОЛИНИ

пројекат заштите животне средине у развоју

У Фармацеутско–физиотерапеутској школи, поводом изложбе Природњачког музеја у Београду, „Амброзија: 150 година у Европи – 60 година у Србији“, а на иницијативу Ученичког парламента покренут је ученичкоистраживачки пројекат заштите животне средине у развоју – Алергене врсте биљака у нашој околини.

Алергије, а посебно поленске, су последњих година све више заступљене у школској популацији, нарочито у високоурбанизованим срединама каква је територија града Београда. Кроз процес формалног образовања ученици често не добију довољно информација и знања о овим болестима те је подизање нивоа здравственог образовања неопходно како би ученици на време били информисани о настанку и узроцима поленских алергија. Фармацеутско–физиотерапеутска школа је добар пример да се отпочне са информисањем о овом проблему јер ученици имају довољно предзнања да могу да прате и активно се укључе у један овакав пројекат.

Осим едукације о здравственом аспекту поленских алергија, ученици ће кроз едукацију о врстама и значају алергених биљака бити укључени у детерминисање и картирање раширености алергених врста у околини школе. На овај начин они ће бити не само пасивни слушаоци, већ и активни учесници целог пројекта пошто ће кроз свој рад на теренском прикупљању информација бити најдиректнији актери, чиме ће се повећати њихова заинтересованост за обрађивање теме и дати подстицај за сличне пројекте у будућности.

Учесници на пројекту.

Циљеви пројекта су: едуковање ученика о поленским алергијама, њиховим узроцима и симптомима; прикупљање података о тренутном стању раширености алергених врста биљака на територији школе; укључивање школе и ученика у цео ток прикупљања и обраде података за реализацију овог пројекта; израда аеропалинолошких календара; подизање нивоа здравственог и еколошког образовања наставника и ученика школе.

Пројекат предвиђа интерактивни рад са ученицима кроз предавања, креативне ботаничке радионице на терену, ученичке трибине и семинаре о поленским алергијама и алергеним биљкама. Обрада прикупљених података и резултата кроз теренски рад и анкете даће преглед тренутне заступљености разних типова поленских алергија међу школском популацијом, присуство као и раширеност алергених биљака у околини школе што је један од показатеља потенцијалне угрожености деце.

На реализацији пројекта учествују ученици Секције за заштиту животне средине, мр Смиљана Соларов (професорка школе), др Горана Шовљански, имунолог, мр Јадранка Јокић, биолог (Градски завод за болести плућа и туберкулозу у Београду), Мирјана Митровић и Ана Љубичић (Агенција за заштиту животне средине у Београду) и др Марко Несторовић (виши кустос Природњачког музеја).

Марко Љ. Несторовић

ПУБЛИКОВАНИ РАДОВИ

- Buzurović, U.**, Stevanović, V., **Niketić, M.**, Jakovljević, K., Tomović, G. (2013): On the distribution of *Goniolimon tataricum* (Plumbaginaceae) in Serbia. *Botanica Serbica* 37(2): 167 – 172.
- Ćirović, D., Penezić, A., Milenković, M., **Paunović, M.** (2013): Winter diet composition of the golden jackal (*Canis aureus* L., 1758) in Serbia. *Mammalian Biology, Deutsche Gesellschaft für Säugetierkunde, Elsevier GmbH*.
- De Bruijn, H., **Marković Z.**, Wessels, W. (2013): Late Oligocene rodents from Banovici (Bosnia and Herzegovina), *Palaeodiversity*, 6: 63 – 105.

- Ivančević, B.,** Karadelev, M. (2013): Overview of fungi species in Prespa National Park (Albania). *International Journal of Ecosystems and Ecology Science* 3(4): 679-686.
- Jović, M.** (2013): A proposal of Serbian names for dragonfly species (Insecta: Odonata) of the Balkan Peninsula, with the checklist of Odonata of Serbia. *Acta entomologica serbica*, 18 (1/2): 1 – 10.
- Krstić, N., **Jovanović, G.** (2013): Stari i novi podaci i dokazi o imbrikatnoj građi Dinarida i susednih prostora od gornje krede do danas. *Zapisnici Srpskog geološkog društva za 2012, abstrakt*: 105.
- Krstić, N., Savić, Lj., **Jovanović, G.**, Banjac, N. (2013): Velika regresija u vreme srednje krede u oblasti Dinarida i Karpato-Balkanida. *Zapisnici Srpskog geološkog društva za 2012, abstrakt*: 103.
- Krstić, N., **Jovanović, G.**, Savić, Lj. (2013): Jezerski ostrakodi i prateći mekušci iz Kupreškog polja, donji deo Dinardskog sistema jezera (otnang) na visini od 1.150 m. *Zapisnici Srpskog Geološkog Društva za 2011*: 51 – 75.
- Lakušić, D., **Niketić, M.**, Rakić, T., Stevanović, V. (2013): *Edraianthus canescens* (Campanulaceae), a new species from the Central Balkan Peninsula. *Phytotaxa*, 118(1): 22 – 28.
- Maran, A.** (2013): Geomythology: a way to raise public awareness on geodiversity and geoheritage. The 3rd International Conference "Harmony of nature and spirituality in stone", Proceedings, 21 – 22nd March 2013, Kragujevac, Serbia: 19 – 30.
- Marčetić, M., Petrović, S., Milenković, M., **Niketić, M.** (2013): Composition, antimicrobial and antioxidant activity of the extracts of *Eryngium palmatum* Pančić and Vis. (Apiaceae). *Central European Journal of Biology* (DOI: 10.2478/s11535-013-0247-0)
- Marković, Z.,** de Bruijn, H., Wessels, W., **Milivojević, M.** (2013): Paleogene small mammals from vicinity of Babusnica (south – east Serbia). *Reports of the Serbian Geological Society for the year 2011*: 77 – 84.
- Marković, Z., Milivojević, M.,** de Bruijn, H. (2013): First recording of mammals in the Paleogene basin of Pcinja (Southern Serbia) – preliminary results. *Reports of the Serbian Geological Society for the year 2012*: 43 – 50.
- Mučalica, M.** (2013): „First and forgotten ecology in our country“. *Proceedings of XVII International eco-conference 2013, 25th- 28th September, Novi Sad, Serbia*: 455-461.
- Mučalica, M.** (2013): Da li su zaista stare? (Projekat „Braća Radovanović“). *Muzeji*, 3: 83 – 90.

Niketić, M., Cikovac, P., Stevanović, V. (2013): Taxonomic and nomenclature notes on Balkan columbines (*Aquilegia* L., Ranunculaceae). Bulletin of the Natural History Museum in Belgrade, 6: 33 – 42.

Aquilegia nikolicii (Niketić) Niketić & Cikovac, comb. et stat. nov. – Nikolićeva kandilka, nazvana u čast kustosa botaničara Prirodnjačkog muzeja u Beogradu, Vojislava Nikolića (1925 – 1988).

Niketić, M., Siljak – Yakovlev, S., Frajman, B., Lazarević, M., Stevanović, B., Tomović, G., Stevanović, V. (2013): Towards resolving the systematics of *Cerastium* subsection *Cerastium* (Caryophyllaceae): a cytogenetic approach. Botanical Journal of the Linnean Society, 172(2): 205 – 224.

Paunović, M., Milenković, M. (2013): Conservation and management of large carnivores in Serbia – can a passive approach lead to a positive outcome? II International Symposium on Hunting“ „Modern aspects of sustainable management of game populations“. Proceedings, Novi Sad: 21 – 28.

Popović, V., Heyerick, A., Petrović, S., Van Calenbergh, S., Karalić, I., **Niketić, M.**, De-force, D. (2013): Sesquiterpene lactones from the extracts of two Balkan endemic *Laserpitium* species and their cytotoxic activity. Phytochemistry, 87: 102 – 111.

Popović, V., Heyerick, A., Petrović, S., Van Calenbergh, S., Karalić, I., **Niketić, M.**, De-force, D. (2013): Cytotoxic Activity of *Laserpitium latifolium* L. Extract and Its Daucane and Phenylpropanoid Constituents. Records of Natural Products, 7(3): 245 – 249.

Radović, P., **Alaburić, S., Marković, Z.**, Vlastić, S. (2013): New view on the old collection - 'Pikermian fauna' from the vicinity of Veles (Republic of Macedonia). Part 1 – Primates. Bulletin of the Natural History Museum in Belgrade, 6: 7 – 29.

Stevanović, V., **Niketić, M.**, Tomović, G., Vukojičić, S. (2013): Distribution of the vascular plants in Serbia. In: Kurto, A., Sennikov, A., Lampinen, R. (eds.) Atlas Florae Europaeae. Distribution of vascular plants in Europe 16. *Rosaceae* (*Cydonia* to *Prunus*, excl. *Sorbus*). – The Committee for Mapping the Flora of Europe & Societas Biologica Fennica Vanamo. Helsinki, 168 pp.

Vasiljević, Lj., **Jovanović, G.**, Rutić, S. (2013): Prikaz izložbe Srpsko jezero. Kruševački zbornik 2013: 296 – 304.

Vega, M., Richter, T., Schubert, H., **Ivančević, B.** (2013): Notes on *Lamprospora arvensis* (Velen.) Svrček in Europe. Zeitschrift für Mykologie 79/2: 497-510.

Као и претходних година, Природњачки музеј се и током 2013. године бавио издавачком делатношћу. Штампано је шест нових публикација и то:

1) *Bulletin of Natural History Museum in Belgrade*, за 2012; 2) Годишњак Природњачког музеја за 2012; 3) Старо и нестало воће Србије; 4) Минерали Трепче; 5) Од сумрака до свитања; 6) Црно – бело, прича о чоколади.

**BULLETIN OF THE NATURAL HISTORY MUSEUM
IN BELGRADE, VOL. 6, 2012**

Гласник Природњачког музеја у Београду,
Књига 6, 2013.

Главни и одговорни уредник:
Славко Спасић

Уредници: Марјан Никетић
и Александра Маран

Обим 122 странице, формат Б5, меки повез, корице у боји, тираж 250 примерака, радови штампани на енглеском са резимеом на српском језику, ћирилица; фотографије, илустрације и прилози су у црно-белој техници.

Шести по реду Гласник Природњачког музеја у Београду садржи осам радова: један геолошки и седам биолошких.

Геолошки рад даје детаљан приказ новог приступа постојећој колекцији „Пикермијске фауне“ из околине Велеса у Републици Македонији.

Насловна страна: *Polyommatus icarus*
(Rott., 1775). Фото: П. Јакшић

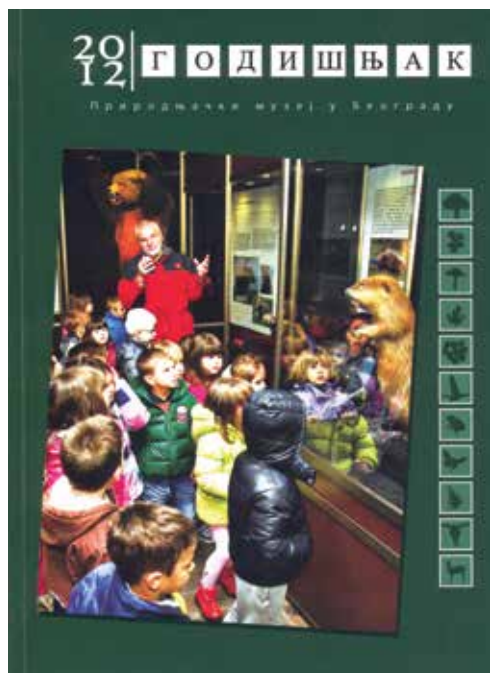
Биолошки радови обухватају :

- таксономске и номенклатурне прилоге о балканским кандилкама (*Aquilegia* L., *Ranunculaceae*);
- рад којим се потврђује присуство *Superus ranponicus*-a у Војводини као и његов садашњи фитоценолошки статус;
- прилог познавању пужева голаћа Црне Горе;
- први рецентни налаз једне врсте вилинског коњица (*Cordulegaster insignis* Schneider, 1845) код нас, после више од 100 година;
- рад о новој породици тврдокрилаца у фауни Србије;
- листу дневних лептира наше земље уз њихове народне називе;
- рад о водоземцима Србије са акцентом на њихово распрострањење и диверзитет.

Све радове из овог броја Гласника можете погледати на интернет страници Музеја: <http://www.nhmbeo.rs> , у рубрици – издања.

Татјана Милић Бабић

ГОДИШЊАК ПРИРОДЊАЧКОГ МУЗЕЈА 2012

Главни и одговорни уредник:
Славко Спасић

Редакциони одбор: Деса Ђорђевић–
Милутиновић, Александра Маран,
Дубравка Мићковић, Марјан
Никетић и Александра Савић.

Обим 163 странице, меки повез, корице у боји, тираж 150 примерака, текстови на српском језику, ћирилица, илустрације и прилози у боји (изузев четири црно беле фотографије у рубрици – Из архиве Природњачког музеја).

Насловна страна Годишњака.

Годишњак Природњачког музеја

Као и претходни, тако и овај Годишњак приказује резултате рада и активности кустоса током једне календарске године, у овом случају 2012.

На самом почетку можемо прочитати врло инспиративан предговор који је написао директор Природњачког музеја, Славко Спасић, истичући, између осталог, да је: „Веома важно да Природњачки музеј као **установа културе од националног значаја** коначно добије простор какав заслужује, како би се испуниле речи записане још давне 1895. године у *Покличу* тадашње српске културне елите о неопходности подизања музеја који треба да буде *огледало српске земље*.“

Годишњак и даље чини шест рубрика (поглавља): Музеј у музеју, Музеј у природи, затим на изложби, на папиру и у јавности, а посебан додатак чини „Шарена страна“.

Музеј у музеју чине текстови о Звонимиру Поповићу, препаратору таксидермисти Природњачког музеја, сада у пензији, као и чланак посвећен првом ентомолошком препаратору Музеја, Љубинки–Буби Тричковић (1929–2001). Ту су и новости из музејских збирки као што су петролошка, затим збирка ситних терцијарних сисара, студијска збирка водоземаца и гмизаваца и течна збирка риба.

Информације о пројекту „Разноврсност коровске флоре Голубинаца“, палеонтолошким истраживањима фосилних сисара, студијском путовању у Лондон (Велика Британија), теренским истраживањима у западној Анадолији (Турска) као и осврт на 34. Међународни геолошки конгрес одржан у августу, у Бризбејну (Аустралија), можемо прочитати у поглављу **Музеј у природи**.

Рубрика **Музеј на изложби** презентује бројне богато илустроване текстове о изложбама одржаним у оквиру Галерије музеја али и о изложбама изван галеријског простора Природњачког музеја.

Музеј на папиру нас, као и обично, подсећа на новине у области стицања стручних и научних звања запослених, затим даје приказ стручних и научних скупова на којима су музеалци учествовали, који радови су публиковани током 2012. године и којим издањима је Природњачки музеј обогатио културну сцену Србије.

Музеј у јавности даје детаљан приказ бројних манифестација, предавања, радионица у којима је Музеј учествовао, као и осврт на вести о Природњачком музеју које су биле актуелне у медијима у 2012. години (од штампаних медија, преко радија и телевизије до интернет издања).

На крају, али не и мање важан, долази наш, можда најмаштовитији део Годишњака – **Шарена страна**. Представљена је бројним фотографијама о прослави музејске славе, новогодишњем слављу са најмлађима и најслађима уз сипматичне цитате дејих размишљања.

И као што на питање – Шта је равнотежа? – једна петогодишња Маша одговора: „Равнотежа је кад је равно“, тако се и ја надам да сам направила солидну

равнотежу у описивању свих садржаја нашег Годишњака за 2012. годину. Уживајте у прелиставању часописа, а ми ћемо се трудити да и даље правимо занимљиве Годишњаке и због нас који овде радимо али и због свих вас са којима желимо да поделимо наше мале – велике успехе, планове, занимљивости...

Татјана Милић Бабић

СТАРО И НЕСТАЛО ВОЋЕ СРБИЈЕ

Обе стране корица публикације „Старо и нестало воће Србије“.

Аутор каталога: Александра Савић

Аутор цртежа: Бора Милићевић

Фотографије: Александра Савић, Архива Етнографског музеја у Београду и Фотодокументација Народног музеја Крагујевац.

Главни и одговорни уредник: Славко Спасић

Обим 93 странице, меки повез, формат 21 x 24 cm, корице у боји, тираж 500 примерака, илустрације у боји, фотографије претежно у колору осим

неколицине фотографија из Архиве Етнографског музеја, део каталога је двојезичан (српско/енглески), а део само на српском језику, ћирилично писмо.

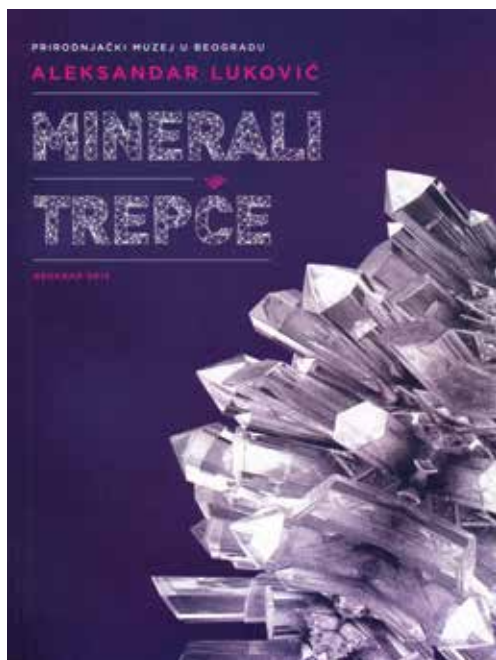
Публикација „Старо и нестало воће Србије“ на популаран али и стручан начин представља многе сорте нашег аутохтоног и одомаћеног воћа, које се вековима гаји на нашим просторима. Рађена је у високом квалитету штампе, богато илустрована и са јединственим цртежима плодова воћа и фотографијама мотива српског села.

Србија обилује великим бројем старих, аутохтоних сорти воћа, најразноврснијих облика, боја, укуса и мириса, које су се гајиле на нашем подручју стотинама година уназад, а које нестају без повратка, готово незабележене. У сеоским окућницама и воћњацима, али и на нашим пијацама, данас је веома тешко пронаћи многе сорте воћа које су наши преци користили за исхрану.

Осим значаја у људској исхрани, преради и изради многих предмета, аутохтоно воће је део природног пејзажа нашег села, чиме улепшава и обогаћује руралне пределе, али је и део наше нематеријалне баштине, традиције, обичаја и наслеђа.

Публикација „Старо и нестало воће Србије“ приређена је са циљем да се представи богатство, лепота и разноврсност аутохтоног воћа наших крајева.

*Опис публикације скоро у целости, преузет са
http://www.nhmbco.rs/izdanja/izdavacka_delatnost.28.html*

МИНЕРАЛИ ТРЕПЧЕ

Аутор каталога: Александар Луковић

Главни и одговорни уредник:
Славко Спасић

Обим 48 страница, меки повез, корице у боји, формат 22,5 x 17 cm, тираж 300 примерака, текстови на српском језику, латиница, фотографије у боји, илустрације и прилози у колору али и у црно-белој техници.

Насловна страна каталога.

Збирка трепчанских минерала представља једну од најлепших и највећих збирки Природњачког музеја. Као резултат вишегодишњег рада на систематизацији и конзервацији збирке, постављена је изложба у оквиру које су изложени бројни експонати који репрезентују природу овог лежишта.

Каталог садржи један општи преглед историје, геологије и минералологије рудника, прилагођен нивоу просечног посетиоца Музеја.

Историја рудника обухвата, у кратким цртама и кроз етапе, период од римског па све до модерног доба. Генеа је углавном описана у складу са Шумахеровим виђењем формирања овог рудног лежишта, док је минералозна страна обрађена према минералним врстама које се појављују. Наравно, број минералних врста које су доказане у оквиру овог лежишта је много већи од броја обрађеног у оквиру каталога.

Свако поглавље пропраћено је фотографијама и илустрацијама.

Александар Луковић

(Текст преузет са http://www.nhmbeo.rs/izdanja/izdavacka_delatnost.28.html)

ОД СУМРАКА ДО СВИТАЊА

Аутор текста: Марко Раковић

Уредник и техничко уређење:
Олга Васић

Постер–каталог, формат 68 x 48 cm, у колору, наслов двојезични (српско/енглески), текстови на српском језику (латинично писмо), тираж 500 примерака.

Ова публикација, врло интересно осмишљена, једна је необична, али занимљива форма постера – каталога.

С једне стране постера налазе се основни подаци о изложби и цртеж

Једноставно али ефектно – насловна страна постера који је истовремено и каталог.

Годишњак Природњачког музеја

вука који завија на Месец, извучено светлијим контурним линијама у односу на позадину чија је боја, рекла бих, мешавина индиго плаве и црне.

Са друге стране постера налази се каталог који чине његова почетна и задња страна са насловом изложбе и свим општим подацима везаним за каталог и поставку. Осим тога, на овој страни можемо прочитати текст о ноћним животињама и њиховом месту у митологији и народним веровањима, као и илустровани (склопиви) чланак од четири стране, приближног формата Б5, под насловом „Живот ноћу“.

Човек, као „биће светлости“, како пише аутор Марко Раковић, више воли и бира дан за своје активности, а ноћ обично користи за одмарање и спавање. Насупрот њему, постоје бројне животиње које су, током еволуције, изабрале ноћни живот и прилагодиле му се развијањем одређених способности. Које животиње су у питању, како то оне живе и опстају под окриљем таме, можете прочитати на постер – каталогу „Од сумрака до свитања“.

Татјана Милић Бабић

ЦРНО И БЕЛО – ПРИЧА О ЧОКОЛАДИ

Аутори текстова: Олга Васић и Деса Ђорђевић Милутиновић (предговор: Воислав Васић).

Обим 29 страница, формат В5, меки повез, 37 слика (26 у боји, 11 црно-белих), текст на српском језику штампан латиницом, тираж 1000 примерака.

У својој изванредној књизи „Историја света у 6 пића“ (пиво, вино, жестока пића, кафа, чај, кока-кола) Том Стендиц је некако пропустио да „погледа преко“, у Средњу Америку, где је седмо пиће – чоколада хиљадама година била обавезни, често и најважнији део ритуала и церемонија код Олмека, Маја, Толтека и Астека. И након доласка у Европу, средином XVI века, читава три века се користио у облику напитка, али само као нарочита посланица и извор уживања, а убрзо је са дворова и из племићких кућа „сишла у народ“.

О чоколади која је дошавши у Европу променила свој статус и значај, а пре око век и по и конзистенцију, укус и облик и постала широм света жељена посланица, Природњачки музеј у Београду је направио изложбу под називом Црно и бело – прича о чоколади (аутори: Олга Васић и Деса Ђорђевић Милутиновић; при-

Обе стране предњих корица публикације
„Црно и бело – прича о чоколади.“

ном животу, али и на чему се заснива целокупни развој људске цивилизације, долази из природе. Ми смо, можда по сопственом мишљењу нарочити и изузетни, ипак само део природе, и то је једини прави разлог који нас обавезује да се према природи односимо са највећим поштовањем и одговорношћу.

Зато се после надахнутог и духовитог Предговора, у коме је сажето изнета суштина чоколаде и њено место у свакодневном животу, али и у људској цивилизацији, у првом поглављу: ХРАНА БОГОВА, говори о биљци какаовац. Ово неупадљиво омање дрво, које у природи расте у америчким тропским кишним шумама, изузетним чине плодови из чијих се семенки директно добија чиста девичанска чоколада. Древни народи Средње Америке сматрали су је храном богова, што је великог ботаничара Карла Линеа инспирисало да овом дрвету да научно име *Theobroma cacao*, које на грчком и значи храна богова.

У поглављу 40 ВЕКОВА У СРЕДЊОЈ АМЕРИЦИ И 5 ВЕКОВА У ЕВРОПИ приказана су два периода историје чоколаде, различита не само по огромној диспропорцији у трајању, већ и по суштинском месту, улози и значају које је чоколада имала или има у ова два историјски и цивилизацијски различита дела света. У постојбини са ореолом светог пића намењеног само за обреде, ритуале и светковине, била је привилегија краљева и великодостојника. У Европи је одмах постала извор уживања и задовољства и никада није уведена у верске обреде, а врло брзо се проширила као приступачна посластица. Временом је од напитка са богатом густом пеном због које је „човек морао широко да отвори уста да би узео макар и један гутљај“ постала чврста, и у облику табле, пралине, чоколадне бомбоне, са великим бројем додатака и укуса, ушла у широку потрошњу поставши значајни део светске привреде и економије.

каз изложбе видети у поглављу Музеј на изложби).

Изложбу прати публикација са истим називом: ЦРНО И БЕЛО – ПРИЧА О ЧОКОЛАДИ, у којој су на занимљив и приступачан начин приказани порекло и историја чоколаде, њене особине и начин добијања, као и економски, привредни и цивилизацијски значај.

Међутим, основни циљ изложбе и публикације је да се на примеру чоколаде, са којом скоро свако од нас има сопствено искуство, поново подсети да све што човек користи у свакоднев-

Поглавље Три боје чоколаде говори о основним типовима чоколаде, црној, млечној и белој, о њиховом настанку, начину производње, особинама и употреби.

Публикација се завршава поглављем о заинимљивостима везаним за чоколаду - Из света чоколаде, где се, на пример, може прочитати да данас око 50 милиона људи широм света живи од гајења какаовца, прераде његових семенки, производње и промета чоколаде, а да се чоколадни рат водио 1994. године између Белгије и Швајцарске са једне стране и Енглеске и Немачке са друге.

Публикација је илустрована репродукцијама слике под називом: Цветови и плодови какаовца, коју је 1876. насликала *Marianne North*, енглеска сликарка из викторијанског доба позната по својим сликама са ботаничким мотивима, затим цртежима са мајанских и астечких посуда и из књига које приказују значај и улогу чоколаде код древних народа Средње Америке, као и фотографијама савремених чоколада. Као пандан уметничкој слици на почетку, која дочарава изглед плодова какаовца, књига се завршава репродукцијом слике Лепа чоколадарка, коју је средином XVIII века насликао швајцарско-француски сликар *Jean-Étienne Liotard*.

У дизајнерском погледу, доследном применом декоративног стила и тамнобраон и светлобеж боје, публикација је у потпуности усклађена са препознатљивим визуелним идентитетом изложбе.

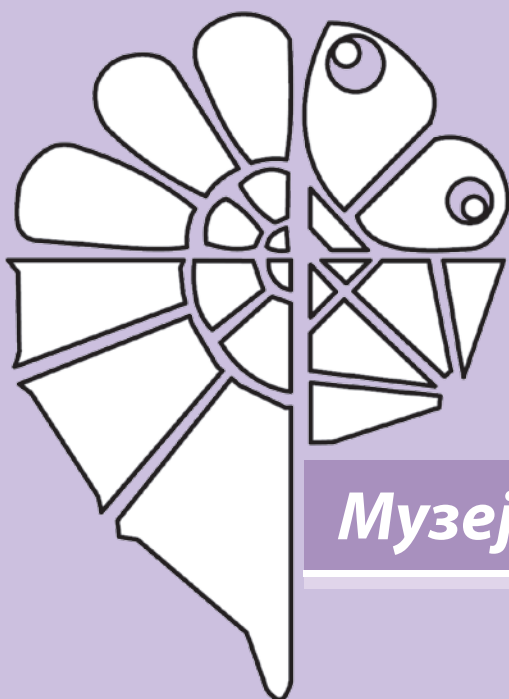
Мада је публикација Црно и бело – прича о чоколади објављена у оквиру реализације истоимене изложбе, по свом усклађеном и заокруженом приказу чоколаде из биолошког, историјског, економског и цивилизацијског аспекта, представља самосталну занимљиву причу о једном од многобројних дарова Мајке Природе којим она покушава да нас усређи, али и да нас подсети на своју великодушност и благонаклоност.

Олга Васић

Странице из поглавља *Средња Америка*.

Музеј у јавности

Природњачки музеј је током маја 2013. године учествовао на манифестацији *Мај месец математике*. Организатори ове велике манифестације која се одржава по други пут у Београду били су Центар за промоцију науке и Математички институт Српске академије наука и уметности. Манифестација је одржана у Београду, у атрактивном простору робне куће „Нама” у Кнез Михаиловој улици.

Циљ ове манифестације је промоција математике као фундаменталне науке која задире у све сфере нашег живота, друштва, природе, али и историје планете Земље. Ова манифестација подржана је и на међународном нивоу од стране Унеска, као и бројних научних институција, тако да је 2013. година проглашена Годином математике планете Земље.

Многи од процеса и промена на нашој планети, као што су геофизички и биолошки процеси, могу се објаснити и предвидети математиком.

Путем ове изложбе у оквиру које је учествовао велики број домаћих институција, посетиоци су могли да спознају где се тачно крије математика: у латицама цвећа, лишћу, леопардовим, жирафиним, зебриним шарама, расту бактерија, откуцајима срца, костима људске шаке, пчелињем саћу, протеинском омотачу вируса, егзоскелетима морских створења, али и структури кристала и минерала.

Детаљ са изложбе Мај месец математике у робној кући *Нама* у Београду.

Витрина са експонатима
Природњачког музеја

Сви ови експонати садрже неку математичку
законитост.

Природњачки део на изложби

Изложбу је видело око 100.000 посетилаца.

Природњачки музеј је на овој изложби изложио многе занимљиве експонате у оквиру којих постоји нека математичка правилност, као што су Фибоначијев низ, геометријски облик лопте, ваљка, круга или спирале итд. Изложени су многи музејски експонати: шишарке бора и оморице, љуштура морског пужа и наutilus, вулканска бомба, мугла рожнаца, ћили-

барска кугла, фораминифере, пршљенови кита и др.

У периоду од 20. априла до 29. маја 2013. године ову манифестацију је обишло више од 100.000 посетилаца, који су били запањени сазнањем да је математика све и да је све математика.

Александра Савић

Заједнички именитељ овим експонатима - математика.

ЈУБИЛАРНА, ДЕСЕТА НОЋ МУЗЕЈА

У више од 150 културних институција у 68 градова и места у Србији, међу којима је био и Природњачки музеј, обележена је јубиларна, десета Ноћ музеја. Галерија Природњачког музеја на Калемегдану у овој Ноћи музеја била је веома посећено место због атрактивне изложбе *Од сумрака до свитања* и пратећег програма.

Изложба *Од сумрака до свитања* - део програма *Десете Ноћи музеја*.

Attacus atlas.

Ноћ музеја у Галерији на Калемегдану.

Један од највећих ноћних лептира на свету.

Посетиоци пред Галеријом на Калемегдану.

Музеј је те ноћи ексклузивно изложио ентомолошку кутију Збирке лептира Индије, дародавца Андраша Галца, рударског инжењера из Бачке, који је на раду у Индији провео 28 година. Опчињен њеном лепотом, три деценије је прикупљао карактеристичне лептире Индије, сачинивши богату збирку коју је завештао Природњачком музеју.

Посетиоци су били у прилици да виде оригиналне експонате једног од највећих ноћних лептира на свету, азијског атласа прелца, *Attacus atlas* (Linnaeus, 1758).

Овај лептир живи у тропским и суптропским шумама Југоисточне Азије. Са распоном крила од преко 25 cm и површином од око 400 cm² са правом се сматра једним од највећих лептира на свету. Овај лептир има карактеристична предња крила са шаром у облику змијске главе, са четири велика седефаста провидна

поља на сваком крилу, која вероватно служе за застрашивање непријатеља. У Индији *Attacus atlas* се гаји ради производње свилених влакана од којих се добија свила смеђе боје и велике издржљивости, која подсећа на вуну, а позната је као фагара.

Аутори идејног и техничког концепта десете Ноћи музеја били су Александар Стојановић и Александра Савић. Као и сваке године, и ове ноћи Галерију музеја обишло је око 4500 посетилаца.

Александра Савић

17. ЕВРОПСКА НОЋ СЛЕПИХ МИШЕВА У ЕТНОГРАФСКОМ МУЗЕЈУ У БЕОГРАДУ

У суботу 12. октобра 2013. по дванаести пут у Србији, а седамнаести пут у Европи, обележена је Међународна ноћ слепих мишева. Осим Друштва за очување дивљих животиња „Мустела“ и Природњачког музеја у организацији је учествовао и Етнографски музеј у Београду.

Публика је и овај пут имала прилику да сазна колико су слепи мишеви важни за пећинске екосистеме и незаменљиви у својој улози опрашивача биљака, регулатора бројности ноћних инсеката и разносиоца семена биљака чијим се плодовима хране.

Представљена је наука о слепим мишевима – „слепомишологија“, објашњено је чиме се „слепомишолози“ баве и зашто су истраживања ових летећих сисара битна. Испричана је прича о Момчилу, сирочету слепог миша којег су одгајили стручњаци и који је након два и по месеца довољно ојачао да буде пуштен у природу.

Милан Пауновић говори о најновијим налазима слепих мишева.

Публика на манифестацији.

Ивана Будински.

Слепи мис узиво и радознала деца.

Као и сваке године, и овог пута је представљен извештај о позивима грађана који су имали сусрете са слепим мишевима, а на крају манифестације слепи мишеви су уживо представљени одушевленим посетиоцима који су безбедно могли да их додирну, а затим су пуштени у природу.

У манифестацији су учествовали стручњаци Природњачког музеја (мр Милан Пауновић и Јелена Јовановић), Друштва за очување дивљих животиња „Мустела“ (Бранко Карапанца) и Биолошког истраживачког друштва Јосиф Панчић (Бранка Пејић). Сала Етнографског музеја била је испуњена до последњег места, а деца су и ове године била наша највернија публика.

Александра Савић

ЈЕДНОДНЕВНА ИЗЛОЖБА БЕОГРАДСКИХ ГЉИВА НА КАЛЕМЕГДАНУ

Миколошко друштво Србије и Природњачки музеј су у недељу, 9. јуна 2013. на простору код Галерије Природњачког музеја на Калемегдану, организовали једнодневну пролећну изложбу гљива.

Посетиоци су током ове једнодневне изложбе били у прилици да виде стотине врста свежих гљива разноврсних облика и боја које расту у околини Београда. На самом отварању посетиоцима су дегустирали и специјалитете од гљива, који су

Amanita phalloides

Годишњак Природњачког музеја

Изложба београдских гљива.

били здравствено безбедни а припремили су их стручњаци.

Овом изложбом Природњачки музеј и Миколошко друштво имали су за циљ да укажу на угроженост гљива у природи, на осетљивост њиховог царства, као и на начине њиховог очувања. Посебно је значајно обучити љубитеље гљива да разликују јестиве од отровних врста, посебно оних које се теже препознају, како би се избегле нежељене последице тровања гљивама, а опет уживало у овим правим деликатесима из природе.

Изложбу је организовао мр Борис Иванчевић, музејски саветник Природњачког музеја и члан Миколошког друштва Србије.

Изложба београдских гљива.

ПОЧЕТАК САРАДЊЕ СА КРЕАТИВНОМ ДЕЧЈОМ ИГРАОНИЦОМ МИНИСИТИ

Како би се приближио најмлађима, Природњачки музеј је остварио успешну сарадњу са дејим креативним градом Минисити, који је 22. маја 2013. године отворен на 4. спрату Београђанке у Масариковој улици. Овај мали град састављен је од 25 целина чија је основна намена да малишанима узраста 3-12 година приближи реалан живот кроз забаван приступ упознавању различитих занимања. Једна од целина је и мини музеј на тему природе и света око нас, који представља Природњачки музеј. Музеј је за ову прилику издвојио атрактивне експонате из света природе и поставио мини изложбу.

Занимљива витрина музеја са ђиновским шкољкама и пужевима је атракција за децу.

Учимо о животињама и цртамо их.

Бора Милићевић осликао је зидове нашег музеја.

Кустоси музеја су чести гости креативног дечјег града, где реализују своје едукативне играонице на тему природе.

На радионици: *Времеплов за најмлађе – животиње леденог доба* малишани су имали прилику да чују причу о животињама из леденог доба, да их нацртају и разговарају о њима, као и да додирну аутентичне фосиле из тог доба. Радионицу је реализовала Сања Алабурић, виши кустос

На радионици Времепплов за најмлађе.

САЈАМ КЊИГА

На 58. Међународном београдском сајму књига, који се одржавао у периоду 20. 10. 2013. до 27. 10. 2013. под слоганом „Простори слободе“, представио се и Природњачки музеј. Посетиоци су се поред изложбене активности упознали са богатом издавачком делатношћу Музеја. Природњачки музеј је излагао на заједничком штанду са Заједницом матичних библиотека Србије.

У Хали 1А београдског Сајма књига одржана је промоција публикације „Старо и нестало воће Србије“ у издању Природњачког музеја у Београду. Аутор

Александар Стојановић на штанду Природњачког музеја.

публикације, Александра Савић, виши кустос музеја, представила је концепт значаја одржања аутохтоних сорти воћа у Србији због органске производње хране, али и њиховог значаја као дела традиције, историје и нематеријалног наслеђа нашег народа.

Александра Савић, аутор и Будо Брајовић, директор Задруге добрих домаћина.

Промоција публикације у Хали 1А београдског Сајма књига.

Александра Савић аутор, Снежана Рајковић дизајнер и Бора Милићевић аутор илустрација на београдском сајму књига.

Ауторка са Добрицом Ерићем на Сајму књига, чија је Песма о шљиви коришћена у књизи.

Организатор промоције, директор Задруге добрих домаћина – удружења произвођача органске хране, господин Будо Брајовић, истакао је значај производње органске хране као вишеструко корисне, пре свега за здравље људи али и због њеног позитивног утицаја на животну средину.

РАДИОНИЦЕ ЗА ДЕЦУ

Током 2013. године у Музеју је реализовано 15 различитих креативних радионица које су биле одржане у 95 термина а на којима је учествовало око 2500 деце.

Пратећа радионица изложбе „Од сумрака до свитања“ намењена је креативним основцима заљубљеним у зоологију и истраживање, а циљ је стицање нових знања кроз игру и дружење. Радионицу је осмислила и реализовала кустос Драгана Вучићевић.

Драгана Вучићевић са учесницима радионице *Ко се боји мрака још*.

Овде се нико не боји мрака, а сви желе да науче нешто ново.

АПЋИХА-ХА ЦРТАОНИЦА

Уз мини изложбу посвећену амброзији, као пратећу активност, кустос едукатор Драгана Вучићевић реализовала је радионицу Апћиха-ха, на којој су деца учила да распознају амброзију и да је разликују од других биљака, као и да препознају њене узрасне стадијуме: од младе биљке која је тек почела да ниче, до биљке која је цвета и изазива алергију. Посебна пажња посвећена је начинима заштите од њеног дејства и упозорењу да амброзију деца не уништавају сама, већ да то препусте одраслима.

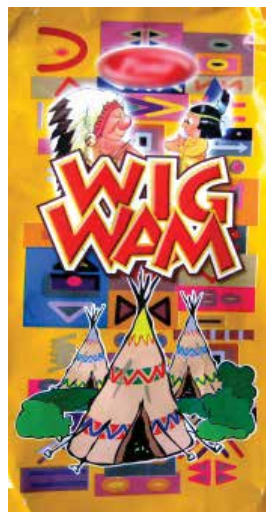

Деца су цртела амброзију и учила о њој.

ДИЗАЈНИРАЈ ОМОТ НАЈСЛАЂЕ ЧОКОЛАДЕ

Свако би волео да има своју личну чоколаду, коју је сам осмислио. Замислите какав би укус имала ваша чоколада, које бисте све састојке помешали да буде што слађа и укуснија, како би изгледао њен омот?

На овој радионици деца су обишла изложбу и са кустосом разговарала о чоколади: *Зашто волим чоколаду? Чоколада као поклон, Чоколада - мотив у песмама, причама и филмовима, Чоколај, Три боје чоколаде, Маје и Астеци су волели чоколаду...* Деца дизајнирају - цртају омот своје најлепше чоколаде и могу да га сачувају за успомену.

Омоти чоколаде могу да буду веома креативни.

Ова радионица је била намењена свим узрастима: предшколцима, основцима, али и средњошколцима дизајнерских школа, као и свим заинтересованим полазницима. Материјал за цртање је био обезбеђен. Радионицу је организовала Драгана Вучићевић.

ЧОКОЛАДНА ОЛИМПИЈАДА ЗНАЊА

Занимљива, едукативна и динамична игра знања из различитих области опште културе, школског градива, као и додатних знања о чоколади стеченим на изложби. Након обиласка изложбе и стручног вођења, ученици се деле у групе и почиње *Чоколадна олимпијада знања.*, намењена ученицима основних и средњих школа. Радионицу је организовала Драгана Вучићевић.

РАДИОНИЦЕ ЗА ДЕЦУ СА СМЕТЊАМА У РАЗВОЈУ

Настављен је интензиван рад на инклузивној едукацији и кроз низ радионица: *Пецање, Искре и искрице, Упознај Природњачки музеј, Чај код Соње, Ономатопеја, Украси срца.* Деци са сметњама и тешкоћама у развоју и особама са инвалиди-

Другари из Дневног боравка Чукарица.

Соња и малишани из вртића Повратак природи на радионици.

Деца из вртића Фантази пецају у музеју.

Миодраг Јовановић на једној од радионица у гостима београдским вртићима.

тетом се тако поступно пружила могућност приступа једнаком образовању и обуци, што им омогућује да до максимума развију своје потенцијале. Аутор: Соња Срејић.

Многе радионице одржане су у музеју, вртићима на општинама Врачар и Стари град, као и дневним боравцима за децу и омладину са сметњама у развоју на општинама Нови Београд и Чукарица. Радионице су реализоване у 18 термина са укупно 388 учесника.

УДРУЖЕЊЕ „ВОЛИМ ПРИРОДУ“ У ПОСЕТИ МУЗЕЈУ

Мали чланови удружења „Волим природу“ посетили су Музеј једне децембарске суботе. Они су слушали причу о природи и животињама, а многе експонате из наших збирки су могли и да додирну. Као прави „спортски риболовци“

Удружење Волим природу
у гостима музеју.

О инскетима, рибама и скелетима ћемо да учимо
из каталога које смо добили на поклон.

опремљени „штаповима и мамцима“, забављали су се ловећи „рибу“ из „велике реке“, показавши вешту координацију покрета, јер овај задатак нимало није био лак. Радионицу је организовала Соња Срејић, кустос педагог.

НАШЕ ЗДРАВО ВОЋЕ

У оквиру изложбе „Старо и нестало воће Србије“ одржана је радионица „Наше здраво воће“, коју је осмислила Соња Срејић. Деца су имала прилику да уче о значају воћа у исхрани, о разним сортама нашег домаћег воћа и њиховим необичним именима која их описују (крушка лубеничарка, јабука памуклија или масњача, шљива горчивка итд), као и о томе колико је важно да користимо

Малишани пазљиво слушају
правила игре.

Соња и деца београдских вртића -
сад ћемо да беремо наше јабуке.

Осим деце и васпитачице су се показале у вештини браћа јабука.

Александра даје деци крушку јерибасму да пробају.

здраву храну. Деца су се такмичила у „браћу јабука“ са специјално направљеног дрвета за ову намену и показала своју вештину и брзину. Малишани су на радионици имали прилику да пробају плодове неких старих и ретких сорти јабука и крушака, као што су нпр. јабука будимка и кожара, као и крушка такиша, јерибасма или лончара. У 17 радионица учествовало је око 700 деце, а радионицу су заједнички реализовале Соња Срејић и Александра Савић, ауторка изложбе.

МУЗЕЈ У ГОСТИМА МУЗЕЈ У ПОСЕТИ ДЕЦИ НА ЛЕЧЕЊУ У ИНСТИТУТУ ЗА МАЈКУ И ДЕТЕ

Драгана у Институту за мајку и дете деци на лечењу прича о музејским занимљивостима.

У оквиру пројекта „Музеј у гостима код вас“, Природњачки музеј је на позив основне школе “Драган Херцог” обишао ученике ове школе који се налазе на лечењу у Институту за мајку и дете „Др Вукан Чупић” у Новом Београду.

Кустос Драгана Вучићевић потрудила се да својим занимљивим предавањем и квизом о природи улепша овим малишанима на лечењу један болнички дан. Деца су била одушевљена животињама и минералима са фотографија, а имала су и многа питања на која је Драгана одговарала. Малишане смо позвали да након завршетка терапије што пре оздраве и буду наши гости у Музеју.

ПРИРОДЊАЧКИ МУЗЕЈ У ПОСЕТИ ШКОЛАМА ВРАЧАРА

Природњачки музеј у оквиру пројекта „*Музеј у гостима код вас*” посетио је основне школе Врачара и представио основцима своје програме и изложбе. Циљ овог пројекта је упознавање најмлађих са програмима Музеја и њихово мотивисање да посећују музеје и користе музејске програме.

У врачарској школи Сениша Николајевић Драгана и малишани причају о музеју .

УЧЕШЋЕ НА ДЕЧЈЕМ КУЛТУРНОМ ФЕСТИВАЛУ ПРОПЕЛЕР У ДКЦ МАЈДАН

Кустоси педагози Драгана Вучићевић и Миодраг Јовановић учествовали су априла 2013. на Првом дечјем фестивалу у продукцији дечјег културног центра Мајдан - ПРОПЕЛЕР. Том приликом бројним заинтересованим родитељима и деци, у простору у Козјачкој улици, представљен је Природњачки музеј, збирке, различити садржаји уз радионицу и предавање о метеорима и метеоритима.

Миодраг у једном од програма за децу.

РАДИОНИЦА У ВРТИЋУ „СТУДИО ЗМАЈ“

Природњачки музеј је био у гостима вртићу „Студио Змај“ са радионицом „Упознај Природњачки музеј – прича о инсектима“, аутора Соње Срејић. Малишани су имали прилику да се друже са моделима пчеле, земне буве, скакавца и ларве муве. Уз предивно предавање о инсектима, Милош Јовић им је приредио и час цртања бубица.

Радионицу реализовали Милош Јовић, Ана Пауновић и Соња Срејић.

Милош објашњава малишанима тајне из света инсеката.

А зашто бубе имају 6 ногу.

Ово су наше омиљене бубе.

„У СУСРЕТ ПРОЛЕЋУ“, ЛЕПА САРАДЊА СА ОШ „БОШКО БУХА“

Наша колегиница Соња Срејић помогла је ученицима и наставницима из Основне школе „Бошко Буха“, која образује децу са сметњама у развоју да реализују радионицу „У сусрет пролећу“. На радионици су припремани сувенири за предстојећи Ускрс који су се продавали током ускршњих празника испред Храма Светог Саве у Београду. Сав приход је био намењен ученицима школе за куповину школског материјала. Овом приликом другари су од рециклираног картона и папира правили корпице за јаја, предивне честитке и бојили дрвена јаја!

Корпице за ускршња јаја.

Соња у ОШ Бошко Буха на радионици.

Привилегија је бити овако креативан.

Која вам се слика више допада,
јаје или цвет?

БОТАНИЧКЕ РАДИОНИЦЕ НА ОТВОРЕНОМ КОРОВИ – АЛЕРГЕНЕ БИЉКЕ

У оквиру изложбе „Амброзија: 150 година у Европи – 60 година у Србији“ у Пољопривредној школи ПК “Београд” из Крњаче одржана је радионица на отвореном: Корови – алергене биљке. Ученици првог разреда пољопривредне школе образовног профила пољопривредни техничар имали су прилику да се упознају са разноврсношћу коровске флоре Крњаче, са посебним акцентом на алергене биљке. Циљ радионице је био да се код ученика развије способност критичког мишљења, свест о властитом положају у природи, као и осећање дужности да чувају и штите природу. Радионицу су реализовали Љупко Кучук, професор школе и др Марко Несторовић, виши кустос Музеја.

Учимо о корову нашег краја.

Ученици на терену.

ОПАСНИ ТРОУГАО-АМБРОЗИЈА

У Пољопривредној школи са домом ученика ПК Београд из Крњаче, током октобра 2013. изведена је креативна ботаничка радионица на терену под називом *Изложба у природи: опасни троугао – амброзија, човек, глобалне климатске промене.*

Ученицима је објашњено како човек својим активностима утиче на глобалне климатске промене. Они су током радионице практично обучени да мапирају амброзију која расте у околини њихове школе, али и да правилно одаберу мере за сузбијање амброзије на терену. Радионицу су реализовали Олга Велимировић, професор школе и др Марко Несторовић.

Опасни троугао - амброзија.

Марко Несторовић држи предавање гимназијалцима.

АЛЕРГЕНЕ БИЉКЕ У НАШОЈ ОКОЛИНИ

Како се заштитити од амброзије, Марко са ученицима.

У Седмој београдској гимназији, у сарадњи са професоркама биологије, Милицом Кокотовић и Татјаном Богојевић, и ученицима школе, током септембра 2013. виши кустос музеја Марко Несторовић одржао је креативну ботаничку радионицу на терену под називом Алергене врсте биљака у нашој околини. Радом на терену ученици су се практично упознали са разноврсношћу алергених биљака које расту у околини њихове школе.

Слична радионица и предавање одржани су и ученицима Фармацеутско–физио–терапевтске школе, у сарадњи са професорима школе. Радионице и предавања је реализовао др Марко Несторовић.

ХУМАНИТАРНО ПОМОЋ МУЗЕЈА ПОРОДИЦИ ВАСИЋ У ЛЕШНИЦИ

Природњачки музеј је у јуну 2013. године примио писмо од Данијеле Васић из Лешнице, самохране мајке троје деце, са молбом за помоћ. Мајка Данијела Васић упознала нас је са својом тешком ситуацијом и замолила да јој према могућностима пошаљемо гардеробу и школски прибор наше деце који нам није потребан.

Породица Васић је у веома тешкој материјалној ситуацији, мајка је веома болесна, а средњи син (12 година) болује од епилепсије. Колеге у Музеју су се одазвале апелу за помоћ и свако је у складу са својим могућностима припремио по један пакет гардеробе, књига или играчака, а Музеј је донирао основне животне намирнице.

У петак, 14. јуна 2013. године представници Музеја: Александра Савић и Мирослав Јовановић отишли су у Лешницу, упознали породицу и уручили им прикупљену помоћ.

Мајка Данијела је Румунка, дипломирани економиста (говори италијански и француски језик) дошла је у Србију пре 15 година због удаје. Најстарија ћерка Рада има 13 година, завршила је 7. разред и има жељу да постане фризерка. Средњи Радиша има непуних 12 година, завршио је 5. разред и омиљени предмет му је физичко. Најмлађи Мило је предшколац и у септембру је пошао у први разред, а воли математику и сабирање. Деца су скромна и васпитана, а

Помоћ музеја за породицу Васић.

Деца су била изненађена нашим доласком.

Александра са малишанима, Радом, Милом и Радишом.

веома су се обрадовала слаткишима, играчкама и гардероби.

Надамо се да смо овим гестом макар мало олакшали и улепшали живот породице Васић, а апел за помоћ породици је јавно упућен и преко друштвених мрежа.

Наше мало може бити много онима који немају нимало.

Александра Савић

Мирослав, мајка Данијела Васић и деца.

Породица Васић живи у скромној кући у селу Лешница близу Лознице.

СЕМИНАР: УПРАВЉАЊЕ МУЗЕЈСКИМ ЗБИРКАМА

Централни институт за конзервацију у Београду (ЦИК), уз подршку Амбасаде Сједињених Америчких Држава у Београду, организовао је другу по реду едукативну радионицу на тему Управљања музејским збиркама. Програм је водила Фион Зарубица (Fionn Zarubica), експерт из «Fionn Zarubica & Associates» и предавач из области управљања музејским збиркама на Лонг Бич Универзитету у Калифорнији.

Програм је намењен професионалцима из Србије и региона Југоисточне Европе, запосленима у музејима и другим институцијама заштите, студентима са искуством у раду са збиркама и на конзервацији културног наслеђа, као и студентима који желе да се укључе у заштиту културног наслеђа.

Учесници семинара.

Вежба у ихтиолошкој збирци .

Садржај програма укључује практичне вежбе из техника управљања савременим музејским збиркама.Тим поводом одржана је практична вежба у Природњачком музеју посвећена основним питањима бриге о музејским збиркама.

Славко Спасић

СНИМАЊЕ ФИЛМА „АТОМСКИ ЗДЕСНА“ СРЂАНА ДРАГОЈЕВИЋА

Марко Раковић припрема галеба за снимање.

Филм „Атомски здесна“ редитеља Срђана Драгојевића сниман је током октобра на локацијама у Црној Гори, на подручју Улциња и Бара. Као и у претходним пројектима, Драгојевић је обновио сарадњу са Природњачким музејом у Београду.

Сцена са галебом је успешно снимљена.

Овог пута Драгојевићев сценарио за филм захтевао је галеба. Стручни сарадник на пројекту био је Марко Раковић, кустос орнитолог, који је помогао да се сниме наизглед немогуће сцене у којима су главни актери били дечак и галеб. У филмском свету се сматра најтежим рад са малом децом и са животињама. Драгојевићева екипа у овом остварењу је имала посла и са дететом и са животињом. Након бројних сати проведених на сету, по сунцу, и након више од двеста дублова, успели су да сниме све што је Драгојевић замислио. Осим препарираних галебова, које је уступио Музеј, Раковић је успео да некако припитоми и неколико правих галебова, који су се показали као одлични глумци.

Славко Спасић

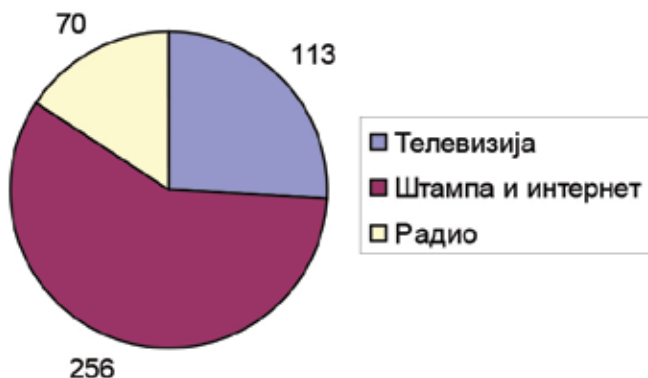
МУЗЕЈ У МЕДИЈИМА

Укупно медијско појављивање Природњачког музеја на основу електронске базе медијских података, у периоду јануар–децембар 2013. године износи 439 прилога у штампаним и електронским медијима (штампа, телевизија, интернет портали). У штампаним медијима и на интернет порталима било је 256 прилога, на телевизији 113 прилога, док је према евиденцији било око 70 радио прилога.

Природњачки музеј је током 2013. године био медијски веома присутан у најчитанијим дневним новинама, са великим бројем прилога посвећеним

Број прилога	Укупно	Телевизија	Штампа и интернет	Радио
2013. година	439	113	256	70

Укупна медијска заступљеност музеја према врсти медија

програмима и активностима музеја: *Политика, Блиц, Вечерње Новости, Данас, Пресс, Правда, 24 сата, Информер, Сан, Дневник, Привредни преглед, Ало* и др. Ови подаци односе се на независне текстове са фотографијама о програмима Музеја и активностима кустоса. Текстови су позитивног тоналитета са бројним фотографијама.

Музеј као добитник награде Михајло Валтровић за изузетне резултате у 2012. години које је доделило Музејско друштво Србије спровео је медијску кампању поводом тога и директор музеја С. Спасић дао је неколико интервјуа за телевизије, агенције и штампане медије, који су имали изузетно позитиван одјек у јавности.

У локалним штампаним медијима испраћене су гостујуће изложбе и програми музеја: Нове кикиндске новине, Напред – Ваљево, М Новине, Сремске новине, Новосадске, Кикиндске, Град Крушевац, Реч народа – Пожаревац, Тимок Зајечар, Нови пут – Јагодина, Слобода.

Заступљеност музеја у недељним, двонедељним и месечним часописима током 2013. године је позитивног тоналитета, са текстовима и фотографијама. Часописи: *Добро јутро, Просветни преглед, Рефото, Време, Лиса, Стил, Победа Крушевац, Нови магазин, Илустрована политика, Зов, Yellow cab, Борски проблем, Блиц жена, Сити магазин, Актер Мама, Економист, Политикин забавник* и др.

Интернет: евидентирано је преко 40 прилога на интернету (www.b92net, www.24sata, www.blic.rs, tanjug, fonet, www.pressonline.rs, www.glasjavnosti.rs и др).

Природњачки музеј је у оквиру телевизијског програма био заступљен према минутажи више од 250 минута у најгледанијим програмима националних телевизија:

РТС: Дневник 1, Дневник 2, Јутарњи програм, Вести у 19.30, Вести у 23, Београдска разгледница, Београдска хроника, Ово је Србија, Знање на поклон, Знање имање.

Студио Б: Београде добро јутро, Београде добар дан; Вести у 19 и 22;

Б92: Вести, Дизање, Јутарњи програм; По мери природе;

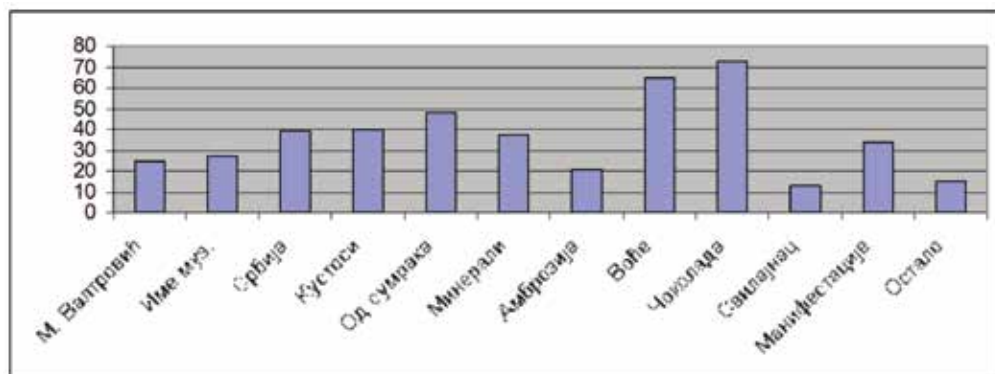
Прва телевизија: Екстремно; Вести; Тачно 1;

Тв Коперникус : Јутро онлајн, Информер;

Хепи ТВ, ТВ Пинк, ТВ Свет плус и многе телевизије локалног карактера.

У току 2013. године Природњачки музеј је остварио велики број гостовања на програмима радија: Студија Б (емисије *На београдским таласима*, *Београдска разгледница* и др), Радио Београда Први и Други програм (емисија *Радио Сава*, *Јутро Београда*, *Магазин Пулс*, *У овом тренутку*, *Путокази*, *Чекајући ветар*, *Корак ка науци*, *Поштована децо* и др), Радио 202 (*Јутарњи програм*, *Дневни програм*) и другим радио станицама у Београду и Србији.

Анализирана медијска активност Музеја у 2013. години је била бесплатна, као резултат активности односа с јавношћу. Није било плаћеног оглашавања музеја ни у једној врсти медија (радио, телевизија, интернет).

Графичко представљање медијске заступљености Музеја у 2013. према активностима

Александра Савић
Односи с јавношћу

- Медијска присутност музеја у јавности је на истом нивоу као и претходне године. Прилози о Музеју су квалитетни и добро илустровани.
- Сви медијски прилози су позитивне или неутралне конотације, нема негативних прилога о Музеју.
- Нису све изложбе Музеја једнако атрактивне медијима, без обзира на наше ангажовање. Поједине изложбе су изузетно медијски атрактивне (Чоколада, Воће), док поједине изложбе нису биле медијима превише занимљиве (Минерали). Постоје манифестације Музеја које су довеле до медијског zasiћења (Ноћ слепих мишева није више таква атракција као претходних година).
- Музеј је веома експониран у локалним медијима и има велику видљивост међу локалним становништвом.
- Медији прате догађања у Природњачком музеју у складу са својим могућностима.
- Појединачне активности кустоса и њихова истраживања су веома интересантна медијима и постоји велики број објава овог типа са квалитетном конотацијом.
- Музеј је током 2013. године био највише медијски експониран у најгледанијим емисијама РТС 1 (Јутарњи програм, Београдска хроника, Жикина шареница и др).
- Постоји велика комерцијална вредност медијског појављивања, које је било бесплатно као резултат ПР активности. Нема одређених додатних средстава за маркетиншке активности Музеја, тако да се сва објаве спроводе путем ПР активности, као и активности на друштвеној мрежи Фејсбук.

Природњачки музеј – музеј године

Природњачки музеј Србије, познатији kao Музеј Србије, oве године је у својој историји остварио велики успех. У периоду од јануара до децембра ове године, музеј је посетило више од милиона посетилаца. Овај успех је резултат великог интереса јавности за природњачким музејем, али и одличне организације изложби и других активности. Музеј је такође успео да привуче велики број страних посетилаца, што је такође велики успех. Овај успех је резултат великог интереса јавности за природњачким музејем, али и одличне организације изложби и других активности.

Музеј Србије је ове године остварио велики успех. У периоду од јануара до децембра ове године, музеј је посетило више од милиона посетилаца. Овај успех је резултат великог интереса јавности за природњачким музејем, али и одличне организације изложби и других активности. Музеј је такође успео да привуче велики број страних посетилаца, што је такође велики успех. Овај успех је резултат великог интереса јавности за природњачким музејем, али и одличне организације изложби и других активности.

PRIRONDJAČKI MUZEJ U PRIVREMENOM SMESTAJU 118 GODINA Ova miliona eksponata nemaju gde da izlože

Природњачки музеј је музеј године

Природњачки музеј у Београду добитник је престижне награде „Михајло Паловић“ за музеј године, за изузетне rezultate у раду постигнуте током протекле године. Награду је доделио Музејско друштво Србије – удружење музеја и музејских професионалаца Србије, на svečanom skupštini у Нишу. Природњачки музеј, основан 1895. године, једно је од најстаријих културно-научних институција у Србији, која чува 120 збирки са више од 1.500.000 примерака из света природе. Недостатак adekvatnog prostora музеј nadoknađuje povećanjem broja izložbi, podizanjem interesovanja у javnosti и интерактивним радом са posetiocima.

Dani opere u Madlenianumu

Beograd - Dvodnevni pri i teatra Madlenianum osiropske opere dane 2 kenda biće izveden na V sceni kao i u prostoru umetničke kuće, ali i na na Velikom trgu u Zen gramu su predstava de priva, kopriiva, izlož čkog muzeja „Dodinir predavani“

Царство свежих гљива на Калемегдану

Познато је да је гљива једна од најбољих храна. Гљиве су богате витаминима и минералима. У природи постоји велики број различитих врста гљива. Неке су јестиве, док неке могу бити опасне. Важно је бити опрезан приликом бербе гљива. У природи постоји велики број различитих врста гљива. Неке су јестиве, док неке могу бити опасне. Важно је бити опрезан приликом бербе гљива.

НА ЛОКАЛИТЕТУ У ПРЕБРЕЗИ ПОСТАВЉЕНЕ ВИТРИНЕ СА РЕПЛИКАМА ФОСИЛНИХ ОСТАТАКА ПРВА ИЗЛОЖБА У ПРИРОДИ

МИНЕРАЛИ ЕТИЧЕ

Минерали су природни материјали који се налазе у земљишту. Они су различитих боја и облика. Неки минерали су драгоцености, док неки су обични. Минерали су важни за многе индустрије. Они су такође важни за науку. Минерали су природни материјали који се налазе у земљишту. Они су различитих боја и облика. Неки минерали су драгоцености, док неки су обични. Минерали су важни за многе индустрије. Они су такође важни за науку.

Staro i nestalo voće Srbije

U voćnjacima, na pijakama dani je teško naći sorte voća koje su naši preci vekovima koristili. Zato ova izložba upominje da se ne zaboravi ali i za buduću pokolenja sačuva autohtono voće sa naših prostora

Čudesni svet na izložbi „Od sumraka do svitanja“

U galeriji Prirodnjackog muzeja na Malom Kalemegdanu biće izložena izložba „Od sumraka do svitanja“. Izložba će biti otvorena 23. oktobra, a posetioci će moći da vide razne vrste noćnih životinja. Izložba će biti otvorena 23. oktobra, a posetioci će moći da vide razne vrste noćnih životinja.

Музеј: „Старо и нестало воће Србије“ МИРИСИ КОЈИ НЕСТАЈУ

Музеј Србије је ове године остварио велики успех. У периоду од јануара до децембра ове године, музеј је посетило више од милиона посетилаца. Овај успех је резултат великог интереса јавности за природњачким музејем, али и одличне организације изложби и других активности. Музеј је такође успео да привуче велики број страних посетилаца, што је такође велики успех. Овај успех је резултат великог интереса јавности за природњачким музејем, али и одличне организације изложби и других активности.

Nadeni najstariji sisari na Balkan

Međunarodna noć slepih miševa

U okviru 11. Evropskog meseca biće obeležena 17. Međunarodna noć slepih miševa. Organizatori su priredili manifestaciju sa Prirodnjackim muzejem i Društvom za očuvanje divljih životinja „Mundus“, a ci

О чоколади – теоретски и практично

Чоколада, извор задовољства и уживања, настала је пре око четири хиљаде година у Средњој Америци где је била сматрана статусним симболом и богослужбеним пићем, и коришћена у обредима као замена за крв приликом жртвовања.

Како се екзонима развијала употреба какаоа, а какава је заступљена у култури илустрација изложба „Дрно и бело – прича о чоколади“, ауторки Олге Вашић и Јелене Ђорђевић-Милутиновић, која је отворена у Галерији Природњачког музеја.

Посетници су могли приликом да се упознају са овом посластицом теоретски – уз помоћ изложбених експоната и објашњења поред њих, али и

Астечка жена прави чоколаду на традиционалан начин

практично – служећи се прином и бездним укусином чоколада и топленим чоколадним калупом.

А. В.

ИЗЛОЖБЕ

Од пића богова до омиљене посланице

У галерији Природњачког музеја у Београду вечерас ће бити отворена изложба „Дрно и бело – прича о чоколади“, а у бифи изложбена и прва „У јустини пралиња“ – чоколади, направљена 1

Александра Савић, ауторка изложбе „Дрно и бело – прича о чоколади“, у галерији Природњачког музеја. Изложба „Дрно и бело – прича о чоколади“ представља историју чоколаде од антике до данас. Посетници могу да се упознају са производњом чоколаде у различитим деловима света, а такође и да се пробате да направите своју чокаладу користећи специјалне калупе.

Aleksandra Savić Knjiga o odnosima s javnošću u muzejima

Одговорна literatura je iz oblasti muzeologije, ali i jedna od najvažnijih u muzeološkom radu. U ovom slučaju, Aleksandra Savić, muzeološka stručnjakinja, predstavlja knjigu koja se bavi odnosima muzeja sa javnošću. Knjiga sadrži brojne primere dobre prakse iz različitih muzeja širom sveta, a namenjena je pre svega muzealnim radnicima, ali i svima koji su zainteresovani za muzejski posao.

Obrazila sam MEDISKE KAMPANJE O IZLOZBI ČAJA I IZLOZBI O ŽIVIM ZMAJIMA koje su mogle da se dodirnu

ДАБРОВИ ОПЕТ ГРАДЕ БРАНЕ

Српски су припадници извршили акцију сакупљања у шуми код Дабровица. Акција је била део пројекта „Дабровица – место где се граде бране“.

У оквиру пројекta „Дабровица – место где се граде бране“ припадници Српског припадници извршили су акцију сакупљања у шуми код Дабровица. Акција је била део пројекта „Дабровица – место где се граде бране“.

ИЗЛОЖБА

Слика у оквиру изложбе

Животиње од сумрака до свитања

Што да одасет експонат приказује сву живост ноћних – када ове јединке крећу у потрагу за храном, размножавају се и лове

Посетници нека не буду изненађени када их додирне изложба. Така је изложба направљена да би се посетиоцима представила животна историја неких од најинтереснијих животиња које се појављују у сумраку и током ноћи. Експонати укључују слике, видео снимке и интерактивне елементе који омогућавају посетиоцима да се упознају са животом ових животиња.

Na izložbi 46 vrsta noćnih životinja

Zelena neke životinje izložbe, a neke su izložene u kavezima. Izložba sadrži 46 vrsta noćnih životinja, a posetioци mogu da se upoznaju sa njihovim životnim ciklusom i ponašanjem. Izložba je otvorena do 1. oktobra.

U Galeriji Prirodњачког музеја biće predstavljene 46 vrsta noćnih životinja

osam vrsta noćnih životinja izložbe, a neke su izložene u kavezima. Izložba sadrži 46 vrsta noćnih životinja, a posetioци mogu da se upoznaju sa njihovim životnim ciklusom i ponašanjem. Izložba je otvorena do 1. oktobra.

О амброзији у Природњачком музеју

У Природњачком музеју на Катедраду отворена је изложба „Амброзија – 150 година у Европи, 60 година у Србији“. Посетници могу сазнати о ширењу ове корисне биљке и видети како изгледају инсекти који се њом хране, као и илустрације њеног животног циклуса. Др Марко Несторовић, аутор поставке, пречело је посетитиљима како да препознају амброзију у животном окружењу, како да се заштите, али и како да је искористе.

У. В.

Поставка „Амброзија – 60 година у Србији“

Изложба „Животиње од сумрака до свитања“

Изложба „Животиње од сумрака до свитања“

Изложба „Животиње од сумрака до свитања“

Изложба „Животиње од сумрака до свитања“

Тајне Природњачког музеја Kolekcija leptirova Arčibalda Rajsa

Изложба „Животиње од сумрака до свитања“

Изложба „Животиње од сумрака до свитања“

Изложба „Животиње од сумрака до свитања“

Изложба „Животиње од сумрака до свитања“

Изложба „Животиње од сумрака до свитања“

ТЕШКИ НАШИ МЕТЕОРИ

Највећи „Дитаморфски метеорит“ који се саво експонира

У Природњачком музеју чувају се три најпознатија метеорита који су пали на територији Србије. Највећи од њих је „Дитаморфски метеорит“, који је пронађен 1908. године у близини села Дитаморф. Овај метеорит је један од највећих пронађених у Србији и представља велику вредност за истраживање.

Изложба „Животиње од сумрака до свитања“

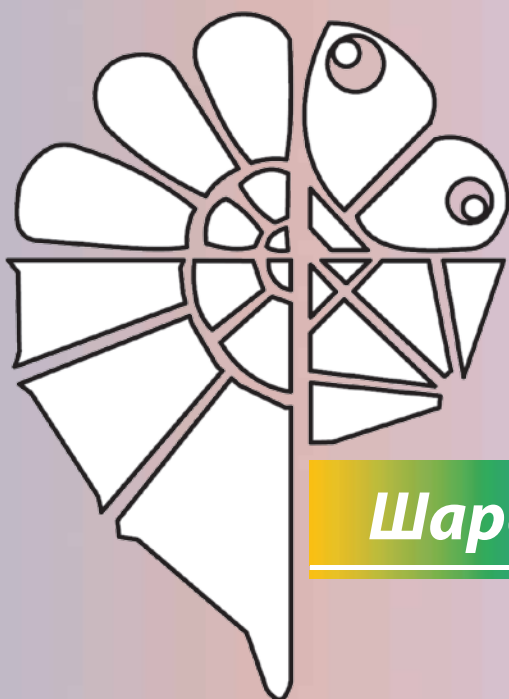
Изложба „Животиње од сумрака до свитања“

Изложба „Животиње од сумрака до свитања“

Изложба „Животиње од сумрака до свитања“

Шарена страна

Колегама и пријатељима пожелели смо срећну Нову годину веселом честитком за коју је цртеж урадио Бора Милићевић.

Нову 2014. дочекали смо већ традиционално у соби 14 Природњачког музеја. Славље су улепшали као и претходних година мађионичар Игор и Деда Мраз. Главни гости били су наши „мали природњаци“.

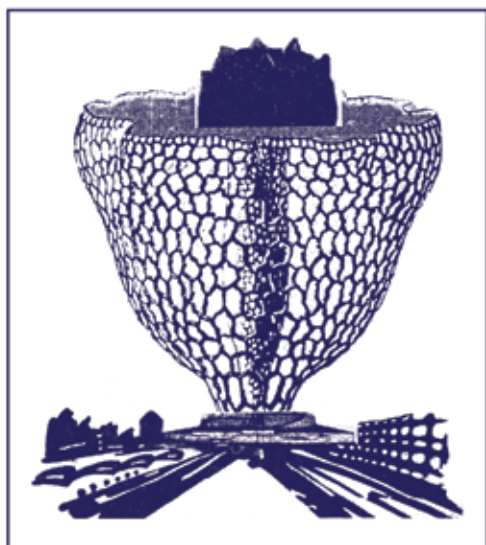
Наши природњаци: Никола, Исидора, Петар, Брано, Марта, Лука, Тиса и Вид.

Мађионичареви шегрти: Тиса и Вид.

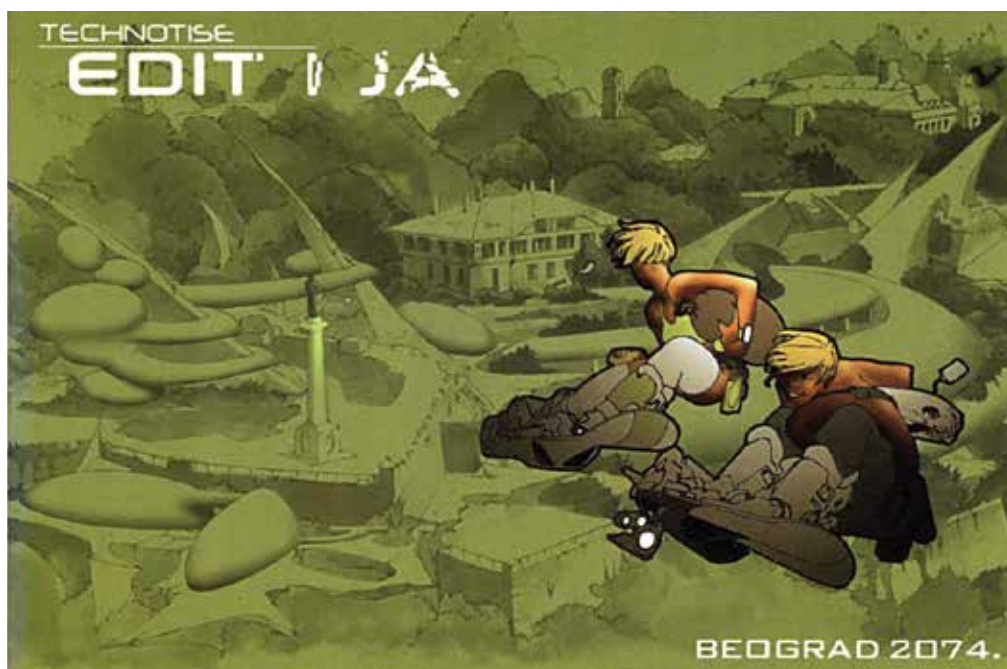
ПРИРОДЊАЧКИ МУЗЕЈ У БЕОГРАДУ КАО ИНСПИРАЦИЈА

Овом приликом дајемо две различите идеје о изгледу зграда Природњачког музеја:

Наш познати палеоботаничар и велики пријатељ Природњачког музеја, академик др Никола Пантић (1927 - 2003) имао је сопствену визију како би требала да изгледа зграда Природњачког музеја.

Идејни пројекат зграде Природњачког музеја на локацији Ушће, приказан 1994. у музеју Савремене уметности, на изложби у оквиру пројекта „Хеносфера“. Аутор академик Никола Пантић 1993.

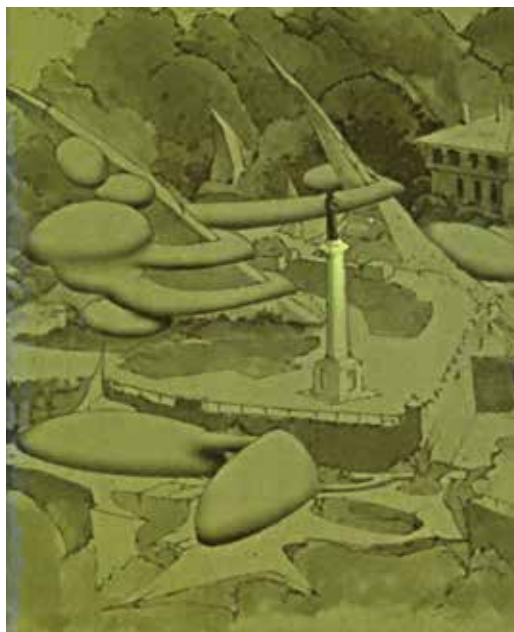
Алекса Гајић представља Природњачки музеј као футуристичку био-зграду.

Постоје и интересантне футуристичке замисли како би требало да изгледа Природњачки музеј. Једна од њих помиње се у СФ стрипу „Едит и ја“ аутора Алексе Гајића.

„Музеј који дише (Београд 2074)“

Ова зграда, пројектована као Природњачки музеј, замишљена је као идеална комбинација модерне технологије и природног окружиша Калемегдана.

Коришћењем генетског инжењеринга створена је прва зграда живо биће. Међутим, 2050. године објект се отео контроли, те је живо ткиво, од ког је музеј био сачињен почело да расте великом брзином. Решење је нађено у последњем тренутку... Раст зграде је прекинут кад је већ преплавила већи део Калемегданске тврђаве и продрла више стотина метара у дубину Земље. Огроман капацитет зграде настао том приликом, примио је једну од највећих колекција на свету.“

Детаљ на коме се види Природњачки музеј у Београду.

ДЕЦА ИЗ ВРТИЋА МИЋА И АЋИМ У БЕОГРАДУ
(ЗАБЕЛЕЖИЛА СОЊА СРЕЈИЋ)

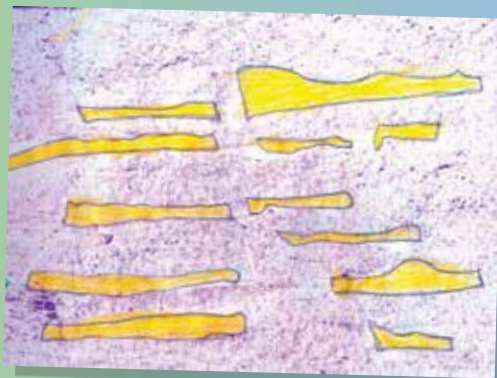
Фосилизовани корал, Виктор.

Фосилизовани корал, Ива.

Четворозубка, Петра.

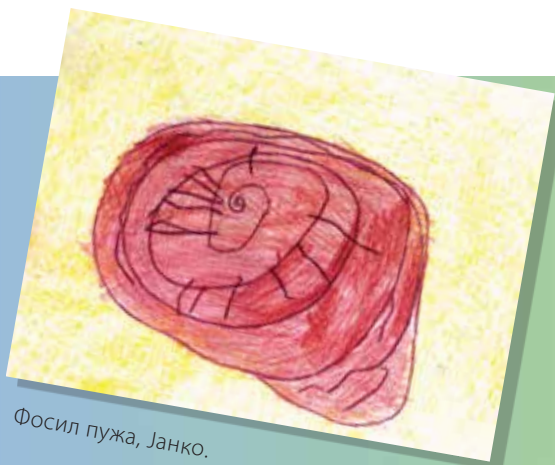
Кости слепог миша, Михајло.

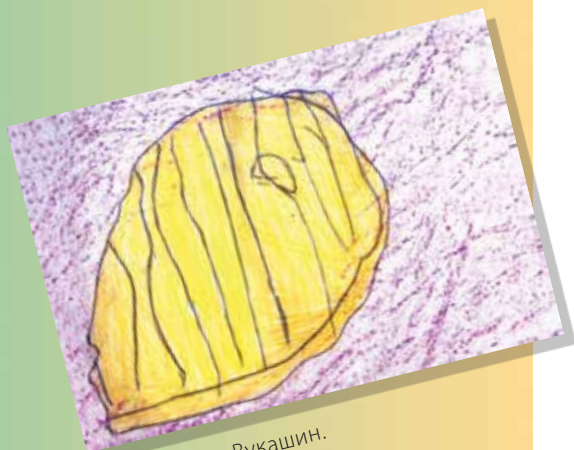
Фазан, Лука.

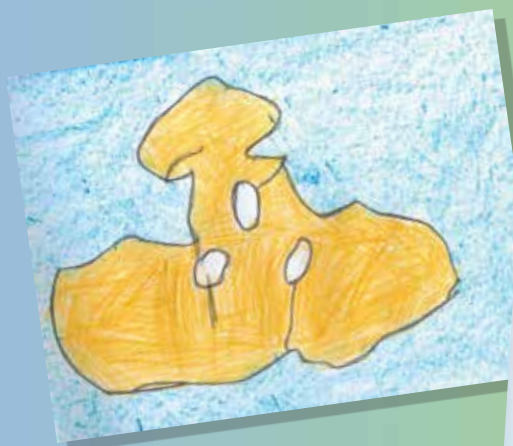
Балон риба, Катарина.

Фосил пужа, Јанко.

Зуб мамута, Вукашин.

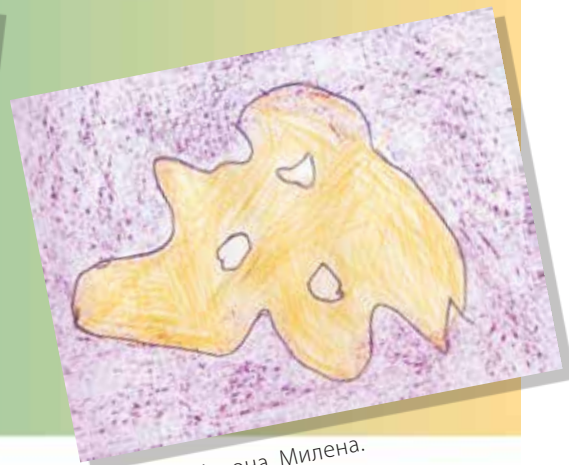
Пршљен бизона.

МУЗЕЈ ЈЕ КАД ЈЕ НЕШТО СТАРО, ИНА
 ВАЖНИХ СТВАРИ, КАД ЈЕ ТИШИНА, ТАКО
 ИНА СТАТУА, НЕШТО ШТО НЕ МРДА. ТРЕБА
 ДА БУДЕШ ТИЖ, ДА СЕ РАЗГЛЕДА, ЧУВА СЕ
 ДА СЕ СТВАРИ НЕ ПОЛОМЕ. АКО СРУШИШ
 МОРАШ ДА СРЕДИШ ДА ТЕ НЕ ИЗБАЦЕ.

Текст деце из вртића
 Мића и Аћим у Београду.

Морски пуж, Виктор.

Пршљен бизона, Милена.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

502/504

ГОДИШЊАК / Природњачки музеј у Београду
= Natural History Museum in Belgrade ;
главни уредник Славко Спасић. - 2007- . -
Београд : Природњачки музеј, 2008- (Београд
: Службени гласник). - 24 cm

Годишње

ISSN 1820-8231 = Годишњак
(Природњачки музеј у Београду)

COBISS.SR-ID 148763660

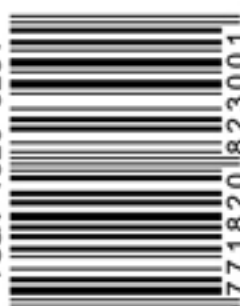

Природњачки музеј у Београду
Natural History Museum in Belgrade

Република Србија
Министарство културе, информисања
и информационог друштва

ISSN 1820-8231

9 771820 823001